

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

29-МАРТДИЗ Ахцегь райондин Хуьруьгрин хуьре, Виридуьньядин шииратдин йикъаз талукъарна, машгур лезги шаирин иштираквал аваз мярекат кыле фида.

Мергьяматлувилин "Просвещение" фондунин ва лезги писателрин Союзди тешкилзавай и межлис нисинин сятдин 2-даз гатунда.

Мярекатда лезги шииратдал рик' алай ватанэгълийривайни иштиракиз жеда.

Тешкиллувилин комитет

1920 – йисалай акъатзава

N 13 (10866) хемис 28 – март, 2019 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Алакъяар мягкемарда

26-мартдиз РД-дин Гьукуматдин Председатель Артем Здунов Россиядин Федерацияда ва Беларусь Республикада Индонезиядин посол Мугъмад Вагъид Суприядидихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Идан гьакъиндай "Лезги газетдиз" РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-кьуллугъди хабар гана.

Къейд ийин, Россиядин Федерацияда ва Беларусь Республикада Индонезиядин посольстводин делегация, кыле Чрезвычайный ва Полномочный посол Мугъмад Вагъид Суприяди аваз, Дагъустандиз 24-мартдиз пуд йикъан мугъманвиллиз атана.

Гуьруьш кыле фидай ч'авуз Индонезиядин Дагъустандин экономикадин, алишверишдин ва культурадин рекъяй санал к'валахун мягкемаруниз талукъ месэлайриз килигна.

И алакъяарин важибдуваликай лугъналди, РД-дин Премьер-министрди къейдна: "Гуьлуьшан Дагъустанда Куьн тебрик ийиз хьунал чун шад я. Куьн мугъманвиле авай вири йикъара Квехъ галаз чи пешекаррин са дестеди к'валахна. Куьн республикадихъ экономикадин къецепатан алишверишдин жигъетдай гьихътин мумкинвилер аватла, гьадан патахъай хабардар я. Чи улквейрин ва регионрин арада еке мензилар аваз хьун XXI асирда манийвал туш. Иллаки, Дагъустандай яна, транспортдин "Кеферпад - киблепад" международный рехъ фидайвилехъ галаз алакъялу яз и кар четин акъваздач. За гьисабзавайвал, вири жуьрейрин алакъяйри - гьам экономикадин, гьам политикадин, гьамни культурадин жигъетдай алакъяйри - чун вилик финиз куьмек гузвайди я. Куьн мугъманвиллиз атуни чун сад-садаз муьква ийида, къе тахъайтлани, пака чавай бажармишиз жедай цийи фи-

кирар ва стратегиядин метлеб авай месэлаяр пайда жеда. Дагъустан - им Россиядин асул гьисабдай мусурманар яшамиз жезвай регионрикай сад тирди фикирда кьурла, чун патал культурадин ва диндин рекъяй хуьзвай алакъяйрихъни важиблу метлеб ава".

Вичин патай яз, Мугъмад Вагъид Суприядиди "лугъуз тежер къван хушдаказ къабулунай" республикадин Гьукуматдин Председателдиз сагърай лагъана. Дагъустандай гьихътин фикиррал атанватла, гьа кар райж авуналди, дипломатди вич республикадихъ инвестициядин, промышленностдин ва туризмдин рекъяй гьихътин мумкинвилер аватла, гьадахъ галаз таниш хъайидакай хабардарна. Къадим Дербент шегъердиз ва ана авай Жумья мискиндиз фини мугъмандиз иллаки еке таъсирна.

Гуьрметлу мугъман Дагъустандин гуьндурвиллиз талукъ месэладални акъвазна. Гьик' хь, къецепатан улквейрин СМИ-ра адакай са акъван кьени гафар лугъузвач: "Гила чун вири инанмиш хъайивал, ина гьалар хатасузбур ва секинбур я. За Дагъустанда янавай шикилар ва видео жуван танишрив ва дустарив агакарнава. Абуруз республикадикай суьгьбетна. Индонезиядин кьве карчиди региондихъ галаз санал к'валахун къайдадик кутуниз итиж авунва. Алай вахтунда Россиядин Индонезиядин алакъяйра къвед лагъай "къизилдин девир" алуькнава. Чаз акъвазвал, гьам алишверишдин, гьам туризмдин рекъяй вилик фидай хъсан мумкинвилер ава. Чна алай вахтунда Россиядин Президент Владимир Путин Индонезияда мугъманвиле къабулун патал гъазурвал акъвазва. И мугъманвиллин сергъятра аваз стратегиядин жигъетдай амадагвиллин гьакъиндай икьардал кьурлар ч'угвадайвал я. Идалайни гъейри,

экономикадиз, бизнессиз, алишверишдиз, инвестицияриз талукъ месэлаярни веревирдда. Чна умуд кутазвайвал, президент мугъманвиллиз атуни Дагъустандихъ галаз чи алакъяар вилик тухуникни тайин пай кутада".

Санал тир к'валахдин тайин терефрикай лугъуналди, посолди Дагъустанда диндихъ галаз алакъялу туризм вилик тухунал фикир желбна. И фикирдал ам куь гъана лагъайтла, Индонезиядай Россиядиз къвезвай туристрин къадар аквадайвал артух хъанва ва хейлин туристри чпин программадик мусурман диндихъ галаз алакъялу килигуниз лайихлу чкайриз фини кутазва.

Посолди мадни къейд авурвал, и гуьруьш жедалди вилик региондин бизнес-сообществодин векилрихъ галаз рахунар кыле тухвана. Гьа ч'авуз, жележегдани санал к'валахдайвал, Дагъустандин векилрив Индонезиядин туриствилин операторриз талукъ делилар агакарна.

Дипломатди санал к'валахун мягкемарунин барадай менфятлур жедай кьве серенжем тухудайдан патахъайни хабардар авуна. Ик', Индонезиядин делегацияди "Россия - Исламдин дуьнья: Kazan Summit 2019" лишандик кваз апрелдин вацра Казанда кыле фидай IX Международный экономический саммитда иштиракда. Посолди вич и мярекатдин сергъятра аваз Индонезиядин ч'ехи бизнесменрихъ галаз Дагъустандин векилрин гуьруьш тешкилиз гъазур тирди къалурна.

Къвед лагъай вакъиа гьим я лагъайтла, Москвада августдин вацра Индонезиядин фестиваль кыле фида. Адет хъанвайвал, ам бизнес-форумдикай ва культурадин программадикай ибарат жеда.

► 2

Нумрадай клела:

ОБЩЕСТВО

Терефни хуьн, куьмекни гун

Республикадин Къили Гьукуматдал муаллимрин, мектебдиз фидай яш тахъанвай аялрин идарайра зегъмет ч'угвазвай педагогрин ва бюджетдал алай маса работникрин мажибар гъа и алай йисуз хкаждай рекъер, мумкинвилер жагъурун тапшурмишнава.

► 3

ТЕРРОРИЗМДИЗ - ЖЕНГ!

Рик'ера амуькда

Дирибаш хва телеф хъана са шумуд йис алаатайдалай кьулухъ адан экуь къамат эбеди яз рик'ера хуьнин мураддалди Дербент шегъердин куьчейрикай сад Лямет Абасован т'варц'илухъ яна. Лагъана кланда, и месэла кылиз акъудуник республикадин машгур общественно-политический деятель Имам Яралиева еке пай кутуна.

► 4

ЮБИЛЕЙ

Шаирдин тикрареузвал

1936-1939-йисара лезги магъир устадин ктабри чпин саналди тир тираждин зурба къадардалди Советрин Союздин шаиррин ктабрин арада сифтегъан чкаяр къаз хъанай. Сулейманан ч'алар вири улкведи клелзавай.

► 5

ОБРАЗОВАНИЕ

"Тек са уьмуьр Тимил я чаз..."

39-нумрадин лицей-школада краеведрин музей тешкилун патални Нурият Имамовнади гзаф къуватар серфна. Ученикрихъ галаз краеведрин походрай, т'варван авай инсанрихъ галаз хъайи гуьруьшрай гъайи гзаф къадар документри, чарари, шикилри ва хусуи шейэри музейдин диб кутуна.

► 9

МЕДЕНИЯТ

Сегънедин билбил

Лезги театрдя Дуриядин сад лагъай къамат режиссер Б.Айдаева Ш.Къиямованни М.Фаргъатан "30 кепек жерме" пьесадай эцигай тамашада тамамарай Лютфидин роль я. Гуьгъуьнлай бажарагълу артисткади хейлин маса роларни тамамарна...

► 10

ХАБАРАР

Девирдин духтур

Хизри Закирович Европадин урологрин ассоциациядин член я. 2015-йисуз ада урологиядин рекъяй Россиядин къилин идара тир Москвадин Н.А.Попаткина т'варунихъ галай урологиядин НИИ-да агалкьунралди ординатуран, 2018-йисуз ана профессор, Россиядин къилин андрологрикай сад тир Е.А.Ефремован регъбервилек кваз аспирантуран куьтгъана.

► 12

Алакъяар мягкемарда

1

“Заз кылди Квез, гьакни Дагъустандай тир яратмишунардайбурун коллективдиз фестивалда иштиракун патал теклифиз кланзава. Алатай йисуз и фестивалда 135 агъзур касди иштиракна. Ци лагъайтла, чна аниз 140 агъзур кас атун планламишнава”, - баян гана мугъманди ва и члехи мярекатда Индонезиядин лап вини дережадин къуллугърал алай ксарини иштиракдайди алава хъувуна.

Гуруушдал образованидин рекъай санал кваллахунин меслэйрикийни ихтилат кватна. Кылди къачуртла, Мугъмад Вагъид Суприядиди Дагъустандин студентриз къецепатан ульквейрин гражданап патал тайинарнай стипендийрихъ галаз алакъялу махсус программада иштирак авун теклифна, ада гьакни республикадиз Индонезиядай машгъур блогердиз теклифайтлани жедайдакай лагъана, ада Дагъустандикай гъавурда акъадай члалалди суьгъбет ийидайвал.

Вичин нубатдай яз, Артем Здунова хата-суз ва туристар патал итиж арадал гъизвай регион яз, Дагъустандикай дуьзгуьн делилар райж авунин важиблувални къейдна.

“Индонезияди чаз къетлен фикир ганва.

Им чун патал лап важиблу кар я. Туриствилин операторрихъ галаз кваллах тухуникай рахайтла, республикадин туризмдин министрдал куь векилрихъ галаз мягкем алакъяар тайинарун тапшурмишда”, - малумарна РД-дин Премьер-министрди. Ада гьакни Дагъустандин делегацияди винидихъ тварар кунвай вири серенжемра активнидаказ иштиракдайдахъ инанмишарна. И месэладай рахун давамарун яз, Артем Здунова Международный саммит куьтягъ хъайидалай гуьгъуьниз Индонезиядин векилар Дагъустандиз къведайвал авун теклифна.

Республикадин Гьукуматдин Председателди мугъмандин вири теклифрин тереф хвена. “Чи къенин гуруушдин патлахъай за чи республикадин Кыл Владимир Васильев хабардар ийида. Дагъустандиз итиж авунай Куьн мад сеферда сагърай. За фикирзавайвал, ида чна карчивилин, культурадин ва диндин рекъай хуьзвай алакъяар мадни мягкемаруниз къуллугъда”, - лагъана эхирдай Премьер-министрди, гьурметлу мугъмандин элкъуьналди.

Гуруушда Индонезиядин ва Дагъустандин патай жавабдар къуллугърал алай са жерге ксари иштиракна.

2,3 млрд манат чара ийида

РД-дин Халкъдин Собранидиз Дагъустандин Къилин Чарче раижнавай серенжемар кылиз акъудун патал алава яз 2,3 миллиард манатдин такъатар чара ийидайвал я. Идан гьакъиндай Дагъустандин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Гъажимегамед Гьуьсейнова РД-дин Халкъдин Собранидин Президиумдин гегъенш заседанидал малумарна.

Ада парламентарийривай 2019-йис ва планламишнавай 2020-2021-йисарин девир патал республикадин бюджетдик дегишвилер кухтунин гьакъиндай закондин проектдин тереф хуьн тлалабна. Проект Халкъдин Собранидин нубатдин сессиядал гъида.

Республикадин бюджетдик дегишвилер кухтун вучиз чарасуз я лагъайтла, 2018-йисан эхирра республикадин счетада амаз хъайи тахминан 10 миллиард манатдин такъатар кардик кутун герек я. Идалайни гъейри, бюджетдин делилра региондив федеральный бюджетдай алава яз агакъяй пулдин такъатарни фикирда кун теклифзава.

Гъиле авай йисан бюджетдик дегишвилер кухтун “2019-йис патал республикади вичин хивез къачунвай цийи мажбурнамайрихъ галазни” алакъялу я. Санлай къачурла, и мурад патал, гъа гъисабдай яз гъар йисан Чарче Дагъустандин Кыл Владимир Васильева республикадин Гьукуматдиз ганвай тапшургуьр кылиз акъудун патални 5,9 миллиард манатдин такъатар чара ийидайди къалурнава.

Винидихъ чпикай гъеле рахай 2,3 миллиард манатдин такъатар са жерге серенжемар кылиз акъудун патал чара авун пландик кутунва. Ик, здравоохраненидин хиле алава яз медицинадин 10 идарада капиталный ремонт кыле тухун, медицинадин идарайра куьгъне тадаракар (МРТ-яр, УЗИ-дин, жигерриз искусственидаказ гар ядай аппаратар) цийибуралди звезун планламишнава. Мелиорациядин кваллахар кыле тухун патал 500

миллион манатдив агакъя такъатар чара авун фикирдиз къачунва. Ида хуруьн майишатдин са жерге хилера, гъа гъисабдай яз прунзчивилин хилени, гъалар авайдалай хъсанардай мумкинвал гуда.

Алава такъатар инвалид аялар авай хизанрин яшайишдин квалерин шартлар хъсанарун патални чара ийида. И мурад патал 300 миллион манатдин такъатар чара авун пландик кутунва. Республикадин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместительди баян гайивал, и барадай республикади гудай куьмек квекай ибарат жеда лагъайтла, ахътин хизанриз 10 йисан девирдалди ипотекадин кредитор къезил шартларалди - вацра 10 агъзур манатдилай гзаф тушиз - вахкудайвал чара ийида. “Гьакъ хъайила, яшайишдин квалерин члехивилелай ва абурун кыметдилай аслу тушиз, тагана амукъай пул республикадин бюджетдин гъисабдай вахкуда”, - алава хъувуна Гь.Гьуьсейнова.

Бюджетдик дегишвилер кухтадай члавуз гъевчи ва юкван бизнесдиз куьмек гун, поселокрин къенепата газдин линияр тухун патал такъатар чара авун фикирда къада. 200 миллион манатдив агакъя такъатар чкайрилай гузвай теклифрин тереф хуьн патал чара авун планламишнава. Гь.Гьуьсейнова баян гайивал, “100 школа” проект гьик кардик кватла, гъа саягъда къуватда жедай талуьк тир программа туькюьрнава. И проектдин тафаватлувал квекай ибарат я лагъайтла, пулдин такъатар чкадин властри, бюджетдилай къеций тир чешмеяр желб авуналди, финансламишун патал теклифдай гъар гъи объект хъайитлани эцигун патал чара ийиз жеда.

Гъажимегамед Гьуьсейнова Дагъустандин Къилин Чарче раижнавай гъеле алай йисуз кылиз акъуддай серенжемрикийни суьгъбетна. Ихтилат хуьрерин мулкар вилик тухуникай, малдарвилин продукция гъялуникай, яшайишдин имаратар эцигуникай ва са жерге маса серенжемрикий физва.

Ю. Левицкий - Дербентда

Регионрин гъафтедин вахтунда РФ-дин Федеральный Собранидин Государстводин Думадин депутат Юрий Левицкий Дагъустан Республикадин Къилин патав гвай Агъасакълрин Советдин член, Дербент шегъердин собранидин депутат Николай Алчиевахъ ва шегъердин мэрдин заместитель Видади Зейналовахъ галаз Дагъустандин фадлай авай театрикай сад тир Лезгийрин Стлал Сулейман тварунихъ галай государстводин музыкадинни драмадин театрдин фена.

Театрдин директор Динара Эминовадихъ галаз санал мугъманар дараматда къекъевена, залдиз, сегънедиз, театрдин квалериз ва сегънедин тадаракриз килигна, артистрихъ ва кваллахзавай масабурухъ галаз суьгъбетарна.

Юрий Левицкийди театрдин коллективдиз культурадин работкрин Югъ мубаракна. Парламентарийди къейдна

хъи, “Ватандин гъевчи культурадин” партийный проект уьмурдиз кечирмишунин сергъятра аваз, “Сад тир Россия” партияди тереф хуьналди, 2017-2018-йисара материалринни техникадин база ва сегънеяр патал Лезгийрин музыкадинни драмадин театрдин 20 миллион манатдив агакъя пул чара авуна. Чи улькведа Театрдин йис яз малумарнавай цийи театрдин 22 миллион манатдилай гзаф пул чара авун планламишнава. Парламентарийди работкрин зегъметдин шартлариз, абурун мажибриз, гъазурзавай сегънейриз, гьакни театрдал гьалтзавай четинвилериз итиж авуна.

Эхирдайни Юрий Левицкийди госмуздраттеатрдин коллективдихъ яратмишунин рекъе цийи агалкъунар хъана кланзавайди лагъана.

Театрдин къуллугъчийрин тварунихъай Динара Эминовади чпин кваллахдиз фикир гунай мугъманриз сагърай лагъана.

Итиж ийизва

Индонезияди Дагъустандай лапагрин як маса къачуниз итиж ийизва, гьик лагъайтла, и як лап хъсан еридинди я. Идакай Россияда Индонезиядин посол Мугъмад Вагъид Суприядиди, республикадиз пуд йикъан вахтунда мугъман хъунин сергъятра аваз, ислен юкъуз журналистриз малумарна.

“Чи экономикаяр садавай масадан игътияжар ацуриз жедайбур, алакъялу жуьрединбур я ва, сифте нубатда, алишверидин хилез чна иллаки итиж ийизва. Дагъустандихъ лап хъсан еридин лапагрин як ава ва чна и хиле алишверидин алакъяар тайинарунин, мумкинвилерикай менфят къачуни месэляяр веревирдна, вучиз лагъайтла, алай вахтунда Индонезияди и суьрсет виниз тир къадарда аваз Австралиядивай ва США-дивай маса къачузва”, - лагъана посолди Дагъустандин Алишверидинни про-

мысленный палатадин руководство-дихъ галаз хъайи гуруушдин нетижада.

Суприядиди алава хъувурвал, ада региондин Алишверидинни промышленный палатадин векилриз алай йисан августдиз Москвада кыле фин лазим тир Индонезиядин фестивалда, гьакни октябрдиз хъана кланзавай международный Trade Expo Indonesia выставкадин мярекатра иштиракун теклифна.

Идалай вилик хабар гайивал, 2018-йисан нетижайрин бинедаллаз, Дагъустанди къецепатан ульквейриз маса гузвай лапагрин яклуьн къадар 4,3 агъзур тонндив агакъянава, им 2017-йисан делилрив гекъигайла, тахминан 26 сеферда гзаф я. Республикадин хуруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводи хабар гузвайвал, 2018-йисуз региондай къецепатан ульквейриз лапагрин яклалай гъейри, маса жуьре яклар маса ганач.

Балугъчийрин агалкъунар

Россиядин ФНС-дин малуматдал асалу яз, 2018-йисан нетижайрай республикадин балугъчийрин хилан карханайри РФ-дин сад авунвай бюджетдиз 85 миллион манатдин къадарда налогрин пулар янава.

Дагъустандин тлѐбиатдин ресурсрин ва экологиядин министрствода къейд авурвал, алатай йисан и вахтунив гекъигайла, им саки вад сеферда гзаф я. Министрстводин делилралди, республикада эхиримжи йисара балугъчивилин хилез инвестицияр желб авун кжакунихъ элкъуьрнавай кваллах кыле тухузва, нетижада и хел вилик физва ва цийи карханаяр арадал къевезва.

“Анжах 2018-йисуз балугъчивилин майишатда инвестицияр 20-далай виниз проектар уьмурдиз кечирмишиз башламишнава. Шаз церин культурайрин продукция гъасилуни къадар регион патал лап винизди хъана - 4175 тонн продукция гъасилна, республикадин балугъчивилин майишатри -7110 тонн балугъяр кыуна. Им эхиримжи 11 йисан вахтунда виридалайни хъсан рекъем я. Са шумуд карханади и тереф патал желбнавай инвестицияр къадар 560 миллиондилай гзаф я”, - малумарна чешмеди.

Алава хъийин хъи, къенин юкъуз республикада балугъчивилин майишатдин комплексдин 165 кархана регистрация авуна.

Президентдин Чарчин цларце аваз

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин
редактор

Бязи вахтара са жизвидилайни квал квал квал рагда. Гьвечи-даз чехиди, жегилдаз яшлуди, куватлудаз ажудди, папаз итим, стахадиз вах, вахаз стха чиз амуьк тавуртла, садаз муькуьдан гаф ван тахьайтла, ана берекат бажагат амуькда. Гьуьрметсузвили берекатсузвал гьизвайдал шак алач. Ингье ваз квал хьиткьин хьунин асул себебар. Цал кьеняй хада гьавилай лугьузвайди я. Бес магьлени, хуьрни, районни, республикани гьакл тушни? Квал гьвечи, республика чехи хизан хьиз я. Сана гьвечи кьайгьуяр аватла, муькуьна чехи кьайгьуяр, гьакьван гзаф алакьаярни ава. Са чкадилай абурук чуьруьт акатун бес я - вири уьлкведи (халкьари) а уьзур гьиссда. Хьсан я, уьзурдикай хабар хьайилани, адан вилик пад кьадай серенжемар кьабулайтла. Гзаф вахтара уьзур таквазвай амаларда - ада вири беден би-

я: чапхунчи садрани ви азадвал, абадвал хуьз кьезвайди туш. Яр-гьал тарихриз вил вегьейтлани, муьквал вахтариз кьимет гайитлани, гьакл я. Дербент кьачуз атай я хазарар, я арабар, я сельжукар, я туьрквер чкадин халкьар кланз атайбур тушир. Дербентдин кьеле, мублагь чилер, алишверешдин "Ипекдин рехь", маса кьулайвилер кьакьудиз атайбур я... Наполеоназ москвавияр ваъ, Москва тир кланзавайди. Гитлераз урусарни украинар, белорусарни татарар, кавказвиярни сибирякар тушир кланибур, чи чилерни девлетар, чи дагьларни гьуьлер тир кьакьудиз кланзавайбур. И гьакькьат чин тийизвай несилривай Ватан хуьз жеда жал?! Ахтын тербия вич арадал гьун тавуртла, Америкадаини Великобританиядай, Франциядаини Бельгиядай, Арабрин Эмиратайни Катардай атана, чи веледриз а тарс гуда жал?..

Бес и кар чи кьилин сагьбриз, полтикадал машгьул гьакьван еке кьурулушрин векилриз чизвачи? «Коммунизмдин гуруниз (гробдиз) эхиримжи мих» ягьайбуруз чпи вуч гьизвайди ятла чизвачирни?.. Гилани чи жегьилринни аялрин кьилера кьайгьусузвилини таьсибузвилини, кьана жагьсузвилини ягьсузвилини, "гьил-

Квал хьиткьиндани?

зарда. Кар кардай фейила, кьабулай серенжемри герек нетижайрал гьикл хьана гьиди. Дувулай юзурай тар хьиз, кьурада а квал, общество, санлай вири государство. Чкида ам, терг жеда... Тарихда ахтын мисаларни клани кьван ава. Абурукайни сад саки зур асирда дуьньядин саламатвал таьминариз хьайи СССР хьтин чехи государство (империя) терг хьун я.

Гьасятда суал гун мумкин я: ам кьеняй чуьлурнани? За суал гьузва: кьецьай ам чуьлуриз жедаини?..

Гзафбуру и суал кье тикрарзава. Гьарда вичин саягда жавабарни гузва. Амма зун инанмиш я: ахтын государство, адан кьурулушар, кьеняй ханар хьаначиртла, садавайни я кьачуз, я чуьлуриз жедачир. И кар Ватандин Чехи дяведин ва адалай гьуьннин гзаф вакьайрини субутзава.

И тестиьарун муькара чи кьилинбурукай тир "Рен ТВ" каналдай И.П.рокопенкоди тешкилзавай "Территория заговора" программадай, "Россия 24" каналдай С.Михалкова тешкилай "Бесогон ТВ" программадаини, хейлин маса чешмейраини гзаф ксарин - писателрин, журналистрин, тарихчийрин, политикрин мецелайни ван хьана. Гьатта Президент В.Путинани са шумуд чехи мярекатдал СССР чуьлурун чи вири халкьар патал чехи магьрумвал (бедбахтвал) хьайиди кьейд авурди рикел хуьн кутугнава. Ихьтин фикир и йикьара Кьазахстандин виликан президент Н.Назарбаевани, Белоруссиядин президент А.Лукашенкодини тикрарна...

Амма вучиз СССР клана? И суалдиз жаваб гуз алахьнавайбур авайди чаз са артух раижзавач. Цийи "демократризни либерализм" и кар хуш туш. Кичле я абуруз гьакькьат парабуруз чир хьунихьай. Кичле я тарихдай, хайи литературадай, философиядай, экономикадай акьалтзавай несилриз дуьз чирвилер гунихьай. Вучиз лагьайтла СССР чуьлурунин кьиле акьвазайбур гьа "цийи" хаинар я. Кьилин тарашчияр, гила олигархар...

Власовчийрикай, бандеровчийрикай, латышин легионеркай игитарзавайбур... Генерал Карбышеванди руьгьдал, кьаматдал хуьрезвайбур... Ленинград, Сталинград немсерив вуганайтла, чун бахтлу жедай лугьузвайбур... Амма чир хьун лазим

ляй кьведавал» авунинни савадсузвилини фикрар мягькемарзавайбур, мектебар, вузар, хизанар, миллетрин, несилрин алакьаяр зайифарзавайбур, игитвал усалвал хьиз, хаинвал игитвал хьиз кьалуриз алахьнавайбур вужар я? Квал хуьдайбур яни абурун тарсар?..

И суалриз кутугай жавабар и муьквара РФ-дин Президент В.Путина, вичин виликан чарара хьиз, гилани ганва. Ада Россияда хизандин агьваллувал, мягькемвал, бахтлувал, адан гьар са дережа лап гьа и муьквал вахтара, вирида гьиссдаивал, виниз акьудун, хизанрихь галаз алакьада аваз, халкь хуьнин, адан яшайишдин шартлар хьсанарунин вецифаяр кьилинбур яз, чи обществодин крар чпелай аслу тир вирибуруз раижнава: "Чи общество патал, гзаф миллетрикай ибарат халкь патал иллаки хизанар хуьн, аялар хун, сихилрин ирс давамарун, яшлу несилриз гьуьрмет авун марифатдин кьилин ва кар алай каркас (кьенепатан туькьур хьун) тир, я, инлай кьулухьни гьакл яз амуькда. Хизандин кьиметлу ирс хуьн ва мягькемарун патал чна гзаф крар авуна, инлай кьулухьни хьийида. Им чи гележегдин месэлани я..."

Макьаладин кьилиз гьанвай суалдиз идалай кутугай жаваб жедаини? Хизан кьеняй мягькемди, сагьламди, вичин кьаст вичив гьайди, гележегдихь инанмишди ятла, кьецьай кьезвай басрухрин хура адавай дурум гуз жедайдал шак алач. Чи аялар, хизанар, хуьрер, шегьерар таз, чпин бахтунихь кьекьез, са гьиниз ятла яргьариз, гьатта Сирия, Ирак, Афганистан хьтин мусибатрин вакьаяр кьиле физвай чкайриз, чпи лугьузвайвал, "женнет" жагьуриз фидачир.

Мад са кар ава. Чина гьелелиз 90% агьалири 10% олигархриз девлет гьасилзава. Абуруни ам кьецепата чпин яхтайризни виллайриз, папарин сиргьайризни кьашариз элькьурзава... Ихьтин чкада, Сулеймана лагьайвал, ресед-салагьа жедаини? Вири суалрихь галаз и суалдизни жаваб хьанайтла, чи хьсан ниятрихь гьакькьатни жедай, белки... Гьелелиг квал хьиткьиндай хьтин себебар, нуьсанар чи обществода лугьуз тежер кьван гзаф я. Гьайиф...

Халкьдин Собранидиз Чар келайла...

Терефни хуьн, куьмекни гун

Ш.ШИХМУРАДОВ

Малум тирвал, чи республикада гьалун гьузлемишзавай месэляра цуд йисаралди гзаф кватл хьанва. Абурукай В.Васильева РФ-дин Халкьдин Собранидиз и муьквара ракьурай Чарче галай-галайвал лугьунни авуна. Дагьустанвийри адавай абуру гьалун, гьахьлувал, кьайда-низам сифте чкадал эцигун, яшайишдин дережа хьсанарун гьузлемишзава. Гьавилай вичин рахунрин гьа сифте кьилляй Владимир Васильева, муьквал тир гележегда госполитикадин асул терефрикай яз, ихьтин везифаяр, месэляра кьейднава: инсандин хатасузвал, ам кваллахдик кваз хьун, дуллухар хкажун таьминарун, яшамаш жедай кьулай шартлар, гьалар тешкилун, тлем акахьдай ерилу образование ва медицинадин куьмек.

И мураддалди гьеле алатай йисуз гьукумдин федеральный 28 органдихь галаз саналди тир гьерекатрин, кваллахрин планар туькьурнава, абурукай са кьадарбур кьилизни акьудунив гатлуннава. Республикадин Гьукуматди федеральный центрадик галаз милли проектрин сергьятра аваз санал кваллахунин нетижада анжах алай йисуз 14 миллиард манатдилал гзаф такьатар желбнава. Эхь, гьукумдин иллаки вини дережайра коррупциядал эхир эцигурдавай ихтибарни, инвестицияр, такьатар атуни кьвердавай артух жеда. Кьве виш кас жавабдарвиллиз, абурукай 40-далай гзафбур уголовный жавабдарвиллиз чуьгунни тимил крарикай лугьузвач. И кваллах акьвазарнавач, генани давамарзава.

Бюджетдиз такьатар гзаф атурдавай, налог гзаф кватлурдавай, бизнес, эменни, чилер дуьздаказ регистрация авурдавай агьалийрин дуллухар артухарун, мажибар, пособийрин кьадар хкажун патал финансин дурумлу базани арадал кьведа. Республикадин Кьили Гьукуматдал муаллимрин, мектебдиз фидай яш таханвай аялрин идарайра зегьмет чуьгвазвай педагогрин ва бюджетдал алай маса работникрин мажибар гьа и алай йисуз хкаждай рекьер, мумкинвилер жагьурун тапшурмишнава.

Парламентдиз Чарче ихьтин цларарини фикр желбзава: "Яратмишдай, затл арадал гьидай асул кьуват яз, жегьилар патал хуьре-

рин, иллаки дагьларин, мулкар саламатдаказ хуьн - им кьилдин важиблу месэла я. Кар ана ава хьи, жегьил инсанар анрай экьечизава, келна куьтягьайла, элкьевена анриз хквезвач. Хуьрера алай аямдин шартлар, лайихлу кваллах, идахь галаз алакьалу яз, итиж ва анра уьмуьрдин, гележегдин планар ядай умудар кутаз жедай крар авач".

И жигьетдай хуьрера, дагьлара гьалар хьсанарун патал законодательстводин са жерге кьарарар кьабулунихь галаз санал дагьлух мулкар вилик тухуникай програмmani давамарзава, анра зегьмет чуьгвазвай карчийрин тереф хуьз-ва. Идалай гьейри, зи фикирдалди, дагьдин хуьрерал, мулкарал чан хкун патал сифтени-сифте анриз дуьзгун рекьер туькьурна, электричество, газ тухвана, квалер эцигун патал субсидияр чара авуна, эцигунардай материалралдини таьминарна кланда. Ибур гьакл гафар-члаларал жедай крар туш, гьар са дагьлух райондиз талукь яз гьар йисуз гьина гьихьтин кваллахар кьилиз акьуддатла тайинаруни важиблу я.

Чарче промышленность, агропромкомплексни виликди тухуникай раханва. Асул гьисабдай хуьруьн майишатдин республика яз, гьасилзавай продукция гьалдай заводар, цехар, тахьуни гьайиф чуьгваз тазава. Чилел зегьметни чуьгвазватла, шегьерин базаррани алвердай чкаяр сифтени-сифте гьабуруз жедайвал авуна кланда. Тахьайтла, чи базарра арачийри агьавалзава, кьиметарни гьабуру эцигзава, гьамиша, а кьил авачиз, хкажни ийизва. Кьиметар укьузур мус ийидайди я бес?!

Кьейд ийиз кланзава хьи, 34 чиникай ибарат Чарче жегьилрин политикадикай, массовый информациядин такьатрикай, гьайиф хьи, са гафни авач. Лугьун хьи, жегьилриз талукь политикади вири уьлкведа "кьецли ийизва". СМИ-рикай рахайтла, "Газет - неинки коллективный пропагандист ва агитатор, гьакл коллективный тешкилат-чини я", - лагьай В.И.Ленинан гафарин важиблувал квахьнавайди туш, я гележегдани квахьдач.

Санлай кьачурла, Халкьдин Собранидиз Чар Дагьларин уьлкве виликди тухунихь, халкьдин дуланажагь хьсанарунихь, гьалар дибдай дегишарунихь элкьурнава. Гьавилай виридан буржи республикадин Кьилин тереф хуьникай ва адаз жезмай кьван куьмекни гуникай ибарат я.

Машгьур журналист

В этом доме жил выдающийся журналист и государственный деятель
Декабрь Керимович Бейбутов

ДЕКАБРЬ БЕЙБУТОВ - Дагьустан АССР-да Центральный телевиденидин ва Вирисоюздин радиодин хуси корреспондент. Россиядин Федерациядин ва Дагьустан АССР-дин культуранин лайихлу работник, Дагьустан Республикадин Государстводин премиядин лауреат.

Уьлкведа ва дуьньяда твар-ван авай инсанрикай (Леонид Брежнев, Лев Яшин, Георгий Байдуков, Святослав Федоров, Расул Гьамзатов, Марк Бернес, Сали Сулейман, Борис Петровский, Рашид Аскерханов, Нариман Алиев, Мегьамед Толбоев, Александр Кудрявцев, Ян Френкель, Мурад Кажлаев...) итижлу репортажар, телепередачар гьазурай кас. Ада 30 йисуз кьван Центральный телевиденидин корреспондентвиле кваллахна.

Эсил Ахцегь райондин Хуьруьгрин хуьрряй тир бажарагьлу журналистди неинки уьлкведиз, гьакл дуьньядизни, Дагьустан устларин, устадрин, шаирин, художникрин, хуьруьн майишатдин зегьметчийрин, гидростанцияр эцигзавай зарбачийрин уьлкве тирди раижна. Декабрь Бейбутова алемдин агьалийрин риклера Дагьларин уьлкведин тикрар тежер хьтин гьуьрчег кьамат арадал гьана. Адан гьар са телерепортаж уьлк-

ведин культурадин ва общественный уьмуьрда зурба вакьиадиз элкьезвай. Ада Центральный телевидение патал гьазурзавай телепередачарай Калининграддильлай Владивостокдал кьван яшамаш жезвай Советрин Союздин агьалийриз багьлара, салара, промышленный карханайра, электростанциярал зегьмет чуьгвазвай, спортта, илимда, культурада агалкьунар кьазанмишзавай дагьустанвийрикай чир жезвай.

Дагьустан дуьньядиз машгьур авур, Дагьларин уьлкве патал зегьмет чуьлур касдин твар эбеди авун патал РФ-дин Кьилин патав гьай талукь комиссиядиз чарар кьейла, анай гьар йисуз "ам ахьтин гьуьрмет авуниз лайихлу кас туш" лугьуз жавабар жкведай. Гена региональный журналистика вилик тухудай "Каспий-медиа" Центрадин теклифдиз РФ-дин Кьилин патав гьай комиссиядин цийи членар килигна ва дуьзгун кьарарни кьабулна, журналистикадин кьагьримандин лайихлувилер фикирда кьуна. Ик, алатай гьафтеда Махачкьала шегьердин Мангашеван (Оскар) куьчеда Декабрь Керимович Бейбутов яшамаш хьайи квалерин цлал мемориальный кьул эцигна. И мярекатдал рахай РФ-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Анатолий Кьарибова Декабрь Бейбутова Дагьустандиз вафалувилелди кьуллугьайдакай, ам вичин девирдин зурба летописец хьайидакай лагьана.

"Каспий-медиа" Центрадин правленидин председателдин заместитель Алик Абдулгьамидова Д.Бейбутован твар эбеди авунин карда куьмек гайи "Сауно-квант" Центрадин руководитель Гьамза Мегьамедоваз ва Махачкьала шегьердин администрациядин аппаратдин руководителдин заместитель Абуталиб Мамаеваз сагьрай лагьана.

Хийир ЭМИРОВ

Дуьньядин гагь са, гагь маса уьлкведа, твар-ван авай шегьерра терактдин гьерекатар кыле тухвайдак, са тахсирни квачир агьалияр телеф хьайидакый хабарар гайила, чавай лап яргьа авай чкаяр ятлани, риклиз пис жезва. Гьик лагайтла, жуван республикада террористри, экстремистри, бандитри йисаралди агьалияр чпин алчах гьерекатралди, терактралди, гьик кьурхулувилик кутунвайди тиртла, чи риклел алама. Чаз квалер, туквенар, полицейскийрин постар, дараматар хьиткынарна арадал атай барбатвилер, телеф хьайи инсанрин хизанар акуна. Гила кьайдаяр хуьдай ва талуьк маса органри террористрин вилик пад кьунва, агьалийриз, полицейскийриз кьанлувал ийизвай дуьшуьшар тимил хьанва. И кардал Дагьларин уьлкведин халкьари рикливай разивални ийизва. Амма им вири хьсанзава лагай чал туш.

Хаталу секинвал

ИЙКЪАРА республикадин журналистрихь галаз Росгвардиядин Дагьустанда авай Управленидин начальник Баачилов Мегьамед гуьрушмиш хьанай ва ада республикада хатасузвили гьалар мягькемаруниз талуьк яз тухувай квалахдай, терроризмдин, экстремизмдин идеологиядин таьсирдик акатзавайбурун амайдакый лагьана. Гьа са вахтунда кьейдна: "Санлай кьачурла, гьалар пайгардик акатнавай хьиз аквазва жеде, амма им хаталу секинвал я. Чун гьар са камуна мукьаят хьуниз, террористрин, бандитрин ниятар авайбурун тайинаруниз ва абурун вилик пад кьуниз мажбур я".

Полициядин генерал-майордин гафарик кьел ква. Гьик лагайтла, уьлкведа ва республикада террористрин, экстремистрин гьерекатриз кьуват гуз кланзавайбурун дестеяр акьалтнава. Идан гьакьиндай шагьидвалзавай делилани ава. Санкт-Петербургда метрода кыле фейи террориствили гьерекатдин мусибат дагьустанвийри риклера тлал гьатуналди кьабулнай. Саки вирида Санкт-Петербургда агьалийрихь галаз санал гьам члугунай, телеф хьанвайбурун багьрийриз башсагьлугьвал ва кумекни ганай, хасаратвал хьанвайбурун гуьгьуьл кьачунай. Пашман вакьаяр, террористар, боевикар себеб яз, Архангельскда, Керчда, Чечняда, Ингушетиядани кыле фена.

Эхиримжи кьве йисуз талуьк органрин кьуллугьчийри Санкт-Петербургда, Москвада, Нефтеюганскда, Башкирияда, Ингушетияда ва гьакь маса шегьеррани террористриз майлвалзавайбурун, терактар ийиз гьазур хьанвайбурун, абуруз пулдин кумекар гузвайбурун дестеяр кьунва. Дуьньядин майдандани абуру чпикай хабар гузва. Инге лап мукьвара Цийи Зеландияда, Туркияда, Индияда, Кенияда, Египетда, Пакистанда, Иракда, Афгьанистанда кыле тухвай терактрин нетижада вишералди агьалияр телеф хьана.

Талуьк органрин пресс-кьуллугьчи малумарзавайвал, Сирияда гилани агьзурдалай виниз дагьустанвийр амалда, гьиле яракь авай, международный террорист-

рин дестеяр кьвал, ислягь инсанар рекьиз. Анай чинеба хквезвайбуруни ава. Абуру мадни хаталу я. Садбур хквезватла, Сириядиз, Иракдиз Дагьустандай жегьилар гилани физ алахьун алапат жедай кар я. Абурун арада рушарни ава, сергьятдал кьазва.

ТЕРРОР вуч завал ятла, Дагьларин уьлкведин халкьаризни аквазва. Эхиримжи члуд йисуз Махачкьалада, Хасавюртда, Каспийскда, Кьизлярда, Буйнаксда, Дербентда боевикри, террористри гьикьван хьиткынарунар авунатла, гьикьван полицейскийар, ислягь инсанар телеф хьанатла, республикадиз гьикьван зиян ганатла, тайин я. Россиядин Федерациядин Президентди, гьукумдин кылевайбуру, кьайдаяр хуьдай органри, общественный ва диндин организацири, массовый информациядин такьатри терроризмдихь, экстремизмдихь галаз женг члугуни аквадай хьтин нетижа арадал гьана, эхиримжи йисара зулуматдин вагьшивилин гьерекатар виликдай хьиз тикрар жезвач.

низ лайихлу я. Ина вахт-вахтунда АТК-дин заседанияр тухузва. Абурун квалахда иштиракун патал кьайдаяр хуьдай органрин, администрацийрин жавабдар кьуллугьчийриз, идарайрин, общественный, диндин, жегьилрин организацирин векилриз теклифзава, кар алай месэлар санал гьалзава ва герек серенжемар кьабулзава.

МАРТДИН заседанидал раймондин муниципалитетдин кьил Фарид Агьмедова виридан фикир желбдай гафар лагьана: "Чаз бушвал авун, чун секин хьун герек авач. Чи ислягь, гуьлуьшан йикьар члулавулу кутуна, серинариз, мичли ийиз кланзавайбуру амазма. Идан гьакьиндай 19-февралдиз Белиж поселоькда боевикдихь галаз кыле фейи ягьунри шагьидвалзава. Гьар райондани, республикадани ислягьвал, вири рекьерай пайгарвал хуьн, чакь галаз ерли кьан тийизвай идеологиядихь галаз женг члугун патал чна вири кьуватар сад авун лазим я".

Эхь, терроризмдин идеологиядиз, гьерекатриз акси квалах тухун

патал вири кьуватар сад авун чарасуз я. Гьар са кардихь дуьзгьун нетижаяр хуьн, обществодин важиблу месэлар гьалун патал анжакь кьуватардин квалах, кьайдаяр хуьдай органрин алахьунар тимил я. Общество вич, адан кумек галачиз и месэлар гьализни жедач эхир. Хаталувал арадал кьезвай вахтара вири сад хьана члуру кардиз акси хьунихь хьсан нетижани жеда.

АЛАЙ вахтунда жаванриз, экстремизмдин идеологри социальный сайтин кумекдалди таьсирзава, абуру чпин яракьламыш хьанвай дестеяр желбзава. И кар фикирда кьунва, интернетдикай дуьздаказ менфят кьачун, ана ачухнавай терроризмдин идеологиядиз акси сайтрай жаванрихь галаз профилактикадин суьгьбетар тешкилун лазим я.

Са рахунни алач, терактри, ягьун-кьиникьри инсандин психологиядиз, руьгьдиз, кьанажагьдиз члуру патахьай таьсирзава, ам бушарзава, адан умудар квадарзава. Террор вири дуьньядиз чкьанва. Исламдин уьлквейар кьачуртлани, хашпара диндиз кьуллугьзавай уьлквейрикей рахайтлани, террористри чпин члуру, чиркин ниятар халкьарал илитун, чпин кьуват кьалурун патал гьаф кьадар инсанар телеф жедай серенжемар кыле тухузва. Телевизордин гьи канал кутуртлани, анрай ван кьезвайди кьена, яна, хьиткынарна, цай кьун лугьудай хабарар я.

Алайди пара четин макьам я. Амма им чун кисна, гьилер авадарна, мус хьиткынарда лугьузвил алаз акьвазун герек я лагай члал туш. Терроризмдихь галаз женг члугунин карда вирида рейсавал кьалурна, члуру ниятар авайбуруз акси рум гана кланда. Полицияди, силисдин комитетди ва ФСБ-ди активдаказ квалах тухузва. Амма халкьдин кумек галачиз терроризмдин винел гьалибвал кьазанмишиз хьун четин я. Чун вири, уьлкве тупламыш хьун, терроризмдихь галаз мадни активдаказ женг члугун, ихьтин вагьшивилериз гележегда рехь тагун важиблу я.

Риклера амуькьда

Агьмед МАГЬМУДОВ

2009-йисан гатун сад лагьай вацран эхирар тир. Милициядин кьуллугьчи Лямет АБАСОВ, вичиз адет хьанвайвал, фу-затл тлуьна, квалахал рекье гьатна. 29 йис хьанвай милиционерди Дербент шегьердин кьенепатан крарин отделда (ГОВД) кьуллугьзавай. Ам ГОВД-дин дараматдал гуьзчивал тухун патал ийфен сменада амуькьна кланзавай. Рик мурадвилни кьастарив ацанвай, вилик гьеле тамамарна кланзавай гьаф крар кумай, кьве аялдин буба Лямета и югь вичин уьмуьрда эхиримжиди я лагьана гьич фикирдизни гьаначир жеде. Амма гьакьикьат масад хьана.

30-июндин ийфен сятдин 12 тамам жез са шумуд декьикьа амайла, садлагьана са шумуд терефдихьай малум тушир ксари Дербент шегьердин ГОВД-дин дараматдиз гуьлле гуз гатунна. Лямет Абасован ва адахь галаз дежурствода авай муькуь милиционердин макьсад гуьлле гузвайбуру дараматдиз мукьва хьунин вилик пад кьун тир. Абурун арада халис дяведин гьерекатар кыле фена. Гуьллеяр гун саки 5 декьикьада давам хьана. Бандитри кьулухь члугуна, абуру ракуьн рехь галай патахь катна. И женгина Лямет Абасован уьмуьрдин гьал кьатл хьана.

Гьужумди вири шегьердин секинвал члуьна. Ягьунар кыле фейи чкадал гьасятда кьанун-кьайда хуьдай органрин, прокуратурадин векилар, силисчияр атана ва анал ахтармишунри гатунна. Тамам кьве сят арадай фейидалай кьулухь ГОВД-диз мукьва хьиз акьвазарнавай са машин хьиткынна. Нетижата 12 касдал хирер хьана. Абурун арада жергедин агьалийри авай. Лямет 1980-йисуз Кьазахстанда клириви Агьмедан хизанда дидедиз хьана. Юкьван мектеб акьалтларайдалай кьулухь ада армиядин жергеяра кьуллугьна, гуьгьуьнлай таможнядин кьуллугьдин институтда клелна.

2004-йисуз Лямет Абасов Кьазахстанда Дербентдиз куьч хьана. 2007-йисуз ам Дербент шегьердин ГОВД-да, ППС-дин кьуллугьчи яз, квалахал акьвазна. Кьанун-кьайда хуьдай органра зегьмет члугур кьве йисан кьене виклгь лезги хци вич кар алакьдай, жавабдар, намуслу инсан тирди тестикьарна. И йисара адаз Губденда, Махачкьалада кьанлуьйриз акси махус серенжемра иштиракунни кьисмет хьана. Дагьларин уьлкведа ислягьвал хуьн патал Лямет Абасова, кьегьал хейлин маса дагьустанвийри хьиз, вичин чан кьурбандна.

2004-йисуз Лямет Абасов Кьазахстанда Дербентдиз куьч хьана. 2007-йисуз ам Дербент шегьердин ГОВД-да, ППС-дин кьуллугьчи яз, квалахал акьвазна. Кьанун-кьайда хуьдай органра зегьмет члугур кьве йисан кьене виклгь лезги хци вич кар алакьдай, жавабдар, намуслу инсан тирди тестикьарна. И йисара адаз Губденда, Махачкьалада кьанлуьйриз акси махус серенжемра иштиракунни кьисмет хьана. Дагьларин уьлкведа ислягьвал хуьн патал Лямет Абасова, кьегьал хейлин маса дагьустанвийри хьиз, вичин чан кьурбандна.

2004-йисуз Лямет Абасов Кьазахстанда Дербентдиз куьч хьана. 2007-йисуз ам Дербент шегьердин ГОВД-да, ППС-дин кьуллугьчи яз, квалахал акьвазна. Кьанун-кьайда хуьдай органра зегьмет члугур кьве йисан кьене виклгь лезги хци вич кар алакьдай, жавабдар, намуслу инсан тирди тестикьарна. И йисара адаз Губденда, Махачкьалада кьанлуьйриз акси махус серенжемра иштиракунни кьисмет хьана. Дагьларин уьлкведа ислягьвал хуьн патал Лямет Абасова, кьегьал хейлин маса дагьустанвийри хьиз, вичин чан кьурбандна.

Дирибаш хва телеф хьана са шумуд йис алатайдалай кьулухь адан экуь кьамат эбеди яз риклера хуьнин мураддалди Дербент шегьердин куьчейрикей сад Лямет Абасован тварцихь яна. Лагьана кланда, и месэла кьилиз акьудуник республикадин машгьур общественно-политический деятель Имам Яралиева еке пай кутуна.

Куьне тварцихь ягьунин мярекатда Лямет Абасован хизанри, мукьва-кьилийри, адахь галаз санал квалахай юлдашри, Дербент шегьердин администрациядин, общественный тешкилатрин векилри, школьники иштиракна. Анал рахайбуру Л.Абасован вафалувилай, кьегьалвилай, ватанпересвилай чпин фикирар лагьана ва адан экуь кьамат эбеди яз риклера амуькьдайди кьейдна.

Дагьстанда ислягьвал хуьн патал гьаф дагьвийри чанар кьурбандна. Абурун тварар, садрани тухуьн тийидай гьетер хьиз, чи риклера эбеди яз амуькьда.

СтIал Сулейманан - 150 йис

СтIал Сулейманан шикл Чугурди урус художник И.Костыльов я.

Шаирдин тикрарсузвал

Арбен КЪАРДАШ

ЧIехи шаир СтIал Сулейман Дагъустан вилаятдин Куьре округдин Агъа СтIалрин хуьре 1869-йисан 18-майди дидедиз хун субутзавай документ Сулейманан вичин гафарин бинедаллаз кхьенва. Амни адаз 1925-йисан апрелдиз Виридагъустандин Советрин съезддин делегатдиз хьиз ганвай "Хуси карточка" я.

"Бубади, са карни авачиз, зи диде рахкурна, цийи паб хкай чIавуз, - рикел хканай шаирди Эффенди Капиева адан мецелай кхьей "Жувакай ихтилатда", - зун дидедин руфуна амай. Зун халудин цура ханай. Зи бубади авур кардикай намусдик хIур мукьва-кылийри вири хьел залай алудна: азз гьатта дидедин некни тагана, гьасятда зун, кугьне рухуник кутуна тухвана, бубадин варарив гадарна. Гьа икI кефи хунилай зи уьмуьр гатIун хьана".

Гележегдин шаирдин кьисмет гзаф магьрумвилерни азабар галайди хьана, ам са кьас фу жагьурун патал уьлкве тирвал сиягь хьунал атана. Ципуд йиса аваз ада Дербентдин ципицрин багьларани ругьунрин плантацияра батраквал авуна, Генжеда зегьмет чIугуна, Бакудин нефтIадин мяденра фялевал авуна. Ахпа кьисметди ам Юкьван Азиядиз акьудна, ана ада Самаркандда ракъун рекьин депода фялевална, Сыр-Дарья вацIал ракъун рехь патал эцигзавай мукьквел кIвалахна. Вири и сиягьатрилай гугьуьниз кесибдаказ ва бахтарилай пай атIанваз Сулейман хайи хуьруьз хтана.

Аламат жедай кар ам я хьи, гележегда шаир хун кьисметнавай и касдилаи вири уьмуьрда ихьтин эхиз тежедай шартIара вичин инсанвилерин лайих ва вичиз тебиатди алаз хьиз ганвай шаирвилерин бажарагь хуьз алакьна.

Шаирдин яратмишунрин рекьин кьетIенвилерикай сад ам я хьи, а рекье яшайишдин жигьетдай хьайи кьван велвелярни тарихдин девирин сада-сад эвезунар себеб яз, кьекьерай акьатнавай жемиятда инсанриз чинилай лакьаб алудун хас жезвай, инсандин тебиат тамамдиз вири патарихвай ачух жезвай. Инсанрай кьил акьудиз вердиш Сулейман патал тарихдин ихьтин ажайиб макьам гзаф важиб авайди тир, адалай вичин зигьиндалди ва акьулдалди уьлкведа гьихьтин гьукум хьайитIани велик-кылик акатзавай, вакьийрин кIамбурдал акьалтзавай инсанрин жуьреба-жуьре кунатар (типар) какахвай девирдин яцIай кьатIуз ва аквадайвал кьалуриз алакьна. Асул гьисабдай ахьтин ксарин тIулар-кылихар чIуру тах авайбур, чпиз чукурунин-барбатIунин лишанар - ахмакьвал, зулумкарвал, гьам сиясатдин, гьамни ацукьун-кьарагьунин жигьетдай и пад а пад ягьун, са шумуд чин хьунухь хасбур я.

СтIал Сулейманан яратмишунар эдебиятда кьетIен ва кьит вакьиа тирвилей Максим Горькийди адаз екез фикир ганай, 1934-йисуз советрин писателрин сад лагьай съезддал адаз "XX асирдин Гомер" лагьанай (са шакни алачиз, ихьтин тIвар шаирдиз хурун яратмишунрин векилдиз

хьиз, и рекье чIехи гьунарар кьалурайвилей ганай).

СтIал Сулейманан тикрарсузвал шаирди вичин яратмишунра кхьинринни хурун эдебият сад садагь галкIурна. Савад авачир кас яз, адавай вичин чIалар кхьиз жезвачир, амма ада абурал, савад авай авторди хьиз, шаирдин тартибдив такьазвай гафар заланвални метлеб артух авай гафаралди эвез хьийиз, кIвалахзавай.

Жанрайрин ва темайрин жигьетдай жуьреба-жуьреди тир адан ирсинини и эсерар хурун эдебиятдик кутуниз рехь гузвач. Сатира, мукьуьббатдин, ватандашвилерин, сиясатдин, ахлакьдинни насигьатдин ва философиядин лирика адан ирсинин кылин пай я. Вичин хва, шаир СтIал Мусаихбахь галаз СтIал Саядакай - мусибатди канвай кьисмет хьайи ажайиб шаирдикай тамашиятдин эсер тукIурна. Сулейманан мецелай алатай дерин келимайрин са пай Эффенди Капиеван "Шаир" ктабда гьатнава. И ктабда халкьдин шаирдин чIагай-чIугур кьамат арадал гьанва.

1936-1939-йисара лезги магьир устаддин ктаб-ри чпин саналди тир тираждин зурба кьадардалди Советрин Союздин шаиррин ктабрин арада сифтегьан чкаяр кьаз хьанай. Сулейманан чIалар вири уьлкведи кIелзавай.

Ватандин ЧIехи дяведин йисара СтIал Сулейманан чIалариз ("Дуьньяда са уьлкве ава..." тIвар алай текстиниз - "Ватандикай фикирар" поэмадай кьачунвай кьилдин чукариз) советрин машгьур композитор Дмитрий Кабалевскийди музыка кхьенай. И зурбадаказ ванзавай эсседин текстни музыка Советрин Союздин Гимн арадал гьун патал кьиле тухвай конкурсда гьалиб хьайибурун жергедик акатнай ва 1943-йисан сентябрдиз И.В. Сталиназ теклифнай.

Шаирдин чIалар чи уьлкведин ва Европадин чIалариз, кьитай, монгол, вьетнам ва маса чIалариз таржума авунай. Адан ширирикай гьейранвилелди чпин фикирар советрин зурба шаирри ва писателри - Н.Тихонова, В.Луговскойди, П.Павленкоди, Б.Пастернака, М.Шолохова, Л.Леонова, Н.Ушакова, С.Липкина ва гзаф масабур лагьана.

Инал мад са кьетIен делил: 1944-йисуз акьудай "Дагъустанди - вичин фронтовикриз" 8-нумрадин листовкади ийизвай шагьидвални гьун кутугнава. Им дагъустанви са аскердин, Сталинград патал кьиле феийи женгерин иштиракчидин (рикIел хкин, Сулейманан хва Мусаиб Сталинграддин патав телеф хьанай) ихтилат я: "...Ягьунар куьтягь хьайила, чи танкарикай садай Стальскийдин шииррин ктаб жагьана. Абуру кьведани вафа гваз Ватандиз кьуллугь авунай. Танкуни немсерин сенгер кукIварнай ва абурун са шумуд батарея пуьрчукьарнай. Шииррин ктаб танкистдин ивидай хьанвай ва женгинин цIу алукарнавай. Им шаир патал лап виниз тир награда я".

СтIал Сулейманан чи вири чIехи Ватандин шаир тир, ада уьлкведал дамахзавай, адан тарифзавай, ада гьар са ватандашдин зегьмет ва ниятар Ватандин кьудратни баркалла хкажунин рекье эцигун ва адан халкьар руьгьдалди сад хьун герек тирдакай лугьузвай.

Ада чи уьлкведин тарихда хьайи бязи чIулав татугайвилерни фикир тагана тунач. Ада 30-йисарин репрессияр негь авуна, сада-садалай чинибан арзаяр кхьимир лугьуз эвер гана, цийи девирдин "мурсал-ханар" - чпиз чеб кугьне заманрин зулумкарри хьиз тухузвай тупIал коммунистар русвагьна. Тапан арзайрин бинедаллаз дустагнавай вичин дустарни шаирди маса ганач. Адан яратмишунрихь инсанвилерин экьу сифет ава. Ам чун патал девирдай девирдиз инсанрин жемиятдин ихтибар алай векил яз хьана ва исятданни я.

СтIал Сулейманан Кавказдин ва Россиядин шаир тир ва кьенин заманадани чи аямдар шаир яз ама, вучиз лагьайтIа адан хейлин ширирар чи кьенин девирдив кьурбур я, абур кIелдайла, акI жеда хьи, гуя алай аямдин яцIа, чаз, цийи асирдин векилриз, чи вилералди акьазвай лишанрин ва вакьийрин юкьва тукIурнавайбур я.

Сулейманан кьетIенвилер рикивйайни зурбабур я.

Сулейман-Стальский райондин

90 йисан кьаршидиз

Ам чи район я!

Сажидин САИДГЪАСАНОВ

Экуьн кылилай рагь хкечIиз
гьуьлуькай,
Чапла пата дагьлар авай
кьакьан тир
Гьар са рекьай агалкьунрал
вилик квай,
Алимринни шаиррин са макан тир
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Шегьре рекьин кьве пад багьлар,
никIер тир,
Чапла пата Арагь - Чирагь вацIарин
Чуьллер патал ятар чайни
шекер тир,
Гатфар чIавуз хкаж жедай
кьацарин,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

ЦIерид вилин мукьгь вацIаллай
пурарин,
Гужлу селлер кьвайитIани саламат.
Рагь акьазвай гьар экуьнин ярарин,
Кьиблепатан Дагъустандин
аламат,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Эгер женнет кIанзаватIа акуна,
Михьи гьава, гьамга хьтин булахар,
Дустар галаз ша, кьилелди чIугуна,
Сирер чирдай ава цийи кIвалахар,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Ругуд кьунши район - сергьят,
чилерин
Халис мукьва-кылилар тир,
дустар тир,
Мугьманриз физ -хквез регьят
эллерин,
Мел-мехьерар кьиле тухуз
устIар тир,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Гьам арандин, гьамни гуьне
хуьрерин,
КIанзаватIа, акуна кьез кьелеяр;
Чка-чка булахар тир дерейрин,
Шегьерра хьиз авай гегьенш
магьлеяр,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Рычал-судин, Мевер, Кпул -
булахар,
Са пад тамар, мукьуь падни
багьлар тир,
РагьакIидай пата кьацу яйлахар,
Гуьзел макан, гьам аран,
гьам дагьлар тир,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Испик хуьруьн машгьур хьенчин
кьапарин,
Хуьпуькь хуьруьн живе авай
мезреяр,
Гам-халича храз чидай папарин,
Чраз чидай тIанурдин фар,
шуьреяр,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Багьлар авай гьар са жуьре
емишдин,
Вич кьвед лагьай Багьдат лугьур
дере тир,
Шагьни Шалбуз акваз кьилер
гиммишдин,
Макан, гьар са чIаван гуьзел
бере тир,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Санал чуьнгуьр, санал кьугьваз
чIагьанар,
Пагьливанни алаз жеда симинал,
Гьар майдандал, бугь алахьиз,
кьажгьанар,

Дуьгуьд ашар тваз алахьдай
деммина,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Кьунни-кьунши, ярар-дустар
бул авай,
Гьар суз СтIал Сулейманан
сувар тир;
Берекатрин гатфарни гад, зул авай,
СтIал вацIун кьве пад лекьрен
лувар тир,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Етим Эмин, Мирзе Гьасан,
Сулейман,
Гьар садагь са музейдин
кIвал-дарамат;
Халикьан хва Радим хьтин
кьагьриман,
Виклегь ксар авай, жедай аламат,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Кьурагь патаз, гьам Хив, гьамни
Агьулиз,
Кьирер цанвай гьяркьуь шегьре
рекьерин,
КIантIа алад Табасаран, Яхулиз,
Мярекатар авай мелер, мехьерин,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Са тике фу тIуьн паталди
гьалалдин,
Регьятвилер мадни жагьун
паталди,
Сардар-ДаркIуш яд тухузвай
кьаналдин,

Гьам хьвадай, гьам чилер дигин
паталди,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Махачкьала, Дербент, Белиж
шегьре рехь,
Юкьуз, йифиз, йисан гьар са
вахтунин,
Кьулайвилер гьар жуьредин,
лугьун гьахь,

Сад Аллагьдин патай ганвай
бахтунин,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Кьиле тухуз суварар пуд жуьредин,
Сулейманан вишни яхIуруни
цIуд йис;
Кьудкьанни цIуд, тIвар дегишна
Куьредин,

ЯхIуруни цIуд эцигна тIвар,
ийиз гьисс,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Майдин вацра, цуьк ахьаяй
гатфарин,
Кьасумхуьруьн майдандал чи
чIехи тир,

Шадвал тебрик ийиз кьизил
гьарфарин
Плакатри нур гузвайди рехи тир,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Кьуй чир хьурай чун ятIа нин
рухваяр!
Устадар тир гьар са хьсан
кIвалахрин.

Виклегьбур тир кылилай-кылиз
архаяр,
Чуьллер - кьизил, абуземзем
булахрин,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Гьар са кIвалах дуьз тухуз, рехь
кьалурдай,
ТIвар Нариман, чахь райондин
кьил ава.

Вири крар сувар кьайда гьазурдай,
Гьар жуьредин берекатрин
гуьул авай,
Ам чи СтIал Сулейманан район я!

Мирземет САЛМАНОВ

ДИШЕГЪЛИ... Пагъ, гъикъван сир-лу, гужлу манаяр ава и гафунихъ?! Дишегъли... Гъикъван сирер, аламатар аваз халкънава ам Худади...

Гагъ ам "къайи муркладин" къаяб-диз элкъведа, гагъ "ифенвай ракъинин" нурариз, гагъ адан хъуьрезвай чинал садлагана маргузар акъалтда, гагъ, кефиар куькда авайла, сивел мили хъвер жеда. Ам хъсан меслятчичини я, сугъбетчини, насигъатчини я, къенятчини... Адалай сирер хуьз алакьда. Амма са кутуг тавур хътин кар акуртла, Аллагдай яргъазрай.

Е. Эмина лагъанай:

...Дишегъли я даяведиз ахътин

къеъгал,

Я тур - тфенг, яракъ адаз

герек туш.

Амма дишегълидин мез гъамиша гапур туш эхир. Адахъ бязи вахтара гъикъван ширинвал, гъикъван назиквал, эркинвал жеда! Хъел атанвай итимдин гъулдан хътин рикни ада хъуьтуьларда, юмшагъарда, вичин фикир къилиз акъудда.

Диде, паб, вах, руш, эме (бязибур-у адаз биби лугъуда), хала дуьньяда саки виридаз ава. Диде гафун гъикъван такабурлудаказ ван-

Дишегъли...

зава! Вичин риклин кланик варцаралди хвена, экуь дуьньядал акъудна, хуралай нек гана, велед члехи ийизва диде. Амма са бязи угърашриз (абур-уз масакла лугъуз жедач) адан къадир чир жезвач. Дидедин рикл члехи я. Халис дидедиз вичин велед патал рикни гъайф къведач. Дишегълирик-кай халкъдин сивера гзаф риваятар чкъанва. Ингъе абурукрай сад.

Са жегъил гада гуьзел рушал ашукъ жеда къван. Гададиз адан вилерай вири дуьньядин гуьрчегвилер, девлетар, шадвилер аквазвай. Рушни адан свас хъунал рази тир, амма гададин фикир якъин яни, тушни чир-риз кланзавай адаз. Гъавилияй ада гададин вилик шартл эцигна: вуна ви дидедин рикл акъудна гъайитла, зун ваз къведа, тахъайтла, - ваъ. Руша эцигнавай шартлун рикл тларнавай жегъил муьгуььбатдин ялавди къурурзавай: адан рикли фу тухузмачир, кар-кеспини гъилияй къвезмачир, ам къвердавай зайиф жезвай. И кар диде кьатлана ва ада хъивай "Вахъ вуч хъанва, хва, ви кефиар авачни? Тал-квал вуч ятла лагъ дидедиз" лагъана, - жузуна. Жегъилди вич са рушал ашукъ хъанвай-дакай, вичиз ам рикливай кланзавай-дакай, ам галачиз вичивай экуь дуь-ньядал яшамаш тежердакай дидедиз лагъана ва эхирдай руша эцигнавай шартлун чуьнуьхнач.

- Ма, дидедин, акъуд зи рикл, ам ваз къурбанд я, - са декъикадани чашмиш тахъана, гафар акъатна адан сивай. - Вун патал дидедин рикл са затни туш. Вун бахтлу хъун патал я зун и чилел яшамаш жезвайди.

Гъикъван залан кар тиртлани, хци дидедин рикл хурай акъудна, ам михи яйлухдик кутуна, рушан патав гьерекатна. Гьелбетда, гададин бейнида дидедин гафар авай. Адаз вичи авунвайди бейадалат кар тирди чизвай. Гъавилияй бедендик зурзун акатнавай, къвачер сад-садахъ къвезвачир, нефес дар хъанвай. Ятлани а гуьзелдиз вичин патай авай кланивилдин гъиссери ам виликди тухузвай. Садлагъана, къвач са куьхъ ятлани галклана, гада чинихъди алуькна. Гъиле авай рикл чилел гьалч хъана. Гъа арада дидедин рикли лугъузва: "Ваз тлар хъанани, чан хва?..."

Гъайиф хъи, вири дидеяр сад туш. Хайи велед, некледин дадни такунмаз,

гадарзавайдаз диде лугъуз женни? Гъикъван ава ихътин "кукуплар" чи арада? "Кукупл" лугъун абуроз тимил я. Халкъдин арада ахътинбуруз чка хъун лазим туш.

Мад са къиса. Куругъли, халкъдин сивера гъатнавайвал, зурба пагъливан, гъахъ гвай, дуьзвал кландай, намусдинни марифатдин сагъиб яз хъана къван. Адаз инсанрин, иллаки дишегълирин чалкечирвал аквазвай. Гъавилияй ада гъар сеферда, ихтилат кватайла, "гуд сеферда лянет хъурай дишегъли лугъур касдиз" тикрардай. И гафар Куругълидин дидедизни ван жезвай. Эхирни, дидедивай эхиз хъанач. "Вуна вучиз акл лугъузва, я хва, бес зунни дишегъли тушни, вун хътин пагъливан хана, хвена, члехи авур? Абур ваз кутугай гафар туш, мад лугъун хъийимир", - туьмбуьгна диде. Куругълиди са куьтлани авунач.

Адахъ къве пагъливан мад авай: Дили - Гъасан ва Демируьчуьн. Къуватдал ва женгинин гъунаррал гъалтайла, абур Куругълидилай са клусни агъуз тушир. Ятлани чпин "члехидаз" табий тир. Дили-Гъасан тларам буй-бухах авай, хъсан акунрин гуьрчег итим-жегъил тир, Демируьчуьн, лагъайтла, адан патав абурсуз аквадай.

Эверда Куругълиди Дили-Гъасаназ вичин патав ва лугъуда: "Килиг, за ваз са тапшуругъ гузва, вуна ам гъикл

хъайитлани къилиз акъудун лазим я. Акъуд тавуртла, ви къил таран хилекай куьрс хъанваз жагъида. Вуна зи дидедихъ галаз ашкъибазвилдин рекъер жагъурун лазим я. Амма са шартл авай: гъар сеферда куь арада хъайи ихтилатар вуна зал агакъарда. Агакъар тавуртла, завай аквамир".

Гъикъван шандакъар Дили-Гъасана авунатлани, адаз чара амуькнач, ам рази хъана.

Куругълидин диде, вичин яшар хъанвайтлани, халкъди лугъурвал, жегъилвал кумай дишегъли тир. Адахъ шумал беден, гуьзел акунар авай. Яшари адан гуьрчегвилди са акъван таъсирнавачир. Дили-Гъасана вичин кар, Куругълиди гъавурда турвал, башламышна. Гъар сеферда чпин арада хъайи ихтилатарни ада хцел агакъарзавай. Са къадар вахтар алатна. "Къе флан чкадал флан вахтунда чи гуьруьш жезва, - лагъана Дили-Гъасана Куругълиди. - Килиг гъа, а ви тлуг ийиз тахъуй".

Куругъли виликамаз гъа чкадал фена, са далдадик акъвазда. Гъа лагъай вахтунда ашкъилубур атана акъатна, ширин сугъбетрик экечйна. Артух яцлариз аватдалди, галачир уьгуьь яна, ам далдадикай хкечйна. Гила диде гъавурда акъуна: им вичин хцин фенд я. "Гуд сеферда ваъ, чан хва, иридра лянет хъурай дишегъли лугъур касдиз. Ягъалмиш жеда къван", - келимаяр тир адан сивай акъатайбур.

"Бахтлу итим садра хада, садра эвленмиш жеда, садра рекъида", - лугъузва халкъдин мисалди. Хизан арадал гъунни са акъван регъят кар туш эхир. Низ чиди, гъихътинди гъалтдатла вал уьмуьрдин юлдаш (паб). Халис туьквей хизан хъун патал адан кар лап еке я. Вучиз лагъайтла ам къвалин абур, чрай фу, авур хуьрек, чуьхвей пек-партал, чими ктул я... Ширин меци, ачух чини, са шакни алачиз, итимдин гуьгуьлар ачухарда, адак лувар акатда. Амма, гъайиф хъи, са бязи эркекрик паб саймиш тийидай, адак квачир синхар кутадай, паркутрив ядай хесетар жеда. Са шумудра япариз ван хъана: "Абур, дишегълияр, беъем затлар тиртла, садакай къванни пир жедай".

Мавгуматдин эсердик акатнавай ихътин бейниванрин риклелай физва хъи, а пирерни, шейхерни дишегълири хазвайди, "паб инсан туш" лугъур вахтар алатнавайди...

Эвелимжи чкадал

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ,
тарихчи муаллим

Алатай асирдин 70-йисарин эхирра за Хив райОНО-дин методиствиле къвалахзавай. А члавуз райондин школайра аялринни муаллимрин къадар алай вахтундилай саки къве сеферда гзаф тир.

РайОНО-дин заведующий гила вичел халкъдин муаллимвилдин гуьрметдин тлар атанвай Алискеров Алискер Селимханович тир. Гъар ислен йикъан пакамакъ ада райОНО-дин къуллугъчийрихъ галаз совещание - планерка тухудай, гъафтеда авуна кланзавай къвалах планламишдай.

Саласа юкъуз чун, хъсан тежриба авай садкъве муаллимни галаз, аялрин чирвилер ва маса месэляяр ахтармишиз, муаллимриз куьмекар гуз, пландик квай мектебриз фидай, къвалах тухудай, нетижаяр къадай.

Гъафтедин эхирдай, райОНО-дин заведующий вични атана, школада виридахъ галаз ачух педсовет эвер гудай. Анал, нетижайриз килигна, педколлективдин къвалахдиз къимет гудай, хъсан терефар ва татугайвилер тамамдаказ къейдна, къарар акъуддай...

Бес гила? Сифтени-сифте мектебра вири тешкилатар тергна. 9-11-классар акъалтларна, уьмуьрдин рекъел экъечизавай жаванриз характеристикаяр гун амуькнач...

Нетижайра вуч арадал атанатла чаз виридаз ашкара я. Чи обществодихъ, яшайишдихъ, инсаниятдихъ галаз къан тийидай эйбегер гафарни крар, барбатвилер дуьзмиш хъана.

“Хъухъ, пул герек туш...”

Азедин ЭСЕТОВ

Им гъеле шура гъукумат амай, чи вирибурун къудратлу уьлкве сад тир девирда хъайи кар я. Чи къунши хуьруьн са шумуд агъали, Бакуда келемралди алвер авуна, ацана-рувана, кефиар къумбар яз, чпин ватандиз хквез, автостанциядик къват хъанвай. Гвай шейэр автобусда эцигна, вахт амаз акурла, абур са-са истиканар чаяр хъваз, патав гвай чайханадиз фена.

Абурок гъамиша кутугай партал алуькдай, чуру-спел янавай, якла-чларчле авай са итим квай. Инал заз куь фикир желбиз кланзава: Азербайжанда ихътин акунар алайбуруз къилдин гуьрметар ийидай адет ава. Абурун гъисабрай, члехи къуллугърал алайбурухъ кутугай акунарни жеда...

Зи риклел алама: къуьд акъудун патал малкъара лезги районрай Мугъандиз рекъел твазвай. Мегъарамдхуьруьн райондин Цилии хуьруьн совхоздин директор, рагъметлу Гъажиомара заз садра шикаятнай. Къермецл якларин, дагъвидин акунар алай и касдин шофёрдихъ

“Жуван тахсир”

Дагъдин са районда яшамаш жезвай жегъил кас больницада медсестравиле къвалахзавай, гуьрчег акунар алай, марал хътин урус дишегълидал эвленмиш хъана.

Къисметди вири патарихъай бахт гудач лугъуда. И жегъилрихъни вири авай: къвал-югъ, сагъвал, туьквей къуллугъяр... Амма саклани несилди цир гузвачир. Хейлин йисар алатнатлани, дарманар авунатлани, аял-куял хъанач хъи - хъанач. Бахтуни гъанач...

Эхирни, са чарани амуьк тавурла, итимни паб къведни меслят хъана, мукъва-къилидан гада хвавле къабулна, ам тербияламишиз эгечйна.

Гадади университетдин къвед лагъай курс куьтягъдайла, къилин мефтгедиз иви чкъана, хизандин къил - буба рагъметдиз фена. Лугъунрай, хчинни бубадин арада мукъвал-мукъвал чуьруькар жезвай. Уьлкведин гъаларни, Советрин власть чкъана, тартибдикай хкатнавай. Къвезвай ванерни яна, къена, гуж гъалибна, гваз катна, къакъудна, гатана... тир.

Хейлин яшарни хъана, къилел алай дагъ хътин иесини къакъатна, текдиз амай язух медсестрадин къвализ мичли йифиз къилерал чулава гуьлуьтар акъалжнавай къве зуртул сухулмиш хъана. Къуна дишегълидин къвачер-

Гъич са идарадани, карханайрани тербиядиз, низамдиз, намусдизни инсанвилди къимет гуз амуькнач. Чпи къвалах тийиз, масадбурувай къвалах тлалабдай идараярни къуллугъчийр гзаф хъанва. Райцентрайра, шегъерра куьнерал чинер алай къуллугъчийр пара, абурун къазанжиярни еке я.

Районрин, шегъерин образованидин управленийра (отделра), школайра тум-къил акъят тийир къван къуллугъчийр, диванрин работникар, бухгалтерар арадиз атанва...

Ихътин татугайвилер акур зун 2017-йисан 29-августдиз Хив райондин муаллимрин гъахъ-гъисабдин конференциядал рахана.

Президиумда ацуькнавай Дагъустандин МО-дин векилди ва РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Нариман Асварова, муаллимрин конференциядин тлалабун яз, РД-дин Къиливай ва образованидин министрстводивай тлалабин: республикадин вири школайра, вири классра аялриз ахлакъдай къиметар (оценка за поведение), вири предметрай хъиз, табелрани аттестатра эцигин. 9-11-классар куьтягна, уьмуьрдин рекъел экъечизавай жегъил-жаванриз аттестатрихъ галаз, эвелимжи документ яз, характеристикаярни гун. Абур чарасуз яз ССУЗ-рани вузра тлалабин...

Са къадар вахтар алатна. Зи тларцихъ Дагъустандин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядай, МО-дай сад хътин къве жаваб хтана: "Россиядин школайра ахлакъдай къиметар (оценка за поведение) эцигун ва школайр акъалтларзавай жегъилриз характеристикаяр гун 1993-йисуз Госдумадин къарардалди къадагъа авунва..."

Бес! Икни жедайди я...

къакъан буй, къалин чулава спелар ва ацлай туп хътин беден авай. Мугъанда, гъам директордай къуна, гуьрметар-хатурар гъадаз авунай...

Гилани Бакудин чайханада столдихъ ацуькнавайбурун вилик синерин члехи истиканар эцигна. Амма къешенг буй-бухах авай итимдин вилик чай армуд истиканда аваз гъана.

Вичин истикан гъевчиди яз акур буй-бухадин иесиди, къвачел-къилел алай гададиз патав эвер гана, чаярин къиметар хабар къуна. Суалдин жаваб чир хъайила, ада "Зи гъевчли истикандинни а члехидан къиметар сад хътин-бур?" суал гана.

Чайчи са геренда алай чкадал къурана, сабур хвена, са гафни рахун тавуна, суал гайдан вилик квай "гъевчли" истикан вахъчуна. Са арадилай сиве-сивди чайдай ацанвай зур литрдин банка гваз хтана, вилера-вилер туна, "Багъишле, мен дюз элемедим, мен эле билдим, сен киши сен, - лагъана, ван текъведайвал плузаррикай са вуч ятлани бурбурана, давамар хъуруна: - Ич, пул лазым деир". Яни, "Хъухъ, пул герек туш", - лагъана, багъишламишунни тлалабнай.

Адетар я ман...

гъилер кутлунна, эцигна чилел, сивел клей квай чарни алкоруна. Къвале тлугъ экуьур тавур пилпни тунач. Гъиле къиметлу са затни гъат тавурла, эвер тавур "мугъманри", къизилдин затлар, пул гъина чуьнуьхнаватла лагъ лугъуз, къурхуяр гуз, гуж къалуриз эгечйна. Арадал затлани татайла, кесиб папан руфуниз кузвай уьтуь яна. Гужар эхиз тахъай дишегъли вич-вичелай фена, сивел каф акъалтна, къил са къвалахъ агалтна...

Гъамиша вахтунда атана, вичин везифайрив эгечдай и медсестра татанваз акурла, адан юлдаши къвализ зенгна. Жаваб гудай кас тахъайла, белки, хъанвай кар аватла лагъана, адан къвализ санитарка рекъе туна. Гъал-къиса акур санитаркади гъиле-гъилди "тади куьмекидиз" эверна, факъир дишегъли больницадиди агакъарна.

Са бубат вич-вичел хтайла, язух медсестрадай агъузардив ацанвай дердисервилдин чалар акъатна: "Валлаб, чан вахар, сад гъам тир, заз сесинай чир хъана. Жува ханачтлани, хайиди хъиз, чуьвардилай башламишна, хвена, члехи авурди, жуван гъилелай фу гайиди, тумни кваз чуьхвейди суддиз гъикл вугуда?!" Адакай ахътинди хъун за жуван тахсир яз гъисабзава, жазадивни зун агакъна...

Ихътин жаза?..

Архайрин гелеваз

Атлухан РАГЫМХАНОВ,
КӀирийрин хуьр

Алай девирда гьукуматди гзаф ксариз кьезилвилер ийизватлани, РФ-дин Президент В.В.Путина, Федерациядин Собранидиз вичин Чар раиж ийидайла, кесиб ксариз, яш-лубуруз, аялар авай хизанриз еке кумекар гана кӀанзавайдакай лагъанва. Ада гьакӀ вири инсанар, хизанар патал кумекар гудайди кьейдна. Амма вири крар са кьезилвилерал алач. Чкайрал халкьдиз кьуллугъзавай ксари и кар аннамишзавач. Гзаф дуьшуйшра, герек кӀвалах туйкӀуьриз фейила, са юкьуз кьилиз акъатдай кӀвалах са шумуд йикъал аватзава. Яшлу, зайиф ксар гзаф инжиклу ийизвай дуьшуйшарни ава. Идалди идарайрин кьуллугъчийри халкь гьукумдиз ихтибарсуздаказ килигуниз мажбурзава. ИкӀ дуьз туш, гьар са касди халкьдин кӀвалахдин патал хъай дуьз ва вахтунда жаваб гана кӀанда.

И кардал гуьзчивал идарайрин регьберри авун лазим я. Виринра икӀ туш. Вири крар ина кӀвалахзавай касдилай аслу тирди аннамишзавай работникарни ава.

Ихьтинбурукай сад Кьурагьрин МФЦ-дин пешекар **ФЕИЗУЛЛАЕВА Афродита Гьабибуллаевна** я. И идарадин вири работникри, кӀвенкӀе юрист Гьадисов Сабир аваз, чпин везифаяр намуслувилелди кьилиз акьудзава.

Амма Афродитадин кӀвалах кьетӀенди я. Ада милайимвилелди гьавурда твазвай кьайда акурла, вун ама ви мукьва-кьили хъиз гьиссда. Садра вичел хтай чарар ада тадиз иесидал ахгакьардач, ге-

рек документар хкун патал тадиз хабарна, кар кьилиз акьудда. ИкӀ ада халкьдин патай еке гьурмет кьазанмишзава. Афродитадиз гьилле чидач, атай кас развилелди, чиник хъвер кваз, кӀвалах туйкӀуьрна рекье хутада.

Районда эменнидин, чилин, хизандин, паспортдин, гражданвилин ва маса вири месӀаяр МФЦ-да гьализ жезва. Инсанриз и идарадикай еке кумек ава. И кардал чун рази я. Амма бязи идарайра фад гьализ жедай месӀаярни, чпин хивай акьудна, МФЦ-дал веьезва. Справка гуз ва я регистрация ийиз 10-12 югь вахт физва, икӀ атун хъфин артух жезва.

Афродита, кар алакьдай пешекар хъиз, савадлу, гьавурдик квай пешекарни я. Ада, Дагьустандин халкьдин майишатдин институт акьалтӀарна - экономиствилин, гьакӀни педагогический институтда кӀелна, психологвилин пешеяр кьачунва.

КӀвалахзавай кас гьамиша вичин чирвал хкажунал машгьул хьун

герек я. И кар фикирда кьунвай Афродитади, пуд лагьай пеше яз, Краснодардин многопрофильный институтда юриствилин пешедай чирвилер кьачузва. Ихьтин вири террефрин пешекарди кьуллугъ авунал чун гзаф шад я. Кьуй адахь мадни агалкьунар хьурай.

Афродита виликдай гзаф йисара Ахцегьа, Кьурагьа ва Мегьарамдхуьре милициядин начальник хъайи, чешнелу кӀвалахдин сагьиб, рагьметлу Кьазиев Мирзе Гуьлмегьамедовичан хтул я. Чехи бубади Кьиблепатан Дагьустанда вичин чешнелу кӀвалахдалди вири хуьрерин агьалийрин патай гьурмет кьазанмишна. Афродитадини адан рехь давамарзава.

Афродитадин буба Гьабибуллагьа вичин уьмуьрда чирвилерин идарада зегьмет чӀугуна, диде Гуьлназ халкьдин арада гьурмет авай дишегьли я.

Афродита хьтин пешекардиз чи патай баркалла, аферин!

Ахьтин инсанар чи арада кьези-цӀаруз гьалтзаватлани, кьуй чеб сагьрай, еке дережайрив агакьрай.

Афродитадиз чна и бендер бахшзава:

*КӀвалахни мез себеб яз вун
Кье халкьарин сивева.
Пехил тахьуй ви юлдашар,
Вун са чиллин винева.*

*Девлетдилай, кьуллугъдилай
Халкьдин гьурмет еке я.
КӀвалахдани, гьар са рекьй
Вун виридлай кӀвенкӀе я.*

*Акьул, зигьин авай касдиз
КӀвалах авун кьезил я.
Халкьдин патай баркалла ваз
Сандухдавай кьизил я.*

Фермерни я, саларбанни

Рагьидин ЭМИНОВ

Ахцегь райондин агьалийрин дуланажагь хуьруьн майишатдихь галаз сихдаказ алакьалу я. Яшайишдин гьал хъсанарун патал абуру, мал-хеб хуьз, багьманчивал, саларбанвал ийиз, хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзава. Гьа са вахтунда, эхиримжи йисара са кьадар инсанри чпин кӀвачихь галай чилин участкара неинки салан майваяр гьасилзамач, гьатта бегьер гузвай емишрин тарар авай багьларни гадарнава. Гьелбетда, гьайиф чӀугвадай делил я. Емишрин цийи багь арадал хкун патал, гьич тахьайтӀа, 5-6 йис герек кьезва. Районда ва гьакӀ райцентрада багьларин кьадар тӀимил хъанвайвиляй алай вахтунда базарда ичерин ва чухьверрин са килограмм 50-60 манатдай маса гузва. Базарра недай суьрсет багьа хъанвай вахтунда, кӀвачихь галай участкар налоггар гуз, абурукай менфят кьачун тавун тажуб жедай кар я. Им бес темпелвилин лишан тушни?!

Амма аз инал темпелрикай ваь, чпелай чешне кьачуниз лайихлу ксарикай рахаз кӀанзава. Ахьтинбурукай сад Ахцегьрин гуьне патал яшамаш жезвай **Кемер ФЕУЛЛАЕВ** я (*шикилда*). Ада вичин вири уьмуьрда, хсуси гьилералди арадал гьанвай багьдихь иесивилелди гелкьуьналди, ичер, чухьверар, шефтелар, пӀинияр, хутар ва маса емишар гьасилзава. Артуханбур базарда маса гузва, авачирбуруз садакьа яз пайзава. Идалайни гьейри, ада вичин никӀин участкада келемар, картуфар, помидорар, афнияр, кьабахар, пахлаяр, чӀулав кьибришарни битмишарзава. Хъсан бегьер хьун патал ада зулухъай ва гатфарихъай чил гьалзава, зулун ятар гузва...

Бул бегьер кьачунин себебрикай сад ам я хьи, адаз вичин тумар, кьелемлух ава. КӀвачи чил кьурдалай кьулухъ зегьмет акунвай адан рикӀ чилел кӀвалахунал, кӀвалин гьайванар хуьнал ала. И карда адаз вичин гада Абубакара кумек гузва. Алай вахтунда ада хуьзвай хиперикай дул кьачузва. Абурухъ хъсан гелкьуьн тешкилнава.

Тебиатдал рикӀ алай бубадини хци дагьлар кьацу авунин кардизни фикир гузва. Булахрин, цин чешмейрин патарив цӀевлин, шамагьаждин ва маса кьелемар акӀурзава, абуру малари тӀуьн тавун патал цацар агалдзава. Кьуй чи арайра Кемер хьтин зегьметчи инсанар гзаф хьурай!

Михьивал сагьламвилин

замин я

Замият ЛАТИФОВА,
Мегьарамдхуьр

Инсанри тебиатдин девлетар хсуси хийир патал ишлемишиз гзаф девирар я. Амма эхиримжи вахтара майишатрин, кьилдин ксарин акьулсуз гьерекадри тебиатдиз хасаратвал гузва. Тебиатдин девлетар адан кьанурикай эсиллагь хабар авачир ксари ишлемишуни залан, тӀуькӀуьриз хъжен тийидай не-тижайрал гьизвайди аквазва. РикӀ тӀардай хьтин мисалар тӀимил авач. ИкӀ, инсанар тахсирлу яз, Байкал, Ладога вирера, Волга вацӀа ва цин маса еке гьамбарханайра, балугьар терг ва зегьерламиш хьунин еке хаталувал ава. Тебиат кьурху кутадай гьалда чиркин жезва, нетижада гзаф зарарни гузва: гьар йисуз 13 миллион кас рекьизва, 19% онкологияди кьазва, рикӀинни дамаррин, жиггерин уьзурар артух жезва.

Россияда йисан кьене гьар са нефесдал 520 м3 ятар, гьа гьисабдай 370м3 чиркин ятар гьалтзава, чпикни тахминан 170 кг зегьерлу затлар ква. Чи улкьведа 234 агьзур карханади тебиат чиркинарзава, адан мяденрин 5% экологиядин рекьйаь четин, гьатта бедбахтвилин гьалда ава.

Алай девирдин техногенный цивилизация ахьтин еришралди дегиш жезва хьи, кьулай шартлар арадал

гьунилай гьейри, ада дуьньяда тебиат лап усал гьалдиз гьизва.

Вири регионриз, гьа жергедай яз Мегьарамдхуьруьн райондиз хас бязи месӀайрал акьвазин.

Зирзибил, амукьаяр кӀватӀ хьун, вири субъектриз хъиз, чи райондизни талуьк месӀа я. Саки вири хуьрера зирзибилар веьгенвай ихтияр таганвай чьаяр (хьуртар) ава. Абуру кьваларив гвай мулкар чиркинарзава. Гьахьтин еке хьурт Мегьарамдхуьре Хандин муькьуьн патав Бер - кьубуда арадал атанва. Муьгь хуьре тарихдин метлеб авай чка я, хуьр сифте адан патав арадал атайдан гьакьиндай алимири, агьсакьалри шагьидвалзава. Гьа кьубудай хуьруьн агьалийри кӀвалериз хъвадай ятар тухудай, це балугьарни кваз авайди тир лугьуда. Кье гьахьтин кьени тежрибадикай гьич са затни амач.

Майишатрин никӀериз яд гудай кьубуяр, ятар чиркер авахъзавайбуруз элкьвенва.

Агьалийрин кьадар йисалай-суз артух жезва. Им шад жедай кӀвалах я. Анжах абуру сад муькьудан кьайгьуда авач, хуьруькӀай-кӀваликай хабар кьазвач. Вичин кӀвалин вилик пад миьхьда, зирзибилар кьуншидин парудихъ веьезва. Абуру, цӀай яна, кайитӀа, гьава чиркин, накьвада зарар гудай затлар гзаф жезва, чилик квай ятар зегьерламишзава.

Хуьрерай улакьдаваз акьудзавай зирзибилар гарари, малари чуӀурзава, чиркинвал арадал кьезва.

И месӀа са касдивай, хуьруьвай, республикадивай гьализ жедач. Европадин саки вири улкьвейра зирзибилар пайи-паярзава (биомусор- яни тӀуьнин амукьаяр, чар, картон, шуьше, батареяр, аккумуляторар, пластик). И кьайдади яшайиш бегьем регьятарзава.

Гьикьван пулуни такьатар и важиблу кардиз серф авуртӀа, гьакьван ада чи яшайиш гуьнгьуна хутада, сагьламвал хуьда. Ихьтин кьайда Европада ва са жерге маса чкайра адет хъанва.

Экологиядин рекьйаь савадсуз ва я алай декьикьадин хийирдин гуьгьуна авайбуру гележегдикай эсиллагь фикирзавач, абурунди гьар са кьадамда жибиндиз хийир кьачун я.

Фад-геж тебиатди чи вилик вичин гьахь-гьисаб эцигдайдакай фикирзавач, я рикӀик, вучиз ятлани, ахьтин кьалабулухни квач. Анжах адан гьахь-гьисаб гзаф заланди жедайдал са шакни алач.

Экологиядин илимдин асул чирвилери гьар са касдиз вичин ва обществодин уьмуьр камаллудаказ кечирмишиз кумекда, гьар сада вич чӀехи тебиатдин са кӀус тирди гьиссда, ам дуьзгьунвилез, кьулай шартлариз хкида.

“Кьацу километрияр”

Кьагьриман ИБРАГЬИМОВ

Гьеле алатай йисан зулухъай Дагьустандин Кьил Владимир Васильеван теклифдалди кьил кутунвай экологиядин “Кьацу километрияр” серенжем Дербент райондани кьиле фена.

И карда райондин кьил Мегьамед Желилова ва вири хуьрерин векилри иштиракна.

ИкӀ, федеральный шегьредик акатзавай рекьерин кьерехра ва хуьрериз хквезвай рекьерин кьерехра кьелемар цана.

Белиж поселокдани и мярекатда активнидаказ анин кьил Рамиз Гьабибулаева, школайрин директорри, работникри, агьалийри иштиракна.

Федеральный шегьредай поселокдиз хквезвай рекьин кьерехда - 100, поселокдин Хпезж микрорайондиз хквезвай рекье ва кьилин куьнеда цуцун 110 кьелем цана, яд гана, абурун танар киреждай асунна.

Кьиле тухвай кӀвалахдин нетижаяр кьур Рамиз Гьабибулаева общественный кӀвалахра иштирикай виридаз сагьрай лагьана.

Вахтунда чир хъайитIа...

Форум

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

АПАТАЙ гьафтеда Махачкъалада "Россия - зи тарих" тарихдин паркунда Дагъустандин маммологрин - радиологрин Ассоциацияди здравоохраненидин министрстводихъ ва "Маммологический центр Л7" ООО-дихъ галаз санал кыле тухвай межрегиональный сад лагъай форумдал некледин железадин (молочная железа) рақдин вилик пад къунин, диагностикадин месэляяр, сагъарунин къайдаяр ва рекъер веревирдна. Вилик дережада аваз кыле фейи форумдин къвалахда неинки чи республикадин, гьакI Москвадай, Санкт-Петербургдай, Бурятия, Чечня, Ингушетия республикайрай атанвай тIварван авай радиологри, эндокринологри, маммологри, онкологри, рентгенологри, дерматовенерологри, хирургри, ультразвуқдин ахтармишунрин (УЗИ) ва маса пешекарри (500-дав агакьна ксари) иштиракна. Президиумда Дагъустандин здравоохраненидин министр Жамалудин Гьажиибрагьимов, "Маммологический центр Л7" ООО-дин кылин духтур, РД-дин маммологрин - радиологрин Ассоциациядин Президент, Дагъустан Республикадин лайихлу духтур Фатима Тамаева, РД-дин здравоохраненидин министрдин заместитель Раиса Шагьсинова, "Россиядин дидеяр" общественный гьерекадин региональный отделенидин председатель Таисия Мегьамедова, Дагъустандин кылин

хъайитIа, азарлуырин саки 95 процент сагъариз хъеззва. Чи уьлкведа гьар йисуз 50 агъзур касдик некледин железадин рақдин азар квайди цийиз малум жезва. Амай вири жуьрединбурулай ам виридалайни вилик ква. 2018-йисуз Дагъустанда 40-55 яшарин 143 агъзурдалай виниз дидегьлияр ахтармишна, нетижада онкоазар квай 600 дуьшуьш малум хъана. Чуру уьзур квейлай арадал кьезватIа, ам акатунин себебар гьихьтинбуру ятIа лугьун четин я. Иник тухумда чуру азар квайбуру

Форум ачухуниз талукъарнавай мярекатдал министрди республикадин здравоохраненидин хиле лайихлувилерай ва яргъал йисара намуслудаказ зегьмет чугунай са шумуд касдив чухсагъулдин чарар вахкана.

Анал рахай Фатима Тамаевади, Раиса Шагьсиновади, Марина Ежовади ва масабур, медицина санал акъвазнавачIани, ада йигин камаралди виликди еримшизаватIани, инсан кьиникъал гьизвай рақдин азардикай хуьдай ва я сагъардай дарман гьелелиг авачирди кьейд авунихъ галаз сад хьиз, гьар са касдиз бедендин сагъламвал вахтунда ахтармишуниз, кылди къачуртIа, дидегьлияр (иллаки яшар 35-далай алатнавайбуруз) йиса садра хъайитIани некледин железа ахтармишуниз эвер гана. Азар дериндиз фидалди дуьздал акъудунихъ кьенин юкъуз иллаки еке метлеб авайди кьейдна.

ФОРУМДИН къвед лагъай паюна Фатима Тамаевади ("Скрининг рака молочной железы"), П.А.Герценан тIварунихъ галай МНИОИ-дин репродукциядин органрин онкологиядин Милли центрадин илимдин къуллугъчи Михаил Мазоди ("Анатомия молочной железы глазами радиолога. Классификация BI-RADS"), И.М.Сеченован тIварунихъ галай Илья Куликова ("Молочная железа в фокусе гинеколога") ва масабур - гьам мугьманри, гьамни республикадин пешекарри

патав гвай хизан, дидедал ва аялдин ихтиярар хуьнин рекъай Уполномоченный Марина Ежова, здравоохраненидин министрстводин агъалийриз медицинадин куьмек гудай управленидин начальник Татьяна Беляева ацукънавай. Форумдин гегьенш программадин сергьятра аваз адан иштиракчийриз некледин железадин онкологиядин вилик пад къунин, ам сагъарунин кардани важиблу месэляяр веревирддай, гьалтзавай четинвилерай экъечIдай рекъер-хуьлер жагъурдай, тежрибадикай менфят къачудай мумкинвал хъана. Веревирдзавай темадай мугьманри, гьакI чи республикадин пешекарри докладар кIелна, еке экрандилай видеороликар къалурна. Мугьманриз Дагъларин уьлкведикай куьруь видеодиз тамашдай мумкинвални хъана.

ФОРУМ Жамалудин Гьажиибрагьимова ачухна. Ада дуьньяда гьар йисуз 10 миллион, Россияда саки 600 агъзур касдик рак квайди сифте яз винел акъудзавайдал, инсанар кьинал гьизвай себебрин арада онкологияди 2-чка къазвайдал (адалай вилик риклинни дамаррин азарар ква) фикир желбна.

- Эгер чуру азар вахтунда чир хъайитIа, ам сагъариз жезва. Мисал яз, некледин железадин онкология 1-стадияда аваз чир

аваз хуьн, незвай продуктин (канцерогенар кваз хуьниқди) еридин усалвал, сагълам уьмуьр кечирмиш тавун ва маса себебар акатзава. Форумдин къетIенвал адакай ибарат я хьи, ада алай аямдин медицинадин цийивилерай, къайдайрай чирвилер хкаждай, маса регионрин пешекаррин тежрибадикай менфят къачудай мумкинвал гузва, - кьейдна ада.

МИНИСТР некледин железадин рақ республикада кыле тухузвай къвалахдални акъвазна. Кылди къачуртIа, Дагъустандин радиологрин-маммологрин Ассоциация арадал гъанвайди, маммологиядин центр ачухнавайди, вири дуьньяда некледин железади галаз жегг чугувадай варз яз тайинарнавай октябрдиз Дагъларин уьлкведани "Жегьере рангунин лента" серенжем кыле тухузвайди (адан сергьятра аваз хейлин дидегьлияр духтурин направление гвачиз ва пулсуздаказ чпин сагъламвал ахтармишдай мумкинвал жезва), "Саналди чун виклеъ я" лишандик кваз волонтеррин гьерекад тешкилнавайди, онкоазарар квай дидегьлиярин уьмуьр яргьи, уьмуьрдин ерини хъсанарун патал кыле тухузвай маса къвалахрикайни куьрелди лагъана.

авур докладар (еке экрандилай къалурзавай видеороликар куьмекни галаз) гзаф итижлуьру хъана. Кылди къачуртIа, И.И.Мечникован тIварунихъ галай СЗГМУ-дин (Санкт-Петербург) нурарин (лучевой) диагностикадин ва терапиядин кафедрин доцент, медицинадин илимдин кандидат, УЗИ-дин пешекар Ирина Солнцевади кыле тухвай мастер-классдикай, авур докладикай ("Очаговые изменения молочных желез. Критерии диагностики и тактика ведения") республикадин пешекарар патал еке менфят жейдал шак алач. Форумдин сергьятра аваз мугьманри Дагъларин уьлкведин пешекарриз чпин тежрибадикай, некледин железадин онкология сагъаруна чпи ишлемишзавай цийи къайдайрикай, гьа гьисабдай яз радиотерапиядикай, озонотерапиядикай ва икI мад малуматар раижна. Онкологиядин азарар арадал атуьнин вилик пад къунал гьалтайла, пешекарри - онкологри, психологри, эндокринологри, гинекологри, маммологри... - анжах саналди, са саягьда кыле тухузвай къвалахдикай, кьилиндини, азардин вилик пад къуниз талукъарнавай серенжемрикай иллаки хъсан нетижа хкатдайди кьейдна.

Залан, хаталу азар

ЧИ МУХБИР

Гьар йисан 24-мартдиз, Виридуьньядин здравоохраненидин организациядин тереф хуьнин лишан яз, Дагъустанда чухуткади галаз жегг чугувадай югъ кьейдзава. Адан сергьятра аваз республикадин здравоохраненидин министрстводи хаталу азардин вилик пад къунин макъсадалди хейлин серенжемар тешкилзава. Абурун жергеда школайра кIелзавай аялрихъ, студентрихъ, больницайра сагъламвал мягъкемарзавай ксарихъ, организационин коллективрихъ галаз медицинадин идарайрин работникри семинарар, лекцияр ва суьгьбетар кыле тухун хъсан адетдиз элкьевенва. Абурун жергедай яз алай йисуз республикадин азарин вилик пад къунин рекъай медицинадин центрада (РЦМП) духтурар ва санинструкторар патал семинар кыле тухвана. Ам РЦМП - дин кылин духтурдин заместитель Элеонора Алиевади ачухна.

Ада ва семинардал рахай маса пешекарри кьейд авурвал, Дагъларин уьлкведа чухуткади галаз алакьалу гьалар тарифдай чкадал алач. Йисан вахтунлай аслу тушиз, и азардикди начагьбур малум жезва. Кыле тухузвай къвалахдин нетижада чухуткадик начагь жезвайбурун ва гьакI рекъизвайбурун къадар тIимилариз хъанва. ЯтIани и азардиз талукъ делилар винизбуру яз ама. Духтуррик къалабулух кутазвай кар мадни ам я хьи, алай вахтунда республикада дарманриз дурум гудай жуьредин чухуткадик начагьбурун къадар артух жезва. Чухуткадикни ВИЧ-дик азарлуьруни гьалтзава. Залан кьве азарни кваз хъайи дуьшуьшра начагьбур сагъарун мадни четин кардиз элкьевенва. Гьавилляй республикадин здравоохраненидин министрстводин пландик и жигьетдай къвалах гужлу авун ква.

Семинардал доклад авур республикадин чухуткадик акси диспансердин кылин духтурдин заместитель Мегьамед Асхабалиева чухутка туьретмишдайди (возбудитель) сифте яз ачухай Роберт Кохакай, азар малум хуьниз талукъ тарихдикай куьрелди суьгьбетна.

- Чухуткадикай инсанятдиз малум хъана 137 йис алатнаватIани, садакай масадак акатдай и азар акъвазариз, тергиз алакьнавач. Илимдин эхиримжи делилралди, дуьньяда 1,7 миллиард касдик и азар ква. Им лагъайтIа, азар арадал гьизвай бактерияр яргьалди яшамш жейди кIевивал авайбуру, дурум гудайбуру хуьнихъ галаз алакьалу я. И кIевивилиз килигна, биологри бактерияриз "бронированный чудовище" тIвар ганва. Кьей жей гьава ва 23 градусдин чимивал авай чкада вирусдивай саки 8 йисалди дурум гуз жезва, - кьейдна ада.

Ам чухуткади галаз менфятлуудаказ жегг чугун патал поликлиникайрин ва и азардиз акси диспансерин къвалах активламушунин чарасузувикайни рахана. Агъалийрин гьал флюорография вахт-вахтунда авуналди ахтармишуниз, аялрик чухутка кватIа чирдай серенжемар (Манту, Диаскин-тест) кыле тухуниз артух фикир гун лазим тирди кьейдна. Эхиримжи йисара садакай масадак акатдай азарриз (гьа гьисабдай яз чухуткадизни) акси рапар ягъуникай кыл къакъудун себеб яз, республикада гьалар чуру хуьн мумкин тирдакайни лагъана.

Семинардал духтурри чухуткадикай сагъарун патал алай аямдин къайдайриз талукъ суалар гана, хаталувилин дестедай (для групп риска) тир ксарик азар акат тавунин вилик пад къунин месэляяр веревирдна.

Чухутка акат тавун патал пешекарри агъадихъ галай къайдайрал амал авуниз эвер гузва:

- азардиз акси раб ягъун;
 - гьар йисуз флюорография авун;
 - чуру хесетрикай яргъа хуьн;
 - беден физический рекъай мягъкемарун;
 - яр-емишдив, клетчаткадив, минеральный затIарив... девлетлу (сбалансированный) тIуьниз темягъ авун;
 - ахварин режимдал амал авун.
- Иммунитет зайиф хъайила, азарри кыл хкажзавайди рикIелай ракъурмир!

Юбилей

келун давамардай мумкинвал хъанач. Ам 7-класс куьтягнавайбурун яшарай акъатнавай, вичин таяр-туьшерихъ галаз келун патал чирвилер бес жезвачир. Гъавилйя бубади Нуриятас урус чалайни математикадай са йисан вахтунда муаллимрив квалел тарсар гуз туна. Вич-вичиз гъазур хъана, экзаменар вахкана, Нурият Дербентдин педучилищедик экечна. 1948-йисуз анаг, 1950-йисуз Махачкъалада дишегълийрин институтдин естественно-географический отделение куьтягъай жегъилди кьве йисуз хайи хуьре - Алкъвадрин школада кваллахна.

НУРИЯТ Имамовнади муаллимвилин пеше хкъягъун дуьшубудин кар тушир. 50 йисан муаллимвилин стаж авай, Ленинан ордендин сагъибар, тежрибалу педагог, вичин бубадин стхяяр тир Гъуьсейнов Абдулкеримни Эфендиев Абдулмежид Нуриятас вири уьмуьрда чешне хъана. Абурун чирвилерал, тарсар тухузвай тежердал руша гъейранвалдай ва адан рикле вичикайни дерин чирвилер авай педагог хъунин гъиссер гъатдай.

1952-йисуз Нурият Имамовна Махачкъаладиз хтана. Ина ам дишегълийрин институтдин комсо-

жуьре серенжемар кыле тухудайла, ишлемишна. Ада Махачкъалада, Къизлярда, Грозныйда Вирироссиядин, республикадин ва шегъеррин конференцийрал доклададар авуна.

Нурият Имамовнади вичин тежриба жегъил муаллимривни агакьарзавай. Гъамиша ачур тарсар тухуз, ада муаллимрин секцийрин заседанийрал, педсоветрал лекцияр келна. Вичин намуслу зегъметдалди Нурият Имамовнади коллективдин ва ученикрин диде-бубайрин патай гъуьрмет, авторитет къазанмишна.

НУРИЯТ Имамовнади галаз яргъал йисара санал кваллахай муаллим Светлана Абдурагъмановна Тагъировида ингъе адакай вуч лугъузватла: "Нурият Имамовна, тежрибалу педагог, машгъур краевед хъиз, миьхи рикл, чина нур авай камаллу, мергъяматлу инсанни я. Тебиатди адаз сабурувал, милайимвал ганва. Адан гъаф хесетар зани кьуна. Аллагъдин патай пай ганвай муаллим кваллахзавай вири девирда чаз чешне хъана".

Яшар 80-дав агакьайла, Нурият Имамовна пенсиядиз экъечна. Амма секинди азучкънач.

Мурадиз дуьнья акуна

Агъмед МАГЪМУДОВ

ДГПУ-дин къецепатан члаларин факультетдин 2-курсунин студентка **Етара МИРЗАХАНОВАДИКАЙ**, ингилис члалай кыле феи международный конкурсда гъалибвал къачуналди, Краков шегъердин (Польша) педагогвилин университетда келдай мумкинвал гузвай грантдин сагъиб хъанва. Зур йисан вахтунда къецепатан улкъвейрай тир маса студентрихъ галаз санал лезги руша пулсуздаказ ингилис члалай вичихъ авай чирвилер Польшадин вузда мадни артухарда.

Етарадин 18 йис я, ам Махачкъалада дидедиз хъана. Ери-бине лагъайтла, Хив райондин Архитрин хуьрйя я. Къизилдин медалдалди республикадин меркездин 37-нумрадин гимназия акъалтларай руша ДГПУ-дин къецепатан члаларин факультет хкъана. Къейд ийин хъи, гимназияда келзавай йисара Етаради музыкадизни итиж ийизвай: ада вокалдин ва фортепианодин классар яру дипломралди акъалтларна. Адахъ гъакл ЭВМ-дин оператордин дипломни ава.

- Заз Урусатда келпиз кланзавай, - хиве къазва студенткади. - Мектебда вири имтигъанрай (ЕГЭ) 90 баллдилай гъаф къазанмишнатлани, зун диде-бубади патал ахъайнач. Гъелбетда, пулдин месэлани авай. Маса шегъерда келун патал квал кирида кьуна кланзава, рекъериз, тьунизни пул акъатзава. Диде-буба патал им артухан къайгъударвални жезвай, гъавилйя за жуван гафунал кевиввални авунач. Грантди зи вилик цийи рекъер ачухна, заз Европадиз фидай мумкинвал жеда. Эхирни зи мурадиз экъуь дуьнья аквада. Зун и кардал лап шад я.

Етаради педагогдин пеше хкъягъунихъ себебарни ава: адан саки вири муькьва-къилийри образованидин хиле кваллахзава: диде - Бике Мирзаханова, хейлин йисарин тежриба авай филолог, имьяр, халуяр, месела, Агъабег Ширинбегович (Хъуькварин хуьр), Сефибег Сефибегов (Кашанхуьр) гъуьрмет, авторитет авай муаллимар я.

- Зи насигъатчи зи члехи вах Самийа Мансурова я, - давамарзава суьгъбет Етаради. - Гимназияда келзавай йисарани ам зи муаллим тир, вири конкурсризни чун санал фена. Ам себеб яз заз ингилис члални муаллимдин пеше клан хъана.

Етара алакьунар авай руш, еке гележег авай инсан я. Республикада кыле феи конкурсрилай гъейри, ада республикадилай къецепата тешкилай мярекатрани иштиракна, кивенквечи чкаярни кьунва. Мисал яз, 2013-йисуз Британиядин Векилханади тешкилай, Москвада кыле феи олимпиадада - 1, "Ингилис члалал диктант" лишандик кваз 2017-йисуз кыле феи Вирироссиядин конкурсда 2-чкяр кьуна.

Аферин! Етарадихъ мадни еке агалкъунар хъун чи мурад я.

“Тек са уьмуьр тимил я чаз...”

Надият ВЕЛИЕВА

Алкъвадар Гъасан эфендидин тухум чи вири улкъведиз фадлай машгъур я. Ик, твар-ван авай гъаф къададар инсанар, гъа жергедай яз къадалай виниз илимдин докторар, кандидатар, Социализмдин Зегъметдин Игит, пуд кас Ленинан ордендин сагъибар, Россиядин илимрин Академиядин гъакъикъи член лап гъафбуруз чида. И тухумдин векилар ругуд сеферда Государстводин ва Ленинский премийриз лайихлу хъана! Гъакл хуьруьн майишатдин лайихлу работникар, духтурар, муаллимар, нефтянникарни акъатна.

Къенин зи суьгъбет гъа и тухумдин векил, Гъасан эфендидин хтул, 34 йисуз Махачкъала шегъердин 39-нумрадин лицей-школада географиядин тарсар гайи, кье вичин 90 йисан юбилей къейдзавай тежрибалу муаллим, машгъур краевед Нурият Имамовна АЛКАДАРСКАЯДИКАЙ я.

АМ 1929-йисуз Къасумхуьруьн райондин Алкъвадрин хуьре дидедиз хъана. Нурият Огидида 1-классдиз фена. Гъугъуьнлай (бубадин кваллахдин чкайрихъ галаз алакьалу яз) гагъ Избербашда, гагъ Дербентда келна. Адан буба Избербашда таъминарунин рекъай отделдин (ОРС) кыле акъвазнавай.

1942-йисуз Ватандин Члехи дяве башламиш хъайила, хизан Алкъвадрал хтана. И члавуз Нурият анжах 6-класс куьтягнавай. Хуьре адаз келун давамар хъувун къисмет хъанач, гъикл лагъайтла, ана авайди анжах сифтегъан (4 йисан) школа тир. Муаллимар вири фронтдиз фенвай, аялриз тарсар гудай кас авачир. Кьулан Стлалдилай тир Шихнабиев Шихгъасана мектебдин директорвални, муаллимвални, завхозвални ийизвай. Вичизни повестка атайла, ам школадин куьлегар, будильникни гъаз Нуриятан диде Рейгъанатан патав фена ва адаз ик лагъана: "Зун фронтдиз физва. Мектебда тарсар тухудай са касни авач. Аялар гъакл туна виже къведач. Ви руша шегъерда 6-класс куьтягнава. Адавай чи муаллимар эвез ийиз жеда!" Шихгъасана Нурият школадиз тухвана, аялрихъ галаз танишарна ва ам кваллахдин гъавурда туна. Гъа ик, цликъвед йис хъанвай назик рушан кьуьнерал четин пар эцигна. Школадихъ лагъайтла, тарсар тухун патал авайди тек кьве квални са дегълиз тир. Са классда кылдин жергеда 1-3-классрин, муькуь классда 2-4-классрин ученикар ачуькьнавай. Нурият, са классдай муькуь классдиз чукурриз, садбуруз кхъиз, муькуьбуруз келиз, шиклар члугъаз чириз хъана. Гъикъван четин тиртлани, ада аялрихъ галаз ашкъидалди кваллахзавай. Ученикрини чпин жегъил муаллимдихъ дикъетдивди яб акалдай. Са пуд вацралай школадиз фронтдай инвалид хъана хтанвай, пуд вацран муаллимвилин курсар куьтягнавай муаллим атана. И вахтунда Нуриятан диде клевиз азарлу хъана. Ада гъаф вахт дидедихъ гелкъуьниз серфзавай. 1943-йисуз диде рагъметдиз феиля, бубади вичин аялар Избербашдиз хутахна. Инани Нуриятас

мол организациядин штатдик квай секретарвиле хкъана. Гъа йисуз ам Осетиядин педагогический институтдин географиядин отделенидик (заочни-даказ) экечна. 1957-йисуз анаг дерин чирвилер аваз акъалтларна.

Нурият Имамовнади шегъердин общественный уьмуьрдани активвилелди иштиракна. Ам са шумуд сеферда ВЛКСМ-дин райкомдин бюродин членвиле, Махачкъаладин Ленинский райондин, горкомдин, ВЛКСМ-дин Дагъустандин обкомдин пленумрин членвиле хкъана. Чанда ашкъи-гъевес авай жегъил руша а кваллахар устадивилелди кыле тухуз хъана.

1955-йисуз Нурият Имамовнади Махачкъалада кваллахзавай жегъилрин 3-нумрадин нянин школада муаллимвиле кваллахна. Алакьунар авай педагогдин вилик яшариз вичелай члехи, политикадин, экономикадин рекъай еке чирвилер авай офицерар, Махачкъаладин портуни гимийрин капитанар, дяве себеб яз келун давамариз тахъай жегъилар ачуькьнаваз жедай. Ихътин ксарин арада муаллим, гъелбетда, дерин чирвилер авайди, вичиз вич тухуз, рахаз чидайди хъана кланзавай. Лагъана кланда, Нурият Имамовнадин чирвилерин, инсанвилин дережаяр лап винизбур тир.

1968-йисуз ам цийиз кардик кутунвай 39-нумрадин школадиз географиядин муаллимвиле рекъе туна. Ина ада 34 йисуз кваллахна. Адахъ санлай 55 йисан зегъметдин стаж ава. Тешкиллувилин бажарагъ авай муаллимди школа, аялар патал гъаф кваллахар квилиз акъудна. Ада аялриз неинки дерин чирвилер гана, гъакл абур зегъметдал рикл алаз, Ватандиз вафалуьбуру яз тербияла-мишна, члехидаз гъуьрмет ийиз чирна. Ам гъар са аялдив къетлен жуьреда эгечдай, абурун зигъин, бажарагъ кхажиз алахъдай, гъар са тарс ачухбур хъиз, масабуруни чешне къачудайвал тухвана.

ЯРГЪАЛ йисара образованидин хиле гъакъисагъвилелди зегъмет члугур тежрибалу муаллимдин къелемдикай хкатай тарсар гуни методикадиз талуьк макъалаяр, доклададар, лекцияр газетра, журналра чапнава. Ам гъаклни кьве сеферда чапдай акъудай "Россиядин ва дуьньядин экономикадин, яшайишдин география" ктабдин авторни я. Адан методика школайра, муаллимрин пешекарвал кхаждай институтда, педуниверситетдин студентри ишлемишзава.

39-нумрадин лицей-школада краеведрин музей тешкилун патални Нурият Имамовнади гъаф къуватар серфна. Ученикринхъ галаз краеведрин походрай, твар-ван авай инсанрихъ галаз хъайи гуьруьшрай гъайи гъаф къададар документри, чарари, шиклри ва хусуи шейэри музейдин диб кутуна. Школадин аялар галаз Ленинграддиз, Киевдиз экскурсийриз феиля, анрай гъайи къиметлу экспонатри музейдин фонд девлетлу авуна. Гъаклни музейда республикада ва адалай къецепата твар-ван авай Генрих ва Готфрид Гъасановар хътин ва маса машгъур ксарикай кватнавай гъаф материалар ава. Нурият Имамовнадин регъбервилек кваз ученикри кватлай материалар келунинни методикадин, шегъердин ва республикадин жуьреба-

Алкъвадрин хуьре Гъасан эфендидин музей ачухун патал материалар кватлиз башламишна. И кар ада 2009-йисуз кылизни акъудна. Кватлнавай материалрин бинедаллаз ада 2015-йисуз Гъасан эфендидин несилдикай ктаб кхъена, чапдай акъудна.

Гъукуматди Нурият Имамовнадин яргъал йисарин намуслу зегъметдиз лайихлу къиметни гана. Ам Зегъметдин Яру Пайдах ордендин, РСФСР-дин ва ДАССР-дин школайрин лайихлу муаллим лагъай тварарин, зегъметдин ветеран медалдин ва жуьреба-жуьре организациейрай ганвай къадалай виниз гъуьрметдин грамотайрин сагъиб я.

ТЕЖРИБАЛУ педагог хъиз, Нурият муаллим вафалу уьмуьрдин юлдаш, къайгъудар диде, хтулрин рикл алай бадени я. Адан уьмуьрдин юлдаш, медицинадин илимрин доктор, профессор, Дагмединститутдин кафедрадин заведующийвиле кваллахай рагъметлу Селим Алискендерович Алкадарскийдихъ галаз санал кьве велед (гадани руш) тербияламишна. Абуру кьведни бубадин гелай фена. Хва Алискендер медицинадин илимрин кандидат, Дагмедакадемиядин патанатомиядин кафедрадин доцент, руш Наида республикадин диагностикадин центрадин кылин категориядин духтур я.

Нурият Имамовна гъамиша кваллахдин яцла хъана, адаз вичин яшар 90-дав гъикл агакьнатлани чир хъанач. Дугъриданни, инсандин уьмуьр гужлу вацлуз ухшар я: ам, са легъзе хъиз, катна фида.

Чи машгъур манидар Сулгъия Гъажиевади вичин манида лугъузвайвал:

*Уьмуьр физва акваз-такваз,
Физва, яд хъиз, катиз-катиз,
Са гаф ава лугъудай заз
Тек са уьмуьр тимил я чаз.*

Къилинди ам я хъи, кар а уьмуьр тухвай тежердал ала. Садбуру чпиз ганвай гъвечи уьмуьр метлебуздаказ, мураддар авачиз, чпикай я хизандиз, я кваллиз, хуьруьз, обществодиз са хийирни авачиз тухуда. Масадуьбуру, хкъанавай пешедиз вафалу хъана, хивевай везифаяр баркалла алаз кылиз акъудда. Ахътинбуру уьмуьрда лайихлу чкани къада.

Нурият Имамовнадин уьмуьрдиз вил вегъейла, акваза хъи, ам жуьреба-жуьре вакъайирив ацлайди, инсанрин патай гъуьрмет, баркалла къазанмишнавайди хъанва. "Эгер уьмуьрдин чарх элкъвена сифте кылел хкведайтла, за жуван уьмуьр гъа феи саягъда тухун хъийидай", - лугъузва камаллу бадеди.

Къе Нурият Имамовнадин квалле веледри, хтулри адан 90 йисан юбилейдиз талуькярнавай шад мярекат кьурмишнава. Адаз улкъведин кьуд патай вич тарсар гайи, члехи дережайрив агакьнавай виликан ученикрилай тебрикдин зенгер, телеграммар къевезва.

Гъуьрметлу Нурият Имамовна, чнани Къез юбилей риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй ви хизанда гъар са юг рагъ алайбур, риклени гъамиша гатфар хуьрай!

Дурия Рагымовадин - 90 йис

тунда ада 30-далай виниз ролар тамарна. 1962-йисалай, Къубадин драмтеатр агалуниъ галаз алакьалу яз, Дурия Рагымова Дагъустандин культурадин министерстводин теклифдалди хизанни галаз Дагъустандиз куьч жезва. Ина Дурия Гуьлбабаевнади са йисуз радиокомитетда, 1963-1989-йисара Лезгийрин Стлал Сулейманан тваруниъ галай госдрамтеатрда кваллахна, 50-далай виниз ролар тамарна ва вишералди концертар гана. Дуриядин гьар са роль, гьар са концерт тамашачири развиллин гьиссералди къабулна.

Лезги театрда Дуриядин сад лагьай къамат режиссер Б.Айдаева Ш.Къиямованни М.Фаргьатан "30 кепекжерме" пьесада эцигай тамашада тамарай Лютфидин роль я. Гуьгьунлай бажарагьлу артисткади Сарбикедин (Е.Никитин, "Сарбике"), Гуьлнаран (Ш.Къурбанов, "АкI та-

Сегънедин билбил

Эдуард АШУРАГЪАЕВ, муаллим

Тебиатди илгьамдикай пай ганвай инсанар и дуньядал тлимил алач: артистар, композиторар, журналистар, шаирар, писателар ва икI мад. Чи арадай акъатайлани, гзафбур чпин бажарагьлувал себеб яз, инсанриз сейли яз амуькьзава. Гьа ихтинбурун жергедик мукьвара вичин 90 йис тамам жезвай кьве халкъдин билбил, Дагъустандин халкъдин артистка Дурия Гуьлбабаевна РАГЪИМОВАНИ акатзава.

Дурия 1929-йисан 25-мартдиз Къуба райондин Хьимилрин хуьре муаллимдин хизанда дидедиз хьана. Рушан рикле гьвечи чавалай артистка хьунин мурад авай, амма къисметди адан вилик вичин шартлар эцигна. Мектеб акьалтларай руш Къубадин педучилищедиз акъатна. Анаг акьалтларай 1946-йисуз ада аялрин квалле муаллимвиле кваллахна. Гуьгьунлай ам Къуба райондин медениятдин кваллин директорвиле тайнарна. Амма и кваллахрикай садани Дуриядин риклиз секинвал ва архайинвал гуьвачир. Адан рикI артиствиле алай. Гьа икI и мурадди ам 1960-йисуз Къуба шегьерда авай А.Бакиханован тваруниъ галай драмтеатрди хь ялна.

И театрда кваллахай пуд йисан вах-

хьана, икI хьайитIа"), Дилаверан (З.Эфендиев ва Б.Айдаев, "Къазимегамед"), Лаледин (В.Есьман ва К.Крикорян, "Лале"), Перихануман (И.Шамхалов, "Периханум"), Шагьсенеман (Уь.Гьажигьегов, "Ашукь Къариб"), Марьяман (А.Ширванзаде, "Намус"), Реганадин (У.Шекспир, "Лир пачагь"), Дилберан (Х.Тагьир ва Къ.Межидов, "Ашукь Саид"), Шафаган (М.Карим, "Варз кьур йифиз") ва цлудралди маса ролар еке устадвилелди тамарна. Амма абурукай Перихануман ролди Д.Рагымовади яратмишай къаматрин жергеда къетлен чка къазва.

Дурия Гуьлбабаевнадин зегьметдиз еке къиметни ганва. ИкI, 1965-йисуз адаз Дагъустандин лайихлу артиствиллин, 1977-йисуз Дагъустандин халкъдин артиствиллин тварар, 1986-йисуз "Халкъарин дуствал" орден гана. Дурия са шумуд сеферда Дербент шегьердин ва райондин советриз депутатвиле хьанай.

1989-йисуз Лезги театрдай экъечIай Д.Рагымовади вичин эхиримжи нефесдалди Дербент шегьердин Азербайжан театрда режиссердин ва художественный руководителдин везифаяр тамарна.

Дурия Гуьлбабаевна Рагымова 2014-йисан 30-мартдиз чи арадай акъатна. Ада кьугьвай ролар, тамарай манияр, артисткадин экьу къамат халкъдин риклера гьамишалугь амуькьда.

Ансамбль "Макьам"

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Дагъустандин госфилармониядин халкъдин милли музыкадин "МАКЪАМ" ансамбль, республикадин культурадин министр Зарема Бутаевади тереф хьналди, 2018-йисан июлдиз яратмишна. Адан макьсад халкъдин музыка, алатар машгьур авун, гьакIни халкъдин манидарвал вилик тухун я. Ансамблдин репертуарда халкъдин манияр, Дагъустандин композиторрин эсерар ава. Адан къетленвилерикай сад фадлай таниш манияр итижлудаказ цийи хьувун я.

Ансамбль кардик квай са куьруь вахтунда адакай Москвада тухвай "Кеферпан Кавказ - ислягьвиллин, искусствойрин битав кватлал!" ва Нальчикда тухвай "Жегьилар, искусство, яратмишун!" ачул фестивалрин иштиракчи хьана. Дагъустанда кьиле тухузвай концертрани активилелди иштиракзава. Ансамблдин художественный руководитель Шамил Шерифалиев (тар язава, флейта - Гуьлнара Керимханова, гитара - Гьажигь Саидов, перкуссия (кахон, дойра, далдам) - Эльмар Шерифалиев), коллективдин иштиракчияр пешекар музыкантар, Вирироссиядин ва международный конкурсрин лауреатар я.

Акьул - камалдин булах

Ш.ШИХМУРАДОВ

*Къизилни муьрхьуь къада,
кIлида гьулданни,
Мармарни руьхь жеда,
луч жез гьазур я вири,
И чилел мягькем я пашманвал, гьамни,
Анжах гьайбатлу Гаф я лап эбеди.*

ИкI зурбаз, еке ашкъилувилелди кхьенай гафуникай, чIалакай бажарагьлу шаир Анна Ахматовади. Эхь, чIал чи сиве авай мез, инсанар, жемиьтар алакьаламишзавай, чун сад-садахь галаз рахазвай лап важиблу, амма гзаф муракаб алат я. Ам устадвилелди ишлемишуну яб акалзавайбур гьейранарда. Дузъгьун, гьахьлу, камаллу гаф, фикир эхь, эбеди я.

Массовый информациядин такьатра чIалакай, чIалан месэлайрикай чун ара-бир, гьар кткана ваь, гьамиша рахана кIанда. Амма Виридуьньядин халкъарин милли чIаларин йикъахь галаз алакьалу яз - иллаки. 21-февраль гьа ихтин югь яз малумарна пара хьсан кар хьанва. Идалайни гьейри, ингье 2019-йис ООИ-ди чкадин, бинелу чIаларин йис яз малумарнава. Идахь галаз алакьалу яз, алай йисан апрелдин вацра Россиядин Федерациядин Илимрин Академиядин языкознанидин Институтди чкадин, бинелу милли чIалар чирунин ва хуьнин месэлайрай международный конференция тухудайвал я. Дуньядилай яваш-яваш терг жезвай гьайванрин, кьушарин, набататрин месэла хьиз, гьвечи халкъарин чIалар хуьнин месэлани гзаф важиблурук акатзава.

Жуван хайи дидед чIалав рикI гвачиз, гьикI кIандатлани хуьй лугьудай тегьерда, какатайвал эгечIна виже кьведач, адал рикI хуьн, къадир чир хуьн важиблу я. Чаз гьар юкьуз аквазвайвал, гзафбуру, рахадайла, чпи сивяй-меция акьудзавай гафарал, ибарайрал гуьзчивалдач: кьве гаф лезгидалди хьайитIа, са гаф урусдалди жезва. Жуван дидед чIал аваз-аваз, мярекатар урус чIалалди тухузва. И жигьетдай ажеб дуьз лагьанвачни машгьур языковед, профессор Иван Александрович Бодуэн де Куртенэди (1845-1929): "Хайи чIал кваз такьаз, хайи чIалан гафар туна, маса чIалан гафарикай менфят къачун - им жуван дидед чIалаз хиянат авун я". Литературный михи чIалалди рахаз, савадлудаказ кхьиз алакьун еке месэла я. Дидед чIал хьсандиз чир хуьн маса чIаларни, чун элкьурьна кьунвай тебиат, санлай дунья чирунин куьле я. И куьледалди гзаф дапIарар ахьайиз жеда.

Чир хьана кIанда хьи. Дагъустандин милли чIаларалди ктаб-журнал, газетар акъатун-им регьятдиз, вич вичелай хьайи кар туш - алатай асирдин 20 лагьай йисара халис ватанперес, жележг масабуралай хьсандиз аквазвай, яргьал килигзавай аяндар, савадлу рухвайринни республикадин халкъарал, гуьа государственной чIал я лугьуз, туьрк чIал илитлиз гьавалат хьайи башибузукьрин арада халис женгер кьиле фейиди я. И женгинин кьилени рагьметлу Гьажигь Гьажигьегов аквазнавай. Кье Дагъустанда хайи чIаларал рахаз, газетар-журналар акъатзаваз хьунай чун вири сифтени-сифте Гь.Гьажигьегов буржлу я. Гьайиф хьи, "миллетчи" я лагьай пине (ярлык) алкIурна, жегьил алим, зурба бажарагь инсафсузвилелди, адалатсузвилелди къанунсузвилерин цIук, мусибатдик кутуна, адан кьилел еке къаза гьана. Рагьмет хьурай вичиз. Гьавилай кье чахь милли вуч аватIа (газет, журнал), гьабурун къадир чир хьана, абур хуьник, кхьиник кьун кутунин карда садни кьулухь акваз тавун важиблу я. Чи "Лезги газетдин" тираж анжах 7-8 агьзур - ваь, агьа кIан 10-15-20 агьзур экземляр хьайитIа, бес им чи халкъдин виниз тир къанажагь, руьгьдин девлетлувал къалурун жедачирни?!

Газетдал рикI хуьникай ихтилал кватайла, инал 1920-1950-йисара партиядин КцIар райкомдин 1-секретарь, партиядин Къуба уезддин комитетдин отделдин заведующий, и уезддин исполкомдин председател, КцIар райисполкомдин председатель, ина халкъдин судья, "Социализмдин темп" райгазетдин редактор хьайи бажарагьлу женгчи шаир, гуьндюзкIелеви, Къуба пата цийи

уьмуьр туькIуьруник, илим, лезги чIалал кIелун-кхьин виликди финик еке пай кутур Нуреддин Шерифован (1883-1952) еке зегьметар, алахьунар, чалишмишвилер мад сеферда рикIел жун кутугнава. 1931-йисуз КцIара лезги чIалал газет ("Социализмдин темп") акъатайла, адан сифте редактор Нуреддин Шерифовичан шадвилехь тум-кьил авачир, адаз а газет акьудзавай типографияда зегьмет чIугвазвай Гуьлсенеман гьилериз теменар гуз кланзава ва кхьизва:

*Жуван хайи чIалал газет
Сифте кватIай а гьилериз
За плагь гузва! Ихтин лезет
Аквада къван чи вилериз!*

*Ваз, Гуьлсенем, чан руш, алхиш!
Вун хьтин руш дагьдай жагьич.
Петровскидай гьарфар гьана,
Чи газетдиз на чан гана.*

*Зегьметчийриз хьана гила
Чпин орган, гьялдай дердер.
Кхьихь чарар, макьалаяр!
Чи кваллахдиз тахьуй зерер.*

Чи халкъдихьни элкьвена, кье гьа икI лугьуз кланзава, чи милли газетни, гьа рагьметлу Нуреддин Шерифоваз хьиз, кIан хьуниз эвер гузва. За кьатIузвайвал, анжах са эвер гунралди крар виликди фидач, гьар садан къанажагьлувиллин дережа вине хьунилай гзаф аслу я.

Са шейнин къимет, къадир ам квахьайла, амуьк тавурла, чир жеда лугьуда. Газет, журнални тахьайла, чахь вуч амуькьзава?! Газет халкъдин трибуна, ким, мез, вилер, япар я. Информационный майдан арадал гьунилай, яни инсанрив жуьреба-жуьре хабарар агакьарунилай гьейри, газетди халкъ агуддай, тупламышдай, лезгийар, гьина аваз хьайитIани, Чукоткадилай башламишна, Калининграддив къван, сад ийидай роль кьугьвазва. ГьакI - дуньядин маса уьлквейра авай чи ватангьлиярни. Милли газетди чи халкъдин гьар йикъан тарих (летопись) кхьизва. Ишти-рака и важиблу карда вирида. Газет-журнал акъатзаваIа, яратмишунарзавай ксари гьар жуьре жанрайрин эсерар теснифзаваIа, - им чIал кардик ква, гьерекатда ава, ишлемишзава лагьай гаф я.

Газет, ктаб-журнал, чIал жегьил-жаванриз кIанарунин кIвалах эвелни-эвел хизандилай, мектебдилай гатIунна кIанда. "КIела, кьей хва, чира, кьей хва!" лугьуз, веькидаказ - ваь, чан-рикI ийиз, мецелди, сабурлувилелди гьавурда тваз, мисалар гьиз, чIалан устатрин шейэрай - эсеррай гьузел, тасьирлу цIарар гьиз-гьиз. Чахь ихтин хьсан мисалар авайди я: чIал диде я, Ватан-буба; чIал квахьайдан кIвални квахьа; чIал миллетдин мез, гуьзгьуь, абур, хазина, паспорт, руьгь, вири сирер ачуардай куьле я; чIал хуьн - им халкъ хуьн лагьай гаф жезва; бажарагьлу шаир, чIалан халис устад авай межлис гурлу жеда ва икI мад.

Сир туш хьи, чIал виликди тухунин, ам михьиз хуьнин карда газетрихь-журналрихь, радиодихь-телевидендихь, театрди хь галаз санал бажарагьлу шаиррини писателри, гафунин устатрини зурба роль кьугьвазва. Гаф кватай чкадал чавай и жигьетдай чпин гьиликай хкатнавай гзаф шейэр чи дидед чIалан михи чешмирихь галаз сихдаказ алакьалу тир Куьре Меликан, Кьуьчуьр Саидан, Етим Эминан, СтIал Сулейманан, Хуьруьг Тагьиран, Зияудин Эфендиеван, Шагь-Эмир Мурадован, Къияс Межидован, Агьед Агьаеван, Алирза Саидован, Шихнесир Къафланован, Забит Ризванован, Буба Гьажигьулиеван, Лезги Няметан, Ханбиче Хаметовадин, Ибрагьим Гьуьсейнован, Байрам Салимован, Абдулбари Магьмудован, Азиз Алеман, Фаида Гьаниевадин, Нариман Абдулмуталибован, Абду-селим Исмаилован, Гьаким Къурбанан, Расим Гьажиеван, Пакизат Фатуллаевадин, Фейзудин Нагьиеван, Арбен Къардашан, Мердали Жалилован ва масабурун тварар къаз жеда. Абурун жавагьиррай чIалаз талукь гуьзел цIарар аялри хуралай чириз хьайитIа, гьикьван хьсан кар жеда!

(КьатI ама)

ЧУБАРУКАР

Гьурметлу дустар! Ингье йисан лап гуьзел вахт-гатфарни алуькна. Келунин йисан чехи най акьалтIарна, кьуне гила ял язава.

Амма келунривай акьвазнавач. Уьлкведин мектебрани ктабханайра аялрин ктабрин гьафте-келунрин кьетIен суварар тешиклзава. Келзавай жегьил - жаванар устад шаиррихь, гьикаятчийрихь галаз гуьруьшмиш жезва, сада-садаз яратмишунрин сирер ачухзава. Чалан сирерал ашукьбур садрани сугьулвиле, ялгьузвиле гьатдач!

Кела ктабар! Куьн руьгьдай мадни кьуватлу, гуьрчег жеда! И чинни чна куьн паталди гьазурнава.

Чал вучиз хвена кланда?

Тебиатда вири чеб чпихь галаз алакьада ава: вацIар, тар - там, векь - кьал, дагь - аран, инсанар, кьушар, гьайванар... Чи фикирдалди, абур аваз хьунилай ва я тахьунилай инсандин уьмуьр аслу жезва. Месела, вацIари чаз экв гьасилдай, мал - мулк дигидай, булахри михи гьамга ишлемишдай, тамари хьуьтлуьн кьулайсузвиликай хьудай, яшайишдин шартIар хьсанардай рекьер ачухзава. ВацIар булахрикай жезва. Булахар яшамеш хьун патал марф, жив, там чарасуз я. Тебиатда вири чархуна ава. Вучиз булахар хвена кланда, вучиз тамар тергна кландач? Тамарилай - булахар, булахрилай вацIар аслу я эхир.

Чи маьсаладин кьил муаллимди чаз гайи сочиненидин - веревирдерин тема тир. ЧIални тебиатдин терездал ала, адан яратмишунрикай са алат я. Вични-инсандин кьенепатан дунья ишигьлаванзавай. Вилик эцигнавай месэла регьятди тушир. Вучиз лагьайтIа са суалди агьзур жуьредин рангарин клунчI арадал гьизва. Абурукай гьим дуьзди хьун лазим ятIа, чизвач. ЯтIани чун чаз хас тир жуьреда чалишмиш хьана.

ЧIал чаз бубайри тунвай аманат я. "Аманатдиз гьазават ийидач", - лугьуда чи халкьди. Гьавилай чаз адан кьиметлувал чир хьун лазим я. ЧIала халкьдин милливал хуьзва, яни ам милливалин руьгь, гьисс я. Абур чеб чпивай чара ийиз хьун мумкин туш. Гьавилай чIал хуьн чи кьилин буржи я. Руьгьдин гуьзгудиз элкьвенвай ада чи уьмуьр гуьрчегарзава. "Гуьзелвили дунья кьутармишда", гьавайда лагьанвач.

Миллет патал чIал вуч ятIа, ам вучиз хвена кланзава, гьеле чал кьведалди лагьанва ва мадни

хьлагьда. Месела, алатай асирдин сифте кьилера лезги шаир Кесиби Абдуллагьа кьейднава:

*АвайтIа чахь жуван ктаб,
жуван чIал,
Агьуз жечир касдин вилик
элдин гьал.
Эвел кьилий вири тахсир хьана
чал,
Кьуна лугьуз масадан векь
цукьведай.*

Эхь, гьахьтин вахтарни хьайиди чна инкарна кландач. А карди чи меденият, эдебият - вири виш йисарин кьулухь гадарайдахьни чна аннамишун лазим я.

"Женнет дидейрин кIвачерик ква", - лагьанва са камалэгьлиди. Чавайни хьлагьиз жеда: "ЧIал дидедин руьгьдилай, мецелай, гьилерилай, нефесдилай башламиш жезва". АкI ятIа, чIални, диде хьиз, пак я. Пакди хвена кланда.

Алай девирда кьецепатан чIалар чируни артух фикир гуьзва. Гьатта абурай ЕГЭ-ярни тешикланва. Милли чIалай имтигьан амач. Чи чIал икI кIвачерик вегьин вахтунин еке гьалатрикай я. И тегьерда эгечлунал эхир эцигна кланда.

ЧIал чи тарихни я эхир. Тарих чир хьун хьсан я.

Куьре пата милли чIалар хуьнин месэла веревирдзавай вахтунда чи гьиссерал мад са чайгьунди вичин кьайи гьил элкьуьрна: Кьуба пата хайи чIалан графика дегишарзава. Лезги чIалан сесерин вири гьарфар авачир ла-тин графикади халкьдиз чIал дуьздаказ, тамамвилелди ишлемишдай мумкинвал гуч эхир...

Чан чи лезги чIал, вун кье кьурхулу гарарин хура гьатнава. Бине авачир кардини дувул галачир тарци еримешдач, емиш гьидач. Инални гьакI яз аквазва чаз.

Сулейман-Стальский райондин КIварчагьрин юкьван школадин аялрин десте ва муаллимов - Важибат Насруллаева (эрчи патал хьай), Назлу Адлербегова чIаланни литературдин кабинетда

Амина НАСРУЛЛАЕВА, 11-кл.

Гатфарин югь

Экуьнахь фад кьарагьна зун.
Рагь экьечIна, ачух тир югь.
Гуьзел йикьа гьейранна зун.
Вуч гуьзел я гатфарин югь!
Чив-чивариз шад тир нуьклер.
Алван-алван гурчег цуьквер.
Шад аялрай ацIай рекьер.
Вуч гуьзел я гатфарин югь!
Тараривни гва лап дамах,
Ахьайиз тIур, цуьквер сачах.
Женнет багьдин гуьзелрин чагь.
Вуч гуьзел я гатфарин югь!

Динара ГЬУЬСЕЙНОВА, 8-кл.

Яран сувар

ЦIаяр, цIаяр, ялавар.
Яран сувар атана.
Паяр кIватиз аялар
КIвале-кIвале кьекьвена.
ЧантIарни ацIурна,
Шаддиз кIвалит хтана.
Чирагьарни акIурна,
Дустар вири атана.
ЦIаярилай хкадриз,
Кьугьвана чи аялар.
Шадвал, садвал акадриз,
Дерин тир чи хиялар.
Ялавар хьуй яранбур,
Шад мехьерин демерин.
Абур тахьуй пашманбур,
ЧкIиз, кузвай кIвалерин.

Санда ДЕВИРОВА, 7-кл.

Дидейрин югь

Гатфарин сувар,
Дидейрин югь я.
Чак кутур лувар,
Дидейрин югь я.
Мартдин сувар кьез
Тебрикзава кье.
Цуькверин клунчIар
Багьишзава кье.
Ширин аваздал
Мани лугьуда.
Кье чи дидейриз
Савкьатар гуда.

Амина АЛИАГЬМЕДОВА, 5-кл.

Диде я чи гьардан сувар,
Чун цава кьадай.
Ваз и гуьзел мартдин сувар
Мубарак хьурай.
Диде авай гьардаз сад я.

Адан кефи хамир куьне.
Минет хьуй кьез, чан аялар,
Ялгьуз кIвале тамир куьне.
И гатфарин гуьзел сувар
Тебрикзава, азиз диде.
Дуньядавай хьсанвилер
Ваз хьун клан я рикIиз, диде.

Милана АБДУЛМЕЖИДОВА, 6-кл.

Аквазва зи гьавурда,
Четин карда куьмекада.
Авайди зи гуьгуьлда
Зи играми диде я.
Йифиз ахвар тахьайди,
Кьепин клане авайди,
Зун икI чехи авурди,
Ам зи хьсан диде я.
Юлдашар, ша килигин,
Кефи тахан дидедин,
Шадвал чна багьишин,
Ам чи масан диде я.

Агьмед ШАМСУДИНОВ, 5-кл.

Девлет я вун, зи шад гатфар,
Вилера нур авай диде.
Мецел алай ширин гафар,
Сиве шекер авай диде.
Ви гуьзелвал садахьни жеч,
Ви чина хьвер аваз хьурай.
Вун галачиз за гьич фу неч.
Гьамиша чахь галаз хьурай.
Зун я ви хва, вун зи диде,
Лай-лай ягьиз чехи авур.
Чаз акьулар гайи диде,
Вун диде я лап такабур.

Марият ШАМСУДИНОВА, 6-кл.

Дидеяр, куьн гуьрчегбур я
виридлай,
Чи вилерай куьн гуьлуьшан аквазва.
Гьикьван чун акьатайтIани
яргьариз,
Чи рикIера куьн гьамиша авазва.
Гзаф ава кьайгьуяр кьез чахь
чIугвар,
Куь везифа яз кьабулзава куьне.
Гьардаз вичин бала язва
лап ширин,
КIанивилин лишан я авай рикIе.
Гьвечи куьрпе балаяр
хупI кланда кьез,
Бахтлу уьмуьр гун паталди
гелкьведа.
Кьуьзуь кьари хьайилани дидеяр,
Бадеяр яз куьн хтулрал элкьведа.

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Женгчи

- Ба, за гаф гуьзва, хьсандиз клелда, эгер зи суалдиз жаваб гайитIа.
- Хьсандиз клелда-а? Де хьуй ман, чан бала. Кибаштан, мад вуна гаф гуьзватIа, гьазур я буба жаваб гуьз ваз.

- Гьикьван жедайди я кьалар - дьяеяр? - хабар кьазва хтулди.

- Кьалар-дьяеяр? Я хва, им лап гьа чIехибурун суал хьана хьй. Гьвечлимаз чIехи месэлаяр гьалзавай вакай, валлагь, женгчи жедайди я. Хьсан я, ша вил вегьен кван чна, накь чими тир, кье гар ава. Пака, низ чида, гьикI жедаIа? Гьамиша кландайвал жедайди туш. И еке дуньяда гьава гьар жуьре я. Санра гзаф чими я, санра - кьадарсуз меки. Гьавадик гьерекат акатзава. Гьараратдин тафават гзаф хьунивай гьавадин гьарекатдин йигинални артух жезва: чайгьунар, тIурфанар арадал кьезва. Инсандин уьмуьрни гьакI я, хва. Чун гьар сад са кIал я и Чилин. Гьар са рикIиз вичин сир, кьилих, вичин синих ава. Сад кьуччагь я, сад-кьа-чагь. Сад сабурулу я, сад-няс. Гьа икI, са кьиле - ифинар, муькуь кьиле, кьана, агьмур хьайила, кьилерин гьараратрин тафаватни артух жезва. Кьазвач абур чеб члив. Арада тIурфан - дьяе гьатзава. ГьакI хьайила, чан хва, инсанар авай чкада кьалар-дьяеяр, сикIвилер-фасикьвилер жедайди я ма-ан.

- Ваь, я ба, вун гьахь туш! Ваз чидайди тушни-е? Инсанар авай чкада, лугьузва вуна. Акейла, чи кьуншидин кIвале авайбур инсанар тушни? Ирид хва, ирид свас, аялар ава. Бес анай са ван-кьал акьатдач хьй? Гьабурни инсанар тушни?..

- Чан хва-а, им дехьнендалайни четин суал хьана. Чи улу-бубайривай гьализ тахьана амай месэлаяр я абур. Чавайни гьализ жезвайди туш. Ахьтин дегьне фикирар делилламишун патал вун, дугьриданни, хьсандиз клелна, женгчи хьана кланда! Анжах, хва, вун гьавурда гьатайла, вуча, а сир бубадишни ачухиз рикIелай ракьурмир.

ТIуб класда

Тарсуна муаллимди лугьузва: - Амазонка вацI кьалура.

Картадин вилик акьвазнавай бицIи руша вилер туькIуьрна: - Ингье, - лугьузва яргьалай.

- Я бала, агата картадив, тIуб эцигна, кьалура гьа вили цIар. Акурай аялриз виридаз, акурай а вацI. Руш агатзавач картадив, я адан вилерни картадилай алатзавач.

- Муаллим, адаз чизвайди туше! - гьарайзава классдай.

- Кьалура тIун вуна, эцига тIун гьанал тIуб! - тади акатзава муаллимдикни. Руш хиялрик ква. Кьил агьузна, плузаррикай кичIез-кичIез:

- Зи тIуб класда-е, муаллим, - лагьана, кам кьулухь авуна, картадивай генани яргьа хьана.

- Ни?

- Крокодилди.

- Гьинава крокодил?! - гьарайна муаллимди.

- Гьа вацIа, муаллим, - лагьана, аялди гьилер вилерал тухвана...

Жалал БАГЬИРАШТУЛ

*Имуча-муча, муч халича:
Ам гьйи кьуш я фидайди,
Вичин мукай лув гана.
Мад садрани адавай
Хквез жедач элкьвена?*

(фIаI)

*Имуча-муча, муч халича:
Ам цIалцIам никIе гьилив
Жерге-жерге цада за.
Ахпа мецевни гьилив
ЦIар-цIар, сад-сад неда за.*

(деничх
гььегьI)

*Имуча-муча, муч халича:
Кьиле жеда лугьуда.
Авачирди лап ях я.
Ам арифрив жедалда,
Камил касдин дамах я.*

(лIаьм)

*Имуча-муча, муч халича:
Ава клалуб, ава чин,
Анжах чан алай затI туш.
Пешер я, сад -са фирчин,
Я тар, я набатат туш.
Авайди туш вичиз мез,
Ви мецелди рахада.
Ви метлебрикай кьез
АцIай чирвилер гуда.*

(гьIаьм)

Дин

Дишегълидин лайхлувилик

Азим гъажи ПАНАГЪОВ

Малум тирвал, Ислам динда дишегълиди лайхлу чка къазва. Бязибур мурсурманрин жеми-ятда дишегъли гзаф ихтияррикай магърумнава лугуз кьейдзаватлани, Къуръандани Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ гъадисра дишегълиди еке къимет ганва, адав къадирлувилелди, гъурметдивди эгечлуниз эвер гузва. Мусурман дишегъли диндин са даях хъиз я. Ада къалурзавай чешнедилай, гузвай тербиядилай гзаф крар аслу жезва. Маса гафаралди лагъайтла, диндар дишегълийри Ислам вилик тухуниз, адан макъсад махлукъатрив агакъаруниз екез таъсирзава.

Рикел хкин, Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ, диндин рехъ тухуз эгечайла, и карда сифте даях хъайидини дишегъли я - Хадижа диде (адалай Аллагъ рази хъурай). Гъакни Пайгъамбардин вичин эхиримжи нефесни Айиша дидедин (адалай Аллагъ рази хъурай) патав ахъуднай. Ибур дуьшуддин крар туш. Аллагъди и делилралди чаз Ислам динда дишегълидин кесерлувилик хабар гузва.

Чи жемиятда дишегълиди еке роль къугъвазва. Ада веледриз гузвай тербиядилай, намус, абур, эдеб хуьнин кардиллай, гъакни вичин хуш къилихралди къалурзавай чешнедилай гзаф къвалахар

“Лезги газетда” диндин пак хъинар жезва. Гъавилия ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Чи ватангълийр - гъар сана

Девирдин духтур

Алай девирдин инсанри интернетдин соцсетрикай гегеншдиз менфят къачузвайвилей, чеб яшамш жезвай чкайрилай аслу тушиз, багърийрин, ватангълийрин арада датлана сих алакъаяр жезва, цийи танишвилер арадал къвезва...

Мукъвара зун Москвада урологиядин хилей духтур яз къвалахзавай жегил лезгидихъ - Хизри Закирович ХИЗРИЕВАХЪ галаз таниш хъана. Ам 1989-йисан 18-августдиз Къурагъа диде-диз хъана. Ана мектеб къутягъай жегил 2007-йисуз Дагъустандин медицинадин академиядик экечина, 2013-йисуз вуз агалкъунралди къутягъна. Хизри духтурдин хизандай я лагъайтлани жеда: адан диде Москвада - терапевт, ваха Дербентда акушер-гинеколог яз къвалахзава.

Жегил духтурди медицинадин рекъе субут хъанвай Европада и Америкадин къайдайрал амалзава. Ам тестикъ тахъанвай “аламатрин” члалахъ туш, къвалахда ахътинбурукай менфятни къачузвач. И ерийри ам илимдал къевелай машгъл хъуникай, жегил ятлани, тежрибалу пешекар тирдакай лугуз-ва. Алай аямдин медицинадин

къвалахда къулухъ галамуьк тавун патал пешекар датлана цийи чирвилерин къайгъуда ава.

Москвада ада вичи къвалахзавай клиникада агъалияр къабулзава. Маса чкайра яшамш жезвай ксариз Хизриди, WhatsApp ва интернетдин маса такъатар ишлемишуналди, онлайн къайдада хийирлу меслятар гузва.

“Алай вахтунда Европада, Америкада “телемедицина” лугъдай къайдадикай гегеншдиз менфят къачузвач. Зун гъалатл тушл, анра агъалийрин 30 процентди, духтурдин патав финин нубатра акъваз тавуна, онлайн тежерда медицинадин куьмек къачузвач. Им

аслу я. Жемиятдиз эдеблу, къанажагълу, игит рух-ваяр акъудуник дишегълийрин-дидейрин еке пай квайди чна садрани рикелай алудна виже къведач.

Гъам чи Пайгъамбардин ﷺ, гъамни адан рехъ давамарай ва къени давамарзавай ксари дишегълидин хатур хун тавуниз, адав еке гъурметдивди эгечлуниз датлана эвер гузва. Дишегълидин хатур хадайбур анжах ажуз итимар я.

Имам ан Насайдалай агакънавай гъадисра лугузвайвал, са сеферда Пайгъамбардин ﷺ чилел къуд цар члугуна, вичин асгъабривай хабар къуна: “Чидани им квез вуч ятла?” Асгъабри жаваб гана: “Пайгъамбардин ﷺ адан асгъабриз хъсандиз чида”. Пайгъамбардин ﷺ ахпа кьейдна хъи, абур дуьньяда виридалайни хъсан дишегълийр я ва лагъана: Хадижа - Хувайлидан руш, Фатима - Мугъаммадан руш, Марьям - Ширанан руш, Асият - Музагъиман руш (абуралай Аллагъ рази хъурай). И дишегълийр вири тарихда къетлен чка къунвайбур, хъсан къилихралди тафаватлу хъанвайбур я.

И гъадисдай акъвазвайвал, хъсан къилихриз килигна, Аллагъди дишегълидин дережа хъажзава. Къилихар хъсанарун гъар са дишегълиди вичин эвелимжи буржийрикай тирди рикелай алудна виже къведач. Гъа са вахтунда итирини дишегълийрив гъурметдивди эгечлун чпин буржийрикай тирди рикливай аннамшна къанда.

хъсан кар хъуниз килигна, зани жуван тежрибада менфят къачуз-ва, хейлибуроз онлайн жуьреда медицинадин рекъай куьмекар ганва”, - лугузва Хизри Хизриева.

Хизри Закирович Европада и урологин ассоциациядин член я. 2015-йисуз ада урологиядин рекъай Россиядин къилин идара тир Москвадин Н.А. Лопаткин тавунин хъалай урологиядин НИИ-да агалкъунралди ординатуран, 2018-йисуз ана профессор, Россиядин къилин андрологиядикай сад тир Е.А.Ефремован режбер-вилек кваз аспирантуран куьтягъна. 2018-йисалай пешекар урологди Москвадин хуси клиникайрикай сана къвалахзава.

Алай вахтунда ада “Мужское бесплодие при низком тестостероне” темадай илимдин макъалаяр къвезва. Илимдинни ахтармишунрин институтдин пешекар-рихъ галаз санал ада урологиядиз ва итирин сагъламвилей талукъ илимдин гзаф къадар ахтармишунар къиле тухузвач.

Интернетда: (“Честная урология”) тавар алаз YouTube-канални кардик кутунва. Ана Хизриди жуьреба-жуьре азаррикай ихтилатзава, инсанар чпин гъалдин гъавурда акун патал тежрибадин меслятарни гузва.

Жегил пешекарди ци диссертация хуьн лазим я. Къуй ам мадни еке дережайрив агакърай!

анра яшамш жезва, 5 - вацара. Касатка виридалайни еке жуьре я. Яргъал мензилра авайла, сада-садахъ галаз рафтарвал хуьн патал абур ажайиб сесер акъудзава. Абурун куьмедалди вилик квай чкайрин хаталувал тайинариз алакъазава.

Итижлу делилрикай сад ам я хъи, дельфиндиз къве хук ава: сад - недай суьрсет хуьн, муькуьди тлуьр затл иливарун патал.

Дельфиндин хам хуьтуьлдиз, са куьлуь затл галукъайтлани, хер жедайди я. Амма хирер са куьруь вахтунда сагъ хъжеда. Эгер чеб авай чкайра недай затл жагъин тийиз хъайитла, абур яргъариз куьч жеда. Дельфинрин уьмуьр юкъван гъисабдалди 17 йис къван я, бязибур лагъайтла, гъатта 50 йисуз къван яшамш жеда.

Къадим Грецияда къастуналди дельфин кьейидаз къиникъин жаза гузвай. Грекри адаз “пак балугъ” лугузвай.

Дуьньяда

Зайифвал яз гъисабна

Венесуэладин оппозициядин къил Хуан Гуайдоди малумарайвал, вичин терефдар юлдашар дустагъда туни уьлкве идара авунин жигъетдай президент Николас Мадуродин зайифвал къалурзава. Адан гафар “Reuters” чешмеди раижна.

“Вахтуналди тир президент дустагъда тваз жезвач, гъавилия абур адан къваларив гъайбурухъ къекъвезва”, - лагъана милли ассамблеядин спикер Х.Гуайдоди.

Мукъвара Венесуэладин махсус къуллугъри Гуайдодин штабдин начальник Роберто Марреро дустагъ авурдакай малумарнай. Вахтуналди вич гъукуматдин къил яз гъисабзавай Гуайдоди кьейд авурвал, вичин юлдаш авай чкадин гъакъиндай адаз са затни малум туш. Садхъанвай Штатрин госсекретарди Каракасдиз Марреро тади гъалда азад хъувун буйругъна. Идалайни гъейри, ам дустагъда тунихъ галаз алакъалу ксар жавабдарвилей члугунин кърху гана. Идалай вилик Вашингтонди Венесуэладин режбер сиясатдин жигъетдай оппозициядин терефдаррин геле къекъуьн тавун патал тагъкимарнай.

Венесуэлада гъалар парламентдин спикер Гуайдоди вич вахтуналди президент яз малумарайдалай къулухъ хци хъана.

Къенятзава

Татарстандин Балтаси районда муаллимризни духтурриз къвалахзавай чкайра хуси техника электриводик кутун, токдин чайданар ишлемешун къадагъа авунва. “Радио Азатлык” чешмеди хабар гузвайвал, талукъ кърар исполкомдин режбер А.Хайрутдинова акъудна.

Интернетда раижнавай документда кьейднавайвал, гъар са идаради вацран къене электроэнергия харжунин талукъ учет кардик кутун лазим я. Электриводик къенятунин мураддалди хуси мобильный телефонар, смартфонар ва электрочайданар идарадин дараматда токдик кутун къадагъа я.

Чкадин мектебра ихътин къадагъа эцигнавайдакай Балтаси райондин образованидин отделдин режбер Алиа Закиевади тестикъарна. Адан гафарай, вич гъавурдик кутунвайвал, ихътин кърар къенят авунихъ галаз ваь, дараматда цай къунин хаталувилехъ галаз алакъалу я. Райисполкомдин пресс-къуллугъди алава хъувурвал, и кърар республикадин маса муниципалитетрани къуватда гъатнава.

Кърар тестикъарна

Украинадин президент П. Порошенкоди россиявийриз ва тешкилатриз талукъ яз цийи санкция кардик кутунин гъакъиндай уьлкведин милли хатасузвилей советдин (СНБО) кърар тестикъарна. Идан гъакъиндай гъукуматдин сайтдиз акъуднавай кърарда раижнава.

19-мартдин кърарда кьейднавайвал, сергъят эцигунин серенжемар къилдин 848 ва юридический 294 касдиз акси яз малумарнава. Абурун арада маса уьлквейрин ватандашарни ава.

СНБО-дин пресс-къуллугъди тестикъарайвал, санкциядин сиягъдик Крымдин муьгъ эцигунин карда иштиракъибур, Донецкий, Луганский областра ва Крымдин сергъятра “тапан сечкияр” тешкилунал машгъл хъайибур, гъакни 2018-йисан ноябрдиз Керчдин проливада арадал атай вакъи-адин вахтунда Украинадин морякар ва военный катерар эглекшарунихъ галаз алакъалу ксар гъатнава. Сиягъдик Россиядин Госдумадин са жерге депутаттар, Федерациядин Советдин векиларни акатнава.

Къалмакъал

Украинадин МВД-дин къил Арсен Авакова журналист Дмитрий Гордоназ интервью гайи члавуз малумарна хъи, президент П. Порошенкоди МВД-дин къурулушдал гуьзчивал тухун лазим туш.

Адан гафарай, МВД-дин къили, президентдиз табий тушиз, парламентдихъ галаз санал къвалахун лазим я. Амма Порошенкоди МВД-дин къурулушдиз советско-украинский сиясатдин къайдада килигзава. Ихътин себебралди къалмакъал арадал къвезва.

Авакова алава хъувурвал, Порошенкодиз вири крарал гуьзчивалдай гъевес ава, гъавилия адаз уьлкведин кар алай хилера 100 процентдин гъавурда акъадай ксар хъана къанзава. Амма и дуьшудда адаз къандайвал хъанач.

Порошенкодин ва Авакован арада къалмакъал 2014-йисан 25-майдилай, Порошенко президентвиле хъагъайдалай къулухъ, 2017-йисан зулуз малум хъана. Гъа са вахтунда 2017-йисан июндиз “Петр Порошенкодин блок” фракциядин патай Рададин депутат С. Лещенкоди къуватдалди гъукум къунин гъазурвилер акунин карда МВД-дин къилик тахсир кутунай.

Зарар гана

Сириядин Саклабия шегъердиз боевикри цай гайидалай къулухъ анин 21 агъали азарханадиз аватна. Идакай гъукуматдин “SANA” информгентстводи хабар гузва.

Сагъламвилей зарар хъайи вирибурукай женгинин газди зегъерла-мишай лишанар малум хъанва. Чешмеди тестикъарзавайвал, террористри шегъердин терефдихъ са шумуд ракетта ахъайна.

Январдиз малумарайвал, “Аджнад Аль-Кавказ”, “Джейш Аль-Иза” и “Исламское движение Восточного Туркестана” (абур Россияда къадагъа авунва) къватлалрин боевикри пилот авачир аппаратрин куьмедалди Сириядин са жерге виляятрив гележегда химиядин гъужумар къиле тухунин мураддалди 500 литр зегъерламышдай затлар агакъарна.

Алатай йисан апрелдиз Сириядин Дума шегъерда химиядин гъужум къилиз акъудайдакай малумарнай. Бязи чешмейрин делилралди, а члавуз ислегъ агъалияр телеф хъана. Газдикди зегъерламыш хъайибур къутармишзавай духтуррин “Лацу каскаяр” тешкилатдин видеодин члук инсанрин арада гегеншдиз чкланай. Зарар хъайибуроз медицинадин рекъай куьмек гунилай гъейри, “Лацу каскаяр” тешкилатди Сирияда къиле физвай вакъиаяр видеокамерадизни къачузвач.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Къез чидани?

Дельфин

Дельфин акъван регъимлу гъайван я хъи, и жигъетдай дуьньядал адав садни гекъигиз жедач.

Дельфинди инсанриз вичин регъим къалуруниз талукъ риваятар гъеле къадим заманайрилай малум я. Кици инсандин дуст яз машгъл ятлани, адани инсандиз са члавуз вичин туьнтвални аксвал къалур тавуна жедач. Инсанди аксвал авуртлани, дельфинди ажугъвал къалурдач, гъавилия ам умун къилихрин, регъимлу гъайван яз машгъл я.

Дельфин нек хъвадай гъайванрик акатзава. Абурун 43 жуьре малум я: 38 жуьре гъуьлерани оке-

понеделник, 1 апреля

РГВК	
06.50 «Заряжайся!»	20.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.00 «Заряжайся!»	20.20 «Будни Клиники Аскерханова»
08.10 Мультфильмы 0+	21.05 «Дагестан туристический»
08.55 «Заряжайся!»	21.25 «Учимся побеждать»
09.10 Х/ф «Судьба поэта»	21.45 «Кунацкая»
11.05 «Служа Родине» 1	22.30 Время новостей Дагестана
11.30 «Годекан»	23.00 Время новостей Дагестана
12.05 «Парламентский вестник»	23.20 «Глобальная сеть» 1
12.30 Время новостей Дагестана	23.50 Д/ф «Кавказские истории. Территория безопасности» 1
12.55 «Человек и право»	00.30 Время новостей Дагестана
14.30 Время новостей Дагестана	01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
14.55 Х/ф «Насреддин в Бухаре» 0+	01.35 Т/с «Рисующий ветер» 1
16.30 Время новостей Дагестана	02.40 Х/ф «Зарубежный роман»
16.55 Х/ф «Пышка»	04.30 «Дагестан туристический»
18.10 «Здравствуй, мир!» 0+	04.50 Передача на табасаранском языке «Мил»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»	
19.30 Новости Дагестана	

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Сегодня 1 апреля. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Давай поженемся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет.
18.50 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.30 Т/с «Подкидыш».
23.30 Познер.
0.30 Вечерний Ургант.
1.00 Т/с «Убойная сила».
3.00 Новости.
3.05 Мужское/Женское.
3.50 Давай поженемся!

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан	
17.25 Деловой климат Дагестана	5.00 Утро России.
17.50 «Возрождение»	9.00 Вести.
18.20 Акцент	9.25 Утро России.
20.45 Вести-Дагестан	9.55 О самом главном.
	11.00 Вести.
	11.25 Вести.
	11.45 Судьба человека
	12.50 60 минут.
	14.00 Вести.
	14.25 Вести.
	14.45 Кто против?
	17.00 Вести.
	17.25 Андрей Малахов.
	18.50 60 минут.
	20.00 Вести.
	20.45 Вести.
	21.00 Т/с «На краю».
	23.20 Вечер с Владимиром Соловьевым.
	2.00 Т/с «Морозова».

НТВ

5.00 Т/с «Пасечник».
6.00 Утро. Самое лучшее.
8.10 Мальцева.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.15 ДНК.
18.15 Основано на реальных событиях.
19.00 Сегодня.
19.50 Т/с «Вокально-криминальный ансамбль».
23.00 Изменить нельзя.
0.00 Сегодня.
0.05 Подзавучков.
0.15 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение».
2.30 Т/с «Пасечник».

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.50 Удачная покупка.
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.55 Давай разведемся!
9.55 Тест на отцовство.
11.00 Реальная мистика.
12.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.00 Мелодрама «Две жены». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Драма «В полдень на пристани». (16+).
22.55 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Подкидыши».
2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
2.55 Реальная мистика.
4.25 Тест на отцовство.
5.15 6 кадров. (16+).
5.35 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Детектив «Смерть под парусом».
10.50 Городское собрание. (12+).
11.30 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
13.40 Мой герой. Максим Матвеев. (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Анна-детективъ». (12+).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Нераскрытый талант», 1 и 2 с. (12+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 1/2 президента.
23.05 Знак качества. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.35 Прощание. Марис Лиупа. (16+).
1.25 Д/ф «Горбачевы. История любви». (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Новости дня.
8.25 Военная приемка.
9.15 Т/с «Золотой капкан».
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Золотой капкан».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Золотой капкан».
13.40 Т/с «Золотой капкан».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Золотой капкан».
18.00 Новости дня.
18.30 Специальный репортаж.
18.50 Д/с «Охотники за нацистами». «Разведчик разведчику рознь».
19.40 Скрытые угрозы.
20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Рерих в поисках Шамбала».
21.15 Новости дня.
21.25 Открытый эфир.
23.00 Между тем.
23.30 Т/с «Ладога».
3.40 Х/ф «Мертвый сезон».

вторник, 2 апреля

РГВК	
06.50 «Заряжайся!»	16.30 Время новостей Дагестана
07.00 «Заряжайся!»	16.55 Х/ф «Просто Саша»
07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»	18.25 «Живые истории» 0+
08.00 «Заряжайся!»	18.45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08.10 Мультфильм 0+	19.30 Время новостей Дагестана
08.30 «Заряжайся!»	20.00 Время новостей Махачкала
08.50 «Заряжайся!»	20.20 «Подробности»
08.55 Д/с «Исчезновения» 1	20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
09.25 Х/ф «Про Красную Шапочку» 0+	22.30 Время новостей Дагестана
11.50 «Будни Клиники Аскерханова»	23.00 Время новостей Махачкала
12.30 «Заряжайся!»	23.20 «Угол зрения» 1
12.55 «Дагестан туристический»	23.50 Д/с «Обвиняется терроризм» 1
13.15 «Кунацкая»	00.30 Время новостей Дагестана
14.05 «Учимся побеждать»	01.00 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
14.30 «Заряжайся!»	01.35 Т/с «Рисующий ветер» 1
14.55 Х/ф «Тень у пирса»	02.40 «Мэри Поппинс» 0+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Сегодня 2 апреля. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Давай поженемся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет.
18.50 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.30 Т/с «Подкидыш».
23.30 Большая игра.
0.30 Вечерний Ургант.
1.00 Т/с «Убойная сила».
3.00 Новости.
3.05 Мужское/Женское.
3.50 Давай поженемся!

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан	
09.00 Канал «Рубас»	5.00 Утро России.
17.25 Умники и умницы	9.00 Вести.
17.45 Брей-ринг	9.25 О самом главном.
18.05 Профилактика и противотуберкулезная помощь населению	11.25 Вести.
18.20 Моя малая родина «Рутул»	11.45 Судьба человека
	12.50 60 минут.
	14.00 Вести.
	14.45 Кто против?
	17.00 Вести.
	17.25 Андрей Малахов.
	18.50 60 минут.
	20.00 Вести.
	21.00 Т/с «На краю».
	23.20 Вечер с Соловьевым.

НТВ

5.00 Т/с «Пасечник».
6.00 Утро. Самое лучшее.
8.10 Мальцева.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.15 ДНК.
18.15 Основано на реальных событиях.
19.00 Сегодня.
19.50 Т/с «Вокально-криминальный ансамбль».
23.00 Изменить нельзя.
0.00 Сегодня.
0.10 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение».
2.05 Подозреваются все.
2.40 Т/с «Пасечник».

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.50 Удачная покупка.
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.55 Давай разведемся!
9.55 Тест на отцовство.
11.00 Реальная мистика.
12.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.05 Драма «В полдень на пристани». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Печаль-радости Надежды».
23.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Подкидыши».
2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
2.55 Реальная мистика.
4.30 Тест на отцовство.
5.20 6 кадров. (16+).
5.35 Домашняя кухня.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.45 Х/ф «Бессонная ночь». (16+).
10.35 Д/ф «Инна Макарова. Предсказание судьбы». (12+).
11.30 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.35 Мой герой.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Анна-детективъ». (12+).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Нераскрытый талант», 3 и 4 с. (12+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Юристы-аферисты. (16+).
23.05 Д/ф «Фальшивая любовь». (16+).
0.00 События. 25-й час.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Новости дня.
8.25 Военная приемка.
9.15 Т/с «Золотой капкан».
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Золотой капкан».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Золотой капкан».
13.40 Т/с «Золотой капкан».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Золотой капкан».
18.00 Новости дня.
18.30 Специальный репортаж.
18.50 Д/с «Охотники за нацистами». «Каратели. Двойной след».
19.40 Легенды армии с Александром Маршалом. Жанибек Елеуов.
20.25 Улика из прошлого.
21.15 Новости дня.
21.25 Открытый эфир.
23.00 Между тем.
23.30 Т/с «ТАСС уполномочен заявить...», 1-4 с.
4.35 Х/ф «Максимка».

среда, 3 апреля

РГВК	
06.50 «Заряжайся!»	16.30 Время новостей Дагестана
07.00 «Заряжайся!»	16.55 Х/ф «Свадьба соек»
07.20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»	18.20 «Арт-клуб» 0+
07.55 «Заряжайся!»	18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замона»
08.05 Мультфильмы 0+	19.30 Время новостей Дагестана
08.30 «Заряжайся!»	20.00 Время новостей Махачкала
08.50 «Заряжайся!»	20.20 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
08.55 Д/с «Исчезновения» 1	20.55 «Здоровье» в прямом эфире
09.25 Х/ф «Мэри Поппинс» 0+	21.50 «Городская среда»
11.30 Золотая коллекция фильмов о родном крае. «Ретро-концерт»	22.30 Время новостей Дагестана
12.05 «Подробности»	23.00 Время новостей Махачкала
12.30 «Заряжайся!»	23.20 «Аутодафе» 1
12.55 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»	00.10 Д/ф «Амет-Хан»
14.30 «Заряжайся!»	00.30 Время новостей Дагестана
14.55 Х/ф «Пятый океан»	01.00 «Адамти ва замона»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Сегодня 3 апреля. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово!
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Давай поженемся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет.
18.50 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.30 Т/с «Подкидыш».
23.30 Большая игра.
0.30 Вечерний Ургант.
1.00 Т/с «Убойная сила».
3.00 Новости.
3.05 Мужское/Женское.
3.50 Давай поженемся!

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан	
09.00 Канал «Даргала анкьи»	5.00 Утро России.
17.25 К 70-летию творческой деятельности Мурада Кажлаева	9.00 Вести.
18.25 Республика	9.25 Утро России.
	9.55 О самом главном.
	11.00 Вести.
	11.25 Вести.
	11.45 Судьба человека
	12.50 60 минут.
	14.00 Вести.
	14.25 Вести.
	14.45 Кто против?
	17.00 Вести.
	17.25 Андрей Малахов.
	18.50 60 минут.
	20.00 Вести.
	20.45 Вести.
	21.00 Т/с «На краю».
	23.20 Вечер с Соловьевым

НТВ

5.00 Т/с «Пасечник».
6.00 Утро. Самое лучшее.
8.10 Мальцева.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.15 ДНК.
18.15 Основано на реальных событиях.
19.00 Сегодня.
19.50 Т/с «Вокально-криминальный ансамбль».
23.00 Изменить нельзя.
0.00 Сегодня.
0.10 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова. Продолжение».
2.00 Подозреваются все.
2.40 Т/с «Пасечник».

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.50 Удачная покупка.
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.45 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.45 Давай разведемся!
9.45 Тест на отцовство.
10.50 Реальная мистика.
12.45 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55 Т/с «Девушка с персиками». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама

пятница, 5 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
06.50 «Заряжайся!»	14.00 «Галерея искусств»	5.00 Доброе утро.	11:25,14.25,17.00,20.45 Местное время. Вести-Дагестан	5.00 Т/с «Пасечник».	6.30 6 кадров. (16+).	6.00 Настроение.	6.00 Д/с «Москва фронту».
07.00 Новости Дагестана	14.30 Новости Дагестана	9.00 Новости.		6.00 Утро. Самое лучшее.	6.50 Удачная покупка. (16+).	8.05 Д/ф «Екатерина Савинова. Шаг в бездну».	6.50 Х/ф «Горячая точка».
07.20 Передача на аварском языке «Паданги памалги заманги»	14.55 Х/ф «Парень из нашего города» 0+	9.25 Сегодня 5 апреля. День начинается.	17.25 Мир Вашему дому	8.10 Т/с «Мухтар. Новый след».	7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	8.55 Х/ф «Мачеха». (12+).	8.00 Новости дня.
07.55 «Заряжайся!»	16.30 Новости Дагестана	9.55 Модный приговор.	17.45 Республика	10.00 Сегодня.	7.30 6 кадров. (16+).	11.30 События.	8.15 Х/ф «Горячая точка».
08.05 Мультфильм 0+	16.55 «За скобками»	10.55 Жить здорово!	18.00 Транспорт, логистика, связь	10.20 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».	7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).	11.50 Х/ф «Мачеха». (12+).	8.40 Т/с «Чудотворец».
08.30 Новости Дагестана	17.00 Х/ф «Танкер «Дербент» 0+	12.00 Новости.	18.15 Дагестан спортивный	13.00 Сегодня.	8.50 Давай разведемся!	13.00 Детектив «Женская вероя. Дедушкина внучка». (12+).	10.00 Военные новости.
08.50 «Заряжайся!»	18.35 Обзор газеты «Дагестанская правда»	12.15 Время покажет.		13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.	9.50 Тест на отцовство.	14.30 События.	10.05 Т/с «Чудотворец».
08.55 Д/с «Исчезновения» 1	18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»	15.00 Новости.	5.00 Утро России.	14.00 Место встречи.	10.55 Реальная мистика.	14.50 Город новостей.	13.25 Т/с «Чудотворец».
09.25 Х/ф «Новые похождения кота в сапогах»	19.30 Новости Дагестана	15.15 Давай поженемся!	9.00 Вести.	16.00 Сегодня.	12.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	15.05 «Женская версия. Дедушкина внучка».	14.00 Военные новости.
11.00 «На виду»	20.00 Время новостей.	16.00 Мужское/Женское.	9.25 Утро России.	16.30 Место встречи.	14.00 Вчера. Сегодня. Навсегда...	17.40 Детектив «Седьмой гость». (12+).	14.05 Т/с «Чудотворец».
11.30 «Пятничная проповедь»	20.20 «Подробности»	17.00 Время покажет.	9.55 О самом главном.	17.15 ДНК.	18.00 6 кадров. (16+).	19.40 События.	18.00 Новости дня.
12.10 «Золотая коллекция фильмов о родном крае»	20.50 «На виду. Спорт»	18.00 Вечерние новости.	11.00 Вести.	18.10 Жида меня. (12+).	19.00 Драма «Только не отпуская меня». (Украина). (16+).	20.00 Детектив «Дама тредф». (12+).	20.30 Т/с «Два капитана».
12.30 Новости Дагестана	21.30 «Молодежный микс»	18.25 Время покажет.	11.45 Судьба человека	19.00 Сегодня.	23.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).	22.00 В центре событий.	21.15 Новости дня.
12.55 «Агросектор»	21.50 «Память поколений»	18.50 Человек и закон.	12.50 60 минут.	19.50 Т/с «Вокально-криминальный ансамбль».	0.00 6 кадров. (16+).	23.10 Он и Она. (16+).	21.25 Т/с «Два капитана».
13.20 «История Дагестана в лицах. Толстой на Кавказе»	22.30 Новости Дагестана	19.55 Телегра «Поле чудес».	14.00 Вести.	0.20 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).	0.30 Х/ф «В ожидании весны».	0.40 Д/ф «Вера Плаголева. Ушедшая в небеса».	5.15 Д/с «Хроника Победы».
	23.00 Время новостей.	21.00 Время.	14.45 Кто против?	0.55 Мы и наука. Наука и мы. (12+).	2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	1.30 Х/ф «Интим не предлагать». (12+).	5.45 Х/ф «Похищение «Савойи».
	23.20 «Загадочные места»	21.30 Голос. Дети.	17.00 Вести.	1.55 Квартирный вопрос.	3.40 Детектив «Лекарство против страха». (12+).		
	00.30 Новости Дагестана	23.00 Вечерний Ургант.	17.45 Кто против?	2.55 Подозреваются все.			
	01.00 Передача «Заманлар гете, халк гетмес»	01.15 Жизнь друзей. (18+).	18.50 60 минут.	3.35 Х/ф «Сын за отца...»			
		1.00 Х/ф «Неукротимый».	20.00 Вести.				
		3.30 Модный приговор.	20.00 Аношлаг и Компания.				
		4.25 Мужское/Женское.	0.00 Х/ф «Жизнь рассудит».				

суббота, 6 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07.00 Время новостей Дагестана	18.25 «Золотая коллекция фильмов о родном крае»	6.00 Новости.	08.40 Местное время Суббота.	5.35 Детектив «Огарева, 6». (12+).	6.30 6 кадров. (16+).	5.30 Марш-бросок. (12+).	7.35 Х/ф «Король Дроздобород».
07.20 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»	18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»	6.10 Т/с «Штрафник».	11.20 Вести-Дагестан	7.25 Смотр.	8.00 Х/ф «Александра».	5.55 АБВДейка.	9.00 Новости дня.
07.55 Мультфильмы 0+	19.30 Время новостей Дагестана	8.10 Игрой, гармонь любимая!	5.00 Утро России. Суббота.	8.00 Сегодня.	10.00 Мелодрама «Первая попытка». (16+).	6.25 На двух стульях. (12+).	9.10 Морской бой.
08.30 Время новостей Дагестана	20.00 «Парламентский вестник»	8.55 Умницы и умники.	8.40 Суббота.	8.20 Зарядись удачей!	12.15 Полезно и вкусно. (12+).	7.40 Х/ф «Садко».	10.15 Легенды цирка с Эдгардом Запошным. «Дрессировщики пум Исайчевы».
08.50 Х/ф «Королев»	20.25 Проект «Мы – народ российский». Дагестан многонациональный»	9.45 Слово пастыря.	9.20 Пятеро на одного.	9.25 Горюшка с Алексеем Зиминым.	14.00 Мелодрама «Белые розы надежды». (Украина). (16+).	9.05 Православная энциклопедия.	10.40 Не факт!
10.50 «Память поколений»	21.40 Ток-шоу «Время говорить молодым»	10.00 Новости.	11.00 Сто к одному.	10.00 Сегодня.	17.45 Про здоровье. (16+).	9.35 Х/ф «Интим не предлагать». (12+).	11.15 Улика из прошлого.
11.20 «Мой малыш»	22.30 Время новостей Дагестана	10.15 Времена не выбирают.	11.00 Вести.	10.20 Главная дорога.	18.00 6 кадров. (16+).	11.30 События.	11.45 Х/ф «Будьте моим мужем».
11.50 «Подробности»	23.00 Х/ф «Измена»	11.10 Теория заговора.	11.20 Вести.	11.00 Еда живая и мертвая. (12+).	19.00 Т/с «Нужен мужчина». (Украина). (16+).	13.30 Детективы «Неразрезанные страницы». (12+).	13.00 Новости дня.
12.15 «На виду. Спорт»	00.30 Время новостей Дагестана	12.15 Идеальный ремонт.	11.40 Художественный фильм «Портрет женщины в красном».	12.00 Квартирный вопрос.	23.30 6 кадров. (16+).	14.30 События.	12.05 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Операция «Медведь».
12.55 «Молодежный микс»	01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»	13.10 Живая жизнь.	13.40 Художественный фильм «Цвет спелой вишни».	13.00 Поедем, поедим!	0.30 Мелодрама «Никогда не забуду тебя». (16+).	14.45 Детектив «Неразрезанные страницы». (12+).	13.15 Последний день.
13.15 «Юбилейный вечер актера Лезгинского театра Абдуллы Габиева» (на лезг. языке)	02.00 Х/ф «Большая прогулка» 0+	14.40 Концерт, посвященный 100-летию Финансового университета.	17.30 Привет, Андрей!	14.00 Крутая история.	2.25 Д/с «Гастарбайтеры». (16+).	17.20 Х/ф «Окончательный приговор». (12+).	14.00 Десять фотографий.
15.30 Мультфильм 0+		16.20 Кто хочет стать миллионером?	20.00 Вести в субботу.	15.00 Своя игра.	5.40 6 кадров. (16+).	21.00 Постскриптум.	14.50 Специальный репортаж.
15.50 «Здравствуй, мир!» 0+		17.50 Эксклюзив с Д. Борисовым.	20.45 Ну-ка, все вместе!	16.00 Сегодня.	6.00 Домашняя кухня. (16+).	22.10 Право знать! (16+).	15.05 Д/ф «Николай Пржевальский. Экспедиция длиной в жизнь».
16.30 Время новостей Дагестана		19.30 Сегодня вечером.	22.55 Художественный фильм «Второе дыхание».	16.20 Однажды...		23.40 События.	16.20 Т/с «Русский перевод».
16.55 Дагестанское кино. Х/ф «Так рождается песня»		21.00 Время.		17.00 Секрет на миллион. Маргарита Симоньян.		23.55 Право голоса. (16+).	18.10 Задельо.
		21.20 Сегодня вечером. Главная роль.		19.00 Центральное телевидение.		3.05 1/2 президента.	18.25 Т/с «Русский перевод».
		03.00 Х/ф «Белые рыцари».		20.40 Звезды сошлись.		3.40 Прощание. Евгений Леонов. (16+).	1.25 Х/ф «Зеленый цепочки».
		2.40 Модный приговор.		22.15 Ты не поверишь!			
				23.20 Международная пилаора. (18+).			
				0.15 Квартирник НТВ у Маргулиса. Горан Брегович.			

воскресенье, 7 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07.00 Новости Дагестана	14.45 «Агросектор»	5.30 Т/с «Штрафник».	6.35 Сам себе режиссер.	6.20 Центральное телевидение.	6.30 6 кадров. (16+).	5.45 Х/ф «Впервые замужем».	7.05 Х/ф «Максим Перепелица».
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»	15.15 Х/ф «Штрафной удар»	6.00 Новости.	7.30 Смехопанорама.	8.00 Сегодня.	7.30 Х/ф «В ожидании весны».	7.40 Фактор жизни. (12+).	9.00 Новости недели
08.00 «Мой малыш»	16.50 Благотворительный концерт «Живи без боли»	6.10 Т/с «Штрафник».	8.00 Утренняя почта.	8.20 Их нравы.	9.25 Мелодрама «Абонент временно недоступен».	8.10 «Торжественный вперед».	9.25 Служу России.
08.30 Новости Дагестана	18.05 «Арт-клуб» 0+	7.40 Часовой.	8.40 Воскресенье.	8.35 Кто в доме хозяин?	13.55 Драма «Только не отпускай меня». (Украина). (16+).	8.40 «Дама тредф». (12+).	9.55 Военная приемка.
08.50 Х/ф «Старик Хоттабыч» 0+	18.30 «Смотреть только детям»	8.15 Здоровье.	9.20 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.	9.25 Едим дома.	18.00 6 кадров. (16+).	10.40 Спасите, я не умею готовить! (12+).	10.45 Код доступа.
10.25 Концерт «Музыкальный майдан»	18.45 «Учимся побеждать»	9.20 Непутевые заметки.	10.10 Сто к одному.	10.00 Сегодня.	19.00 Мелодрама «Ноты любви». (Украина). (16+).	11.30 Скрытые угрозы	11.30 Скрытые угрозы
11.10 «Золотая коллекция фильмов о родном крае»	19.00 «Годекан»	10.00 Новости.	11.00 Вести.	11.00 Первая передача.	23.00 6 кадров. (16+).	11.45 Петровка, 38. (16+).	12.20 Спецаль. репортаж
11.35 «Городская среда»	19.30 «Сматреть только детям»	10.15 Жизнь друзей.	11.20 Смеяться разрешается.	11.55 Дачный ответ.	0.00 6 кадров. (16+).	11.55 Х/ф «Я объявляю вам войну!». (12+).	12.40 Д/ф «Легенды госбезопасности. Алексей Ботан. Как мы освободили Польшу».
12.05 «Живые истории» 0+	19.30 «Сматреть только детям»	11.10 Теория заговора.	14.00 Вести.	13.00 Наш ПотребНадзор.	13.55 Драма «Только не отпускай меня». (Украина). (16+).	13.40 Смех с доставкой на дом. (12+).	13.00 Новости дня.
12.30 «Сматреть только детям»	20.40 «Преступление и наказание» 1	12.00 Новости.	14.10 Д/ф «Валентина».	14.00 У нас выигрывают!	18.00 6 кадров. (16+).	14.30 Московская неделя.	13.15 Д/ф «Легенды госбезопасности».
12.45 «Здравствуй, мир!» 0+	20.55 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»	12.15 Михаил Пуговкин. «Боже, какой типаж!»	16.00 Х/ф «Анютины глазки».	15.00 Своя игра.	23.45 Про здоровье. (16+).	15.00 Хроники московского быта. Скандал на могиле. (12+).	13.50 Т/с «Кремень».
13.20 «Галерея искусств»	22.30 Время новостей Дагестана. Итоги	13.10 Х/ф «Свадьба в Малиновке».	20.00 Вести недели.	16.00 Сегодня.	0.00 6 кадров. (16+).	15.55 90-е. Наркота. (16+).	18.00 Новости. Главное
13.45 «Время говорить молодым»	23.40 «Парламентский вестник»	15.00 Три аккорда.	22.00 Москва. Кремль. Путин.	16.20 Следствие вели...	0.30 Х/ф «Александра».	16.40 Прощание. Муслим Магомедов. (16+).	19.00 Д/с «Легенды советского сыска».
	00.05 Х/ф «На семи ветрах» 0+	17.00 Ледниковый период.	0.50 Дежурный по стране. М. Жванецкий.	18.00 Новые русские сенсации.	2.30 Д/с «Гастарбайтеры».	17.30 Х/ф «Письма из прошлого». (12+).	23.00 Фетисов.
	01.55 «Годекан»	19.25 Лучшее всех!	1.50 Х/ф «Портрет женщины в красном».	19.00 Итоги недели.	23.55 События.	21.10 «Барышня и хулиган».	23.45 Х/ф «Генерал».
		21.00 Толстой. Воскресенье.	3.35 Т/с «Гражданин начальник».	20.10 Ты супер!			1.50 Х/ф «Весенний призыв».
		22.30 Что? Где? Когда? Весенняя серия игр.		22.40 Х/ф «Доживем до понедельника».			3.20 Х/ф «Похищение «Савойи».
		23.45 Русский керлинг.		0.55 Бэзринг. (12+).			
		0.50 Х/ф «Большие надежды».		1.50 Подозреваются все.			
				2.25 Т/с «Пасечник».			

КУЛЬТУРА с 1 по 7 апреля		СРЕДА	ЧЕТВЕРГ	ПЯТНИЦА	СУББОТА	ВОСКРЕСЕНЬЕ	РАДИО
ПОНЕДЕЛЬНИК							
6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.40	
Новости культуры	Новости культуры	Новости культуры	Новости культуры	Новости культуры	Новости культуры	Новости культуры	
6.35 Пешком...	6.35 Пешком...	6.35 Пешком...	6.35 Пешком...	6.35 Пешком...	6.30 Библиейский сюжет.	6.30 Лето Господне.	ИСЛЕН, 1-АПРЕЛЬ
7.05 Правила жизни.	7.05 Правила жизни.	7.05 Правила жизни.	7.05 Правила жизни.	7.05 Правила жизни.	7.05 М/фильмы	7.05 Т/с «Сита и Рама». (Индия).	11.10 «Дагустан». Хабарар
7.35 Т/с «Сита и Рама».	7.35 Т/с «Сита и Рама».	7.35 Т/с «Сита и Рама».	7.35 Т/с «Сита и Рама».	7.35 Т/с «Сита и Рама».	8.25 Т/с «Сита и Рама». (Индия).	9.20 Обыкновенный концерт.	11.30 «Хважамжам».
8.20 Мировые сокровища.	8.30 Т/с «Шерлок Холмс».	8.30 Т/с «Шерлок Холмс».	8.30 Т/с «Шерлок Холмс».	8.30 Т/с «Шерлок Холмс».	9.55 Телескоп.	10.25 Большой балет.	САЛАСА, 2-АПРЕЛЬ
8.35 Х/ф «Близнецы».	10.15 Наблюдатель.	10.15 Наблюдатель.	10.15 Наблюдатель.	10.15 Наблюдатель.	12.50 Х/ф «Обыкновенный человек».	14.25 Д/ф «Василий Васильевич Меркурьев».	11.10 «Дагустан». Хабарар
10.15 Наблюдатель.	11.10 ХХ век. «Муслим Магомедов».	11.10 ХХ век. «На эстраде Владимир Винокур».	11.10 ХХ век. «На эстраде Владимир Винокур».	11.10 ХХ век. «На эстраде Владимир Винокур».	14.25 Д/ф «Василий Васильевич Меркурьев».	15.05 Д/ф «В поисках невидимки».	11.30 Подиткиодикал. Программ
11.10 ХХ век. «Бабуски надвое сказали».	12.20 Тем временем.	12.05 Дороги старых мастеров. «Лоскутный театр».	12.05 Дороги старых мастеров. «Лоскутный театр».	12.05 Дороги старых мастеров. «Лоскутный театр».	15.05 Д/ф «В поисках невидимки».	15.50 Д/ф «Илья Репин. От себя не уйдешь».	АРБЕ, 3-АПРЕЛЬ
12.25 Власть факта. «Несвятая инквизиция».	13.05 Мы - грамотеи!	12.20 Что делать?	12.20 Что делать?	12.20 Что делать?	16.35 Д/ф «Москва слезам не верит» - Большая лотерея.	16.30 Картина мира с Михилом Ковальчуком.	11.10 «Дагустан». Хабарар
13.10 Линия жизни.	13.45 Медные трубы.	13.05 Искусственный отбор.	13.05 Искусственный отбор.	13.05 Искусственный отбор.	17.15 Д/с «Энциклопедия загадок».	17.10 Пешком... ВДНХ.	11.30 «Девирар».
14.05 Д/ф «Утраченный мир».	14.10 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ».	13.45 Медные трубы.	13.45 Медные трубы.	13.45 Медные трубы.	17.45 Великие реки России. «Кубань». Фильм 3.	17.35 Линия жизни.	ХЕМИС, 4-АПРЕЛЬ
15.10 На этой неделе... 100 лет назад.	15.10 Библиейский сюжет.	14.10 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ».	14.10 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ».	14.10 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ».	18.25 Х/ф «Парни и куколки». (США).	18.30 Романтика романса. А. Домогаров.	11.10 «Дагустан». Хабарар
15.40 Агора.	15.10 Моя любовь - Россия!	15.10 Моя любовь - Россия!	15.10 Моя любовь - Россия!	15.10 Моя любовь - Россия!	21.00 Агора.	19.30 Новости культуры.	11.30 «Исламдин сес».
16.45 Эпизоды.	16.25 Т/с «День за днем», 16 с.	15.40 2 Верник 2.	15.40 2 Верник 2.	15.40 2 Верник 2.	22.00 Д/с «Мечты о будущем».	20.10 Х/ф «Обыкновенный человек».	ЖУЬЯ, 5-АПРЕЛЬ
17.25 Д/ф «Город 42».	16.25 Т/с «День за днем», 17 с.	16.25 Х/ф «Длинный день».	16.25 Х/ф «Длинный день».	16.25 Х/ф «Длинный день».	22.25 Вторая церемония вручения Международной профессиональной музыкальной премии «BraVo» в сфере классического искусства.	21.45 Белая студия.	11.10 «Дагустан». Хабарар
18.05 Концерт из произведений Ф. Шопена.	17.30 Оркестры России.	17.50 Оркестры России.	17.50 Оркестры России.	17.50 Оркестры России.		22.25 Вторая церемония вручения Международной профессиональной музыкальной премии «BraVo» в сфере классического искусства.	11.30 «Исламдин сес».
18.45 Власть факта.	18.45 Тем временем.	18.40 Что делать?	18.40 Что делать?	18.40 Что делать?			КИШ, 6-АПРЕЛЬ
19.45 Главная роль.	19.45 Главная роль.	19.45 Главная роль.	19.45 Главная роль.	19.45 Главная роль.			13.10 «Гшафтедин нетижар»
20.05 Правила жизни.	20.05 Правила жизни.	20.00 Церемония марафона на Екатеринбург.	20.00 Церемония марафона на Екатеринбург.	20.00 Церемония марафона на Екатеринбург.			ГЬЯД, 7-АПРЕЛЬ

Яран сувар - яран цӀаяр

Ахцегь

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Яран сувар алуькнавайдакай Ахцегь 21-мартдин пакамахъ зуьрнечийрин дестеди, адет тирвал, КӀелез хивелай сегьерар ягьуналди хабардарна. Спорт-школадин вилик майдандал акъажунрин милли жуьрейрай чпин къуватар алцумзавай жегьилар кӀватӀ хьана.

Нисинихъ далдам-зуьрнедин ван кӀилеплаз В.Эмирован паркда РДК-дин гевескар артистринни гилера кузвай шемерни чирагьар авай жегьилрин десте пайда хьана. Яран ханума анал лишанлу чӀехи чирагь куькӀуьрайдалай къулухъ, гьава серин хьуниз килигна, суварин килин мярекатар РДК-дин чӀехи залда давамарна. Гьа са вахтунда гьевчи залда лезгийрин гьилин-тупун сеняткарвилерин чешнеяр къалурзавай выставка ачухнавай.

ШикӀил ягьийди - Ю. САРКАРОВ

Райондин культурадин управленидин начальник Къистер Гъаниевади районгьилийриг сувар тебрик авурдалай къулухъ, трибунадихъ Ахцегь райондин килин заместитель Роберт Гьамзаев экьечӀна. Ада райондин кил Осман Абдулкеримованни депутатрин райсобранидин председатель Абдул-Керим Палчаеван патай районгьилийриг Яран сувар мубаракна. Ахпа УСХ-дин начальник Арген Гъажиева залда авайбуруз сувар мубаракунихъ галаз санал 2018-йисуз районди хуьрун майишатда къазанмишай агалкунригай ва гьилевай йисан кьайгьуйригай суьгьбетна. КӀвенкӀвечийриг суьгьметдин грамотаяр ва "Лап хъсан гьаят", "Михи куьче", "Чешнелу багъ" номинацийрай тешилай конкурсерин гьалибчийриг Яран пишкешар гайдалай гуьгьуьниз РКУ-дин гевескар артистри чӀехи концерт гана.

Яран суварин шадвилер яргьалди давам хьана. Суварин мярекатар райондин амай вири хуьрерани киле фена.

Къасумхуьр

Хазран КЪАСУМОВ

Вири халкьарихъ хьиз, чахъни суварар гзаф ава. Яран сувар лезгийрин виридалайни чӀехи ва рикӀ алай сувар я лагьайтӀа, бажагьат зун ягьалмиш жеда.

21-мартдиз Кьиблепатан Дагьустанда, гьакӀ гзаф маса чкайра хьиз, Къасумхуьрелни Яран суварин шадвилер махлуькӀатдин еке активвал аваз, гурлудаказ киле фена. Сифте спортсменри гиряяр хжакунай ва яргьаз гадарунай, гьакӀни цӀил ялунай акъажунар тухвана.

Шад мярекатар йикъан сятдин 11-даз райондин культурадин дворецдин вилик киле фена. Анал кӀватӀ хьанвай вишералди инсанри райондин кил Нариман Шамсудинович Абдулмуталибов киле аваз атай райадминистрациядин жавабдар куьллуьгьчийр, общественный тешикатрин векилар гурлу капар ягьуналди кьаршиламишна.

Культурадин дворецдин вилик гуьрчегдиз туькӀуьрнавай майдандал райондин Готфрид Гьасанован тварунихъ галай музыкальный школадин хордин коллектив экьечӀна, ада "Дагьустан" мани уstadвилелди тамамарна.

Нариман Абдулмуталибова, райондин общественный палатадин председатель Алимет Мейланова, агьсакӀалрин Советдин председатель Фахрудин Османова цӀай квай пекер арушнавай лашарилай харада тунвай кларасрик цӀай кяна.

Сифте гаф Нариман Абдулмуталибов рахана.

- Гуьрметлу районгьилияр, дустар! - лагьана ада. - Ингье чи къадим чилел нубатдин сеферда Яран сувар кьаршиламишзава. Адахъ еке тарих ава, чи халкьди ам кьейд ийиз 2000 йисалай виниз я. Лезгийрин хуьрун майишатдин календардалди 21-мартдиз цӀийи йисни алуькнава. Мадни, Яран сувар тебиатдал чан акьалтзавай, хуьрун майишатдин кӀвалахар тухунив эгечзавай вахтни я. За квез виридаз и гуьзел сувар райондин депутатрин собранидин, администрациядин ва кьилди жуван патай мубаракзава. Къуй квехъ гьар са карда агалкунар, хизанра хушбахтлувал хьурай!

Н.Абдулмуталибова са шумуд касдив грамотаяр, къиметлу пишкешар вахкана. Кьилди кьачуртӀа, Испикрин юкьван школадин математикадин тарсар гузвай тежрибалу муаллим Мегьамедиграми Шерифов, Россиядин Игит Радим Халикован тварунихъ галай Куьлан СтӀалрин юкьван школадин музыкадин тарсар гузвай муаллим Сельминаз Алискерова райадминистрациядин гуьрметдин грамотайриг, аялрин яратмишунрин кӀвалин художественный руководи-

тель Нариман Османов, Куьлан СтӀалрин юкьван школадин художественный самодеятельностдин коллектив райадминистрациядин чухсагуьлдин чарариз лайихлу хьана, Сочи шегьердин образованидин "Сириус" центрада киле феи математикадин Кьиблепатан сменада ва математикадай Пифагоран тварунихъ галай 5-республиканский олимпиадада агалкунар къазанмишай ЦӀийи поселоқдин юкьван школадин 7-класдин ученик Шамил Тагьироваз компьютер гана.

Мярекатдал Яран сувариз талуькарна тухвай спортдин акъажунрин не-тижарни кьуна. Кьилин приз - чан алай гьер кьачуниз гиряяр хжакунай 1-чка кьур Эдик Агьмедов лайихлу хьана.

Гиря яргьаз гадарунай 1-чка - Мурад Мегьамедрасулова, цӀил ялунай 1-чка райондин 1-нумрадин ДЮСШ-дин командади кьуна. Абуруз, гьакӀни спортдин акъажунра приздин чкаяр кьур амай спортсменризни командайриг Къасумхуьрун администрациядин патай пулдин пишкешар гана. Абур райондин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарай комитетдин председатель Надир Эфендиева шад гьалара вахкана.

Яран суварин мярекат киле тухузвай Ярагьмед Ярагьмедова майдандиз нубат-нубатдалди мандарриз, музыканtriz, ансамблриз, аялрин куьл-лердайбурун дестейриз теклифна. ИкӀ, машгьур мандарар Тофик Мегьамедова - "Яран йифер", Керим Камилова - "Бубуяр", Дагьустан Республикадин лайихлу артист Омар Меликовани Ярагьмед Ярагьмедова - "Къакьан дагьлар", Шихсаид Шихнабиева - "Факай мани", Селимат Гъажиевади - "Зи намус - зи ихтибар", Тагьир Къадирова "Замана", Расул Абдулкебирова "Садвал", Азим Ризаева "Гатфар" манияр лагьана. Къасумхуьрун 1-нумрадин юкьван школадин аялри "Гуьни" сегьне кьалурна.

Мегьарамдхуьрун райондай атанвай симинин пагьливанри, "Сиклерин" къаматар яратмишай Закидин Алискерова, Лезгийрин СтӀал Сулейманан тварунихъ галай муздраттеатрдин артист Валерий Сулейманова, фольклордин "Куьре" ансамблди, райондин музыкальный школадин халкьдин алатрин ансамблди Яран суварин мярекат мадни гурлу авуна.

Мискискар

Куругьли КЪАЛАЖУХВИ

Мискискарин хуьрун центрада Докьузпара райондин хуьрери милли меденият, хуьрекар кьалурунин кьилдин майданар тешикнавай. Шад мярекатра райондин кил Абдурагьим Алискерова, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Фирудин Ражабова, хуьрерин администрациядин кьилери ва патарилай хтанвай хейлин ватангьилири иштиракна.

Мярекатдин асул пай информациядин сиясатдин ва медениятдин рекьай Докьузпара райондин килин куьмекчи Исмаил Кьурбанова ачухна. Ада тебрикдин сифте гаф райондин кил А.Алискероваз гана.

КӀватӀ хьанвайбурухъ элкьвена сувар РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Фирудин Ражабова, РД-дин медениятдин министерстводин са отделдин начальник Минажат Мурадовади, райондин прокурор Мисбагь Назирова. Мискискарин хуьрун администрациядин кил Рузмедин Кьенберова ва маса мугьманрини тебрикна.

Суварин мярекатрин сергьятра аваз спортдин милли жуьрейрай районгьилийрин арада акъажунарни киле тухвана.

Дагьустандин Огни шегьерда кардик квай симинин пагьливанрин мектебдай атай гьевчи пагьливанрин дестеди чпин гуьнарар кьалурна.

Ачух майдандал Дагьустандин халкьдин артистка Фаризат Зейналовади, ашукь Шемшира, Гуьльмира Алиевади, Роза Чигниевади ва хейлин маса мандарри тамамарай милли манийри, аялри авур куьлери кӀватӀ хьанвайбурун гуьгьуьлар шадарна.

Яран суварин шадвилер мярекатар райондин амай хуьрерани киле фена.

Агьлабар

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

Дербент райондин Агьлабарин хуьрун юкьван школадани Яран сувариз талуькарнавай еке мярекат киле фена.

Школада лезги чӀаланни литературадин тарсар гузвай килин категория-дин муаллим, РФ-дин образованидин гуьрметлу работник Рамина Сардаровади гьазурнавай сценарийдин бинеддалаз киле тухвай мярекат пара итижлуди хьана.

Ам рикӀел аламуькьдайди хьун патал гьам аялри ва гьамни муаллими еке зегьмет чӀугуна. ИкӀ, аялри Яран сувариз талуькарнавай шиирар кӀелна, манияр лагьана, гьевчи сегьнеяр кьалурна.

Р.Сардарова киле аваз суварин суфраяр чи къадим тарихдин хуьрералди (гитӀ, тӀач, сав, натӀуф, гьар жуьредин афарар ва пичлекар, кьурай як квай ва рганвай дулдурма алай хинкарар ва мсб.) безетмишнавай. Ада Яран суварин тарихдикай делилар гьана.

Мярекат школадин муаллимар тир Сарван Мирзаева ва Анюта Турабовади вини дережада аваз тухвана.

Дикьет - аялар!

Радик ГЪАФИЗОВ, Россиядин УМВД-дин Махачкьалада авай ГИБДД-дин пропагандадин отделдин инспектор, полициядин старший лейтенант

Алай йисан алатнавай тамам кьве вацра Махачкьалада 18 йисал кьведалди яшарин аялрихъ ва жаванрихъ галаз алакьалу 9 авария арадал атана. Нетижанда 9 аялди хасаратвилер хьана...

Аялрихъ галаз алакьалу аварийрин къадар тимиларунин, аялриг хасаратвилер хьунин вилик пад кьунин макъсадалди, гьакӀ рекьера гьерекатдин хатасузвал таъминарунин истемешунар кьилиз акьудун патални 24-мартдилай 8-апрелдалди "Дикьет це - аялар!" лишандик кваз аварийрин вилик пад кьуниз талуькарнавай серенжемдин сад лагьай пай киле физва.

ДПС-дин куьллуьгьчийри транспортдин такьатрин шоферри аялар санай масаниз тухунин жигьетдай истемешунрал, рекьин гьерекатдин йигинвилел ва рекьерилай элячӀзавай ксариз рехъ гуни кьайдайрал амал авуниз кьетӀен фикир гуда. Россиядин УМВД-дин Махачкьалада авай ОГИБДД-дин куьллуьгьчийри аялар санай масаниз тухуниз талуькь яз кьайдайрал амал тавунин дуьшьюшар дуьздадал акьудун патал рейдар киле тухуда.

ОГИБДД-дин куьллуьгьчийри вири шоферриз рекьин гьерекатдин кьайдайрал амал авуниз, иллаки образованидин идарайрин патарив гвай чкайра дикьетлувал мадни артухаруниз эвер гузва.

Хаталу вахт

У.УМАРОВ, цӀаяр кьунал гуьзчивалдай отделдин кьилин го-синспектордин заместитель

Гьар йисуз гатфар алуькьайла, республикадин агьалияр хизанарни дустар галаз чуьлда фин, анра тӀуьнар газурун адетдиз элкьвенва. Гьелбетда, тебиатдал феи са дуьшьюш-ни цӀай хьувун тавуна амуькьзава. Амма гзафбуру цӀай хьийидай чка хаталуди хьуникай фикирзавач. Хьфидайла, цӀай хьувур чкаяр ахтармишун, анрик цӀай тун тавун рикӀелай ракурзава. Идалайни гьейри, гатфарин береда хуьрун майишатдин кӀвалахар кьилиз акьудун патални агьалияр багь-бустандиз, чуьлдиз экьечӀзава, зирзибилриз, кьурай ве-кьериз, пешериз цӀай язава. Мал-къара гваз чуьлдиз экьечӀзавай ксарни гьаваяр меки хьайи вахтара цӀаяр хьийизва, амма гуьзчивалзава... Са гафуналди, чуьлда цӀай хьийизвай гзаф дуьшьюшра чӀуру гьалар арадал кьезва - чуьллер, там квай чкаяр, кул-кусар, тамар терг жезва...

ИкӀ тахьун патал мукьаятвал квадарна кландач. КӀвалера ва школайра гьар са аял гатфариз, гьакӀни гатуз чуьлда цӀай хьувунихъ авай хаталувилин, цӀаяр кьунин хатасуз-вилин кьайдайрал амал авун герек тирдан гьавурда тун лазим я.

Идалайни гьейри, пичера цӀаяр хьийидай вахт (отопительный сезон) акьалтӀайла, гьар са агьалиди гурмагьдин гьал ахтармишнайтӀа, хьсан жедай. Эгер гьалар кьайдадик квачтӀа, гата амаз, пичера цӀаяр хьийидай вахт кьведалди, анагар дуьзар хьувуна, яни цӀаяр кьунин хатасуз-вилин кьайдайрал амална кланда.

ЦӀай кьур дуьшьюшра, мобильный телефондин сад тир "101" нумрадиз зенгна, хабар гуз жеда. Гьар са карда мукьаят хьухъ - цӀай гзаф хаталу я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациярин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациярин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний кьул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2016-йисан 12-декабрди регистра-
ция авуна.
Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эл-
къвена вахкузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвиллин ва керчек-
виллин патакъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.50

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 7500

Гъ - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавай бур я.
Икъван яшар хъанвайбуру кьелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гъ Мубаракрай!

Вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Зугъраба хурый тир, алай вахтунда Махачкъала шегъердин 16-нумрадин юкъван школада 37 йисуз урус члалани лезги члалан муаллим яз кваллахавай, РФ-дин умуми образованидин гъурметлу работник Селми Жалалдиновна МИРЗЕГЪАСАНОВАДИЗ:

Савадлувал багъишиз
чи несилриз,
Шумуд йисар - чешне я
чи эсилриз!
Рубъгъ хци яз, рикI михъи яз,
жегъре хъиз,
Вун чи кьилел ала - цава
Зубъгъре хъиз!
Мад вине хъуй ви
тагъибрин ерияр,
Ви суварик ква къе вири
чи багърияр...

ВИ ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ УЪМУЪРДИН ЮЛДАШ, ХВА,
РУШАР, ЕЗНЕЯР ВА ВИРИ БАГЪРИЯР.

Камалдин ибараяр

Батлулдаз гъахъ лугъуналди,
Яд гъиз жеч гъич сафуналди.

СтIал СУЛЕЙМАН

Халкъ патал хъсан крарихъ
ялун къегъалвал я.

Гъажибег ГЪАЖИБЕГОВ

Хъсанни пис айру ийиз
вердиша,
Няс касдикай жува-жув хуьх
гъамиша.

Зульфийкъар КЪАФЛАНОВ

Са гъерекатди, са гъалат-
ди, акъулсуз, тадиз авур карди
цудралди инсанрин уьмуьрар
хатадик, бахтикъаравилик ку-
тазва.

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Нагъахъвал бул авайла,
Гъахъ кваллахавай члур жедат.

Лезги НЯМЕТ

Акъуллу кас, мецени, амал-
рини крари чир тавуртIа, мад
чирдай са затIни авач.

Кънияс МЕЖИДОВ

Инсанвал гъамиша хвена
кландай девлет я.

Гъаким КЪУРБАН

РикIе авай хирен дарман
гунагъар хиве кьун я.

Жамиля ГЪАСАНОВА

Твар дегъишун четин кар
туш, алай твар къацлур таву-
на хуьн четин я.

Фейруз БЕДЕЛАХТУЛ

Тебиатдин кьанунрихъ гал-
лаз садавайни гъужетар ийиз
тежедайди рикIелай ракъурна
виже къведач.

Омар ГЪУЪСЕЙНОВ

Бязибуру кваллахазва
цIарарал
Бязибуру дамахзава
тIварарал.

Шихзада ЮСУФОВ

Гъахъ клан ятIа ваз - зегъ-
мет вич гъахъ я.

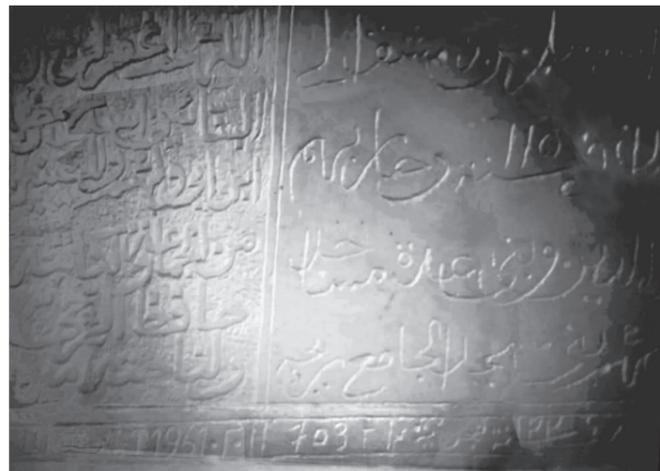
Хуьруьг ТАГЪИР

Илимда, тарихда, культу-
рада къаллвал яргъалди фидан,
ам гъикI хъайитIани са юкъуз,
фад-геж винел акъатда.

Расим ГЪАЖИ

КIватIайди -
К.КЪАЛАЖУХВИ

Къван тарихдин шагъид я

Ариф РУСТАМОВ,
Ичинрин хуьруьн имам

"Лезги газетдин" алатай йисан 50-нумрада "Къаракуьре" тешкилатдин регъбер Къадир Къадирован "Тарих михъидаказ хуьн!.." тIвар алай макъала чапнавай. Ана авторди зи "Гъакъикъат патал" ("ЛГ", 2018-йис, №37) макъалада гъанвай делилрин патакъай вичин фикирар лагъанвай. Кьилди къачуртIа, Кура ва РичIа хуьрера мисклинар гъеле 703-йисуз эцигна лугъудай делилдин жигъетдай Къ.Къадирова кхъизва: "Амма за кIелай ктабра Абу-Муслим мисклинар эцигунив 733-734-йисара эгечIайди къалурнава". Гъелбетда, авторди къейдзавай хътин рекъемарни ава. Тарихдал рикI алай зун лезгийрин къадим гзаф хуьрериз фенва. Гъа жергедай яз - Фита, РичIа, Къуьнхуьр ва масанризни. РичIарин мисклиндин цла авай къванцел (шикилда) мисклиндин дарамат 703-йисуз эциг-

навайди тесстикъарзавай кхъинар атIанва. Жуван макъаладани за и делилдикай (тарихдин шагъид тир къванцикай) хийир къачунвай.

За "Гъакъикъат патал" макъалада кхъенвай "Абу Муслима вичин векилар-халифар сад Курада, садни Дербентда тайинарна" келимайриз баян гудайла, Къ.Къадиров "Асари Дагъустан" ктабдин 26-чина авай гафарал бинеламиш жезва: "Но никто не слышал, чтобы там из его рода кто-нибудь был известен, как ставший правителем...".

Лагъана кланда, зун жуван макъалада тайин са касдин тухумдикай рахазвач. За Курадани, Дербентда халифар (гъакимар) тайинарайдакIа кхъенва. И делилни за араб чIалал кхъенвай "Фаргъ Асари Дагъистан" ктабдай къачунва. Ана, 220-чина, икI кхъенва (араб чIалай авунвай таржумадан мана): "Гъакъикъатда, Дербентдани Кура хуьре гъакимар тайинарна...".

"Мавел" чапханади Къ.Х.Акимован "Лезги - урус гафарган" подписка авун давамарзава. Цийи "Гафарганда" 25000-далай гзаф дибдин гафар ава. Абур урус чIалаз элкьуьрнава. "Гафарган" алай йисан ноябрдин вацра басмадай акъатда. Подпискадин къимет: са ктаб - 500, маса гудай къимет 1000 манат я.
Чи адрес: Махачкъала, О.Кошевоян куьче, 42 "а". "Мавел". ("Къуруш" кафедин вилик).
Тел.: 8-928-511-31-16; 8-928-873-40-02.

Сканворд

Туькьурайди - Куругъли КЪАЛАЖУХВИ

Къурагъ райондин хуьр	Луйткве гъалдай алат		
1	ЦIай арадал гъидай къван	1	2
Хуьруьн майишатдин алат	Багъри	Эдебиятдин эсер	Писатель Сардар ...
	Шаир, журналист ... Къарибов	Гъарай-эвер	
	Къудратлувал	Шиндакъ, дамах	Бязи гъайванрин ем
КIвалин къуш	Боксердин майдан	2	
	Гъурбат (антоним)	4	Дегълиз
3	Шаир Мурсал ...		
	Цин улакь	Диши гамиш	4
	Къери парча	Керчеквал, дуьзвал	СССР-дин машгъур шахматист
3			

Хуьруьг ЖАМИЛ Зи хайи хуьр

Берекатни девлет авай
Макан я зи хайи хуьр.
Лезгистанда гъурмет авай
Ватан я зи хайи хуьр.

Дагълар, багълар,
гегенш чуьллер,
Булдал ава Хуьруьгрихъ.
Гъар са кIвале нурлу эквер,
Тариф ава Хуьруьгрин.

Гзаф хуьрай мелни мехъер,
Несиларни бахтлу хъуй!
Гъар макъамда шад яз рикIер,
Яшайишни нурлу хъуй!

Дамахзава хайи хуьрел,
Ам зи намус, виждан я.
Хуьруьгрин хуьр ала рикIел,
Ам заз гъакъван масан я.

"ЛГ"-дин 12-нумради
акъатай кроссворддин
жавабар:

1. Лампа. 2. Ишим. 3. Мигъраб. 4. Тамум. 5. Акъраб. 6. Узбек. 7. Рипе. 8. Ажеб. 9. Енисей. 10. Ери. 11. Ким. 12. Афар. 13. Ажи. 14. ЧIаф. 15. Гъаят. 16. Даях. 17. Агъед. 18. Апе. 19. Гъи? 20. Сафа. 21. Ягъя. 22. Ииртих.